

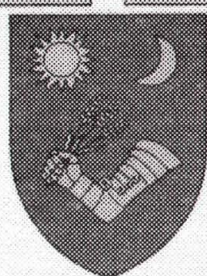
P 2570(2)

könyv
könyvtár
könyvtáros

2000 JUL 0

2000
május

1986

HORVÁTH ZOLTÁN
SÖVÉNY MIHÁLY
SZÉNÁ SINÉ HARTON EDIT

BÁCSALMÁS

Fejezetek egy felső-bácskai
kisváros történetéből

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

9. évfolyam 5. szám

2000. május

Tartalom

Könyvtárpolitika

„Az információhoz jutás nem lehet földrajzi kérdés”. Beszélgetés Rockenbauer Zoltán kultuszminiszterrel	3
A közkönyvtár és információs szolgáltatásai	7
Nagy Krisztina: A kulturális törvény és a parlamenti pártok	9

Lectori salutem

Kovács Sándor Iván: A könyvtár békéje	15
--	----

História

Gerő Gyula: Emlékezés a(z) „(h)őskorra”	20
--	----

Műhelykérdések

Bartos Éva: A helyi társadalom igényének hatása a közkönyvtári szolgáltatásokra, megjelenésük módja és eszközei	30
--	----

Extra Hungariam

Sonnevend Péter: Orosz könyvtárakról	36
---	----

Könyv

Olvasásfejlesztés iskolában és könyvtárban	43
Bácsalmás. Fejezetek egy felső-bácskai kisváros történetéből	46

Konferenciák

Koltay Tibor: Divatok, projektek, napi gyakorlat	48
Hadrovics Gábor: Látogatás a lipcsei könyvvásáron	50

Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz	53
---	----

From the contents

Discussion with the Minister of the National Cultural Heritage, Mr. Zoltán Rockenbauer (3);

Public libraries and their information services (00);

Krisztina Nagy: The law on culture and the parties of the Hungarian Parliament (00);

Gyula Gerő: District libraries, people's libraries and their staff members (00)

Cikkeink szerzői

Bartos Éva, a FSZEK osztályvezetője; *Gerő Gyula*, a Könyvtáros ny. főszerkesztője, a Könyvtári Levelező/lap alapító szerkesztője; *Hadrovics Gábor*, a Rendőrtiszti Főiskola könyvtárosa; *Koltay Tibor*, a Szent István Egyetem Központi Könyvtára igazgatója; *Kovács Sándor Iván*, az ELTE tanszékvezető professzora; *Nagy Krisztina*, egyetemi hallgató; *Sonnevend Péter*, a Kaposvári Egyetem oktatója

Szerkesztőbizottság:

Biczák Péter (elnök)

Borostyániné Rákóczi Mária, Kenyéri Kornélia,

Poprády Géza, dr. Tóth Elek

Szerkesztik:

Győri Erzsébet, Sz. Nagy Lajos, Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 224-3791

Közreadja: az Informatikai és Könyvtári Szövetség, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, az Országos Széchényi Könyvtár

Felelős kiadó: **Monok István**, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója

Nyomta az ETO-Print Nyomdaipari Kft., Budapest

Felelős vezető: **Balogh Mihály**

Terjedelme 5,7 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Nemzeti Kulturális Alaptól

Terjeszti az Országos Széchényi Könyvtár

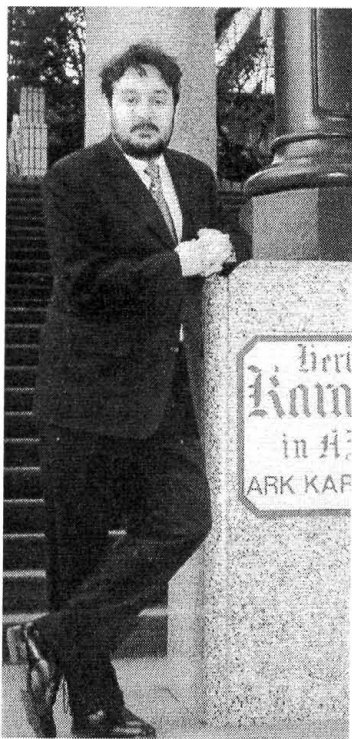
Előfizetési díj 1 évre 3000 forint. Egy szám ára 250 forint

HU-ISSN 1216-6804

„Az információhoz jutás nem lehet földrajzi kérdés”

Beszélgetés
Rockenbauer Zoltán kultuszminiszterrel

– *Miniszter úr! Egyik szemünk sír, a másik nevet. Kezdjük talán a nevetéssel. Mindannyian, az egész hazai könyvtári–könyvtárosi szakma szívből örül annak, hogy az Ön személyében, tudunkkal először a magyar történelemben (ám nem a világtörténelemben), egy könyvtáros, egy könyvtárszakot végzett személy foglalkozhat a kulturális tárca bársonyszékét. Miniszterelnökünk volt már könyvtáros [Antall Józsefnek nemcsak könyvtárosi diplomája (is) volt, de dolgozott is a könyvtárban, még a Vadász utcai FSZEK-fiókban is], kultuszminiszter még nem. Mi ebben szakmánk szimbolikus jelentőségű „győzelmet” is ünnepeljük, és persze a szokásosnál is melegebben üdvözljük Önt új funkciójában. De erről talán később, többet! Amiért a másik szemünk sír, az azért van, mert Ön az egyik legfontosabb interjújában, a Népszabadságnak adottban (2000. febr. 1.), amikor felsorolta a legfontosabb nemzeti intézményeket (idézzük: „Jó tehát, ha van Nemzeti Színház, Nemzeti Múzeum, Nemzeti Galéria, Állami Operaház, Nemzeti Filharmonikusok, és így a magyar kultúra köthető egy-egy intézményhez is”), kihagyta a Nemzeti Könyvtárat. Miért?*

– Kifejejtettem volna a könyvtárat? Mentegetőzhetnék könyvtárszakos létemre, hogy a szabónak lyukas a nadrága, a cipésznek nincs jó cipője. Lehet, hogy a könyvtár olyannyira természetes nekem, hogy egy felsorolásnál már eszembe sem jut? A Széchényi Könyvtárnak már előbb olvasója voltam, miként az a szabályzat szerint lehetséges lett volna: egy diákversenyen való indulás ürügyén kordedvezményrel iratkoztam be – még a Nemzeti Múzeum-beli épületbe. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárba pedig még korábban, elsős gimnazistaként kezdtem el járni. Az első három munkahelyem is könyvtár volt, s tulajdonképpen csak az államtitkári kinevezésemkor adtam fel – kényszerűen – a könyvtárosi állásom a Néprajzi Múzeumban – 1990-től ugyanis hivatalosan fizetés nélküli szabadságomat töltöttem.

– Azt mindannyian tudjuk, Ön is megerősítette az imént, hogy egyik szakja szerint könyvtáros. Persze, lévén a könyvtárosok, mint Ön is tudja, az átlagosnál – per definitionem – tájékozottabbak, sok minden mást is tudunk Önről. Mégis arra kérnénk, beszéljen magáról, könyvtári kötődéseiről, élményeiről, arról, hogy milyen helyet foglal el a könyvtár az Ön tudósi, politikusi és magánemberi világában, világképében!

– Mint említettem, már gimnazista koromban lelkes könyvtárba járó voltam. A katalógusok használatát hamar elsajátítottam, így mindvégig megmaradtam bogarászó típusú könyvtárhasználónak, aki magától szereti megtalálni azt, amit keres. Főiskolás és egyetemista koromban rengeteget ültem olvasótermekben, Budapest minden általános gyűjtőkörű nagykönyvtárának voltam rövidebb-hosszabb ideig beiratkozott olvasója.

A könyvtár másik oldalával párhuzamosan ismerkedtem meg, hiszen 1978-tól 83-ig magyar–könyvtár szakra jártam a nyíregyházi főiskolára, 83-tól pedig könyvtárosként dolgoztam, ettől kezdve egyszerre voltam könyvtáros és olvasó. Az ELTE néprajz szakát egyéni levelezőként, munka mellett végeztem. Első munkahelyemet az egyetem miatt kellett otthagynom, mert főnökeim nem vállalták, hogy munka mellett tanuljak. Hét évig dolgoztam könyvtárosként, s azt mondhatom, a könyvtárosság sokféle formájával kerültem élő kapcsolatba. Háromféle könyvtártípust is próbáltam: közepes méretű közművelődésit, idegennyelvű, általános gyűjtőkörű nagykönyvtárat és kis szakkönyvtárat. Foglalkoztam kölcsönzéssel, katalógusépítéssel, olvasótermi munkával, tájékoztatással, szakozással – úgyszólván a könyvtárosi munka minden fajtáját megismertem. Leginkább tájékoztatni szerettem, szívesen segítettem szakkatalógus alapján; és legjobban a könyvek polcra való visszacsúszását utáltam. Kifejezetten örömet leltem a szakozásban – tanáraim el se hínék! –, amikor a Néprajzi Múzeum szakkatalógusát rám bízta. Az ETO-rendszer szűknek bizonyult a szakkönyvtár számára. Elődeim még korábban kidolgoztak egy, az ETO-ra épülő, de testre szabott szaktáblázatot, ezt használtuk. Ez idő tájt döbbentem rá, hogy az összes létező nyelv közül a finn áll a legtávolabb a magyartól, mert bármilyen más nyelvű könyvről – francia és angol nyelvismeret alapján – viszonylag hamar megállapítható volt, hogy miről szól, ám a finn nyelvűekkel képtelen voltam boldogulni.

Az elmúlt tíz évben lényegesen kevesebbet jártam könyvtárba, mint korábban. A parlamenti munka kevésbé kedvez az elmélyült olvasásnak, a katalógusokban való kutakodásnak. A számomra szükséges könyveket – így a szakkönyveket is – pedig leginkább megvásároltam. A sajtó pedig a képviselőknek többé kevésbé a rendelkezésükre áll.

– Szakmánk szinte teljes egyöntetűséggel úgy véli, hogy a könyvtáriügyben fordulatot hozott a kulturális törvény. Ennek immáron nagy irodalma is van. Ráadásul a törvény a lehető legjobbkor jött. Akkor, amikor a „vadkapitalizmus” lefutása vagy legalábbis visszaszorulása után a megszilárdítás, a valóban polgári Magyarország kialakítására látszott megérni az idő. Ön hogyan látja ezt a kérdést, ezt a helyzetet, milyen trendek kibontakozásában, megerősödésében bízik – a könyvtáriügy vonatkozásában?

– Ahhoz, hogy a polgári jelzővel illethessünk egy államot, annak legelőször is biztosítania kell az ún. alapjogokat mindenki számára. A magyar alkotmány tartalmaz ehhez alapvető garanciákat (pl. a művelődéshez való jog, a közérdekű adatok megismerésének joga, a tudományos és művészeti élet szabadságának joga, a nemzeti és etnikai kisebbségek joga saját kultúrájuk ápolására stb.). A kulturális törvény célkitűzései szerint pontosan ezen alapjogok gyakorolhatósága érdekében kívánjuk mindenki számára biztosítani a könyvtárhasználat jogát Magyarországon. Az információs társadalom és a demokratikus jogállam – vagy ha úgy tetszik, a „polgári” állam – működésének egyik alapfeltétele, hogy az információk szabadon áramoljanak, és azok, illetve a könyvtári dokumentumok bárki számára hozzáférhetőek legyenek. Ez az alaptétel a jelenlegi kormányprogramban is hangsúlyosan szerepel. Ugy gondoljuk, hogy a kulturális szolgáltatások elérhetősége nem lehet földrajzi kérdés, ezért felülvizsgáljuk a közgyűjtemények intézményeinek működését és finanszírozását. Szeretnénk ugyanis megteremteni az esélyt mindenki számára, hogy képes legyen élni az információs társadalom lehetőségeivel, s ehhez stabilá kell tennünk a nyilvános könyvtárak rendszerszerű működését. A nyilvános könyvtáraknak – függetlenül attól, hogy ki a fenntartójuk – közvetíteniük kell egymás szolgáltatásait, el kell érniük, hogy ne az olvasókat küldözgessék, hanem a rendszer tagkönyvtárai képesek legyenek ott és akkor szolgáltatni az információt vagy a dokumentumot, ahol erre az igény felmerült. Végül is számomra teljesen egyértelmű, hogy a törvényben megfogalmazottak teljesítésével mindezen célokat el tudjuk érni.

– *Sokan úgy vélik, hogy ma a legfőbb gondok nem éppen anyagiak, pénzügyiek, nem a források szűkössége miatt valók. Am nagyon sok a szorosabban vett szakmai probléma. Csak néhányat említenék: a falusi kiskönyvtárak „leszakadása”, rop-pant nehéz helyzete; az egyetemi könyvtárak (és persze a főiskolaiak) hiányosságai, az, hogy épp a hallgatók igényeit nem képesek európai szinten kielégíteni (míg talán a tudósokét, kutatókét igen); a könyvtárosok presztízsének ún. „helyben járása”, nagyon is szerény (!) volta, stb. De nem mi szeretnénk az ilyesmiket sorolni, arra lennének kíváncsiak, Ön hogyan látja a problémák mezejét. Mit emelne ki? Miket gondol és miképp orvosolhatónak, mik lennének a „főcsapás” irányjai?*

– A könyvtáriügy vonatkozásában a „főcsapás” irányjai közül a tárca szakosztálya által kidolgozott stratégiai fejlesztési terv alapján két feladatot tartok kiemelendőnek. Mindkettő kapcsolódik az előző kérdéséhez is: mind a könyvekhez, folyóiratokhoz, bármilyen könyvtári dokumentumhoz, mind az információhoz való hozzáférés biztosítását. Ehhez egyrészt az országos dokumentum-ellátási rendszert, másrészt a könyvtári-informatikai rendszert kell fejleszteni. Ezzel párhuzamosan át kell tekinteni azokat a központi költségvetési forrásokat is, amelyek az önkormányzatok feladatellátási kötelezettségeihez kapcsolódnak, például a cél- és címzett támogatások elnyerésének feltételeit. Fontos lenne, hogy az önkormányzatok ne csak az iskolák életveszélyes épületeinek felújítására, hanem az ugyanilyen állapotú könyvtárak, művelődési házak rendbetételére is kaphassanak segítséget. Az elérhető központi támogatások felhasználásánál viszont alapkövetelmény kell legyen, hogy a fejlesztés a könyvtári rendszerhez való csatlakozást segítse. Fontos terület a könyvtári szakemberek folyamatos képzése, illetve továbbképzése is, ehhez egészen biztosan jelentős segítséget ad az ez év elején beinduló képzési támogatási program. Ennek

keretében különös figyelmet fordítunk a községi könyvtárak szakember-ellátottságának javítására. Közhelynek számít, hogy minden rendszer olyan teljesítményre képes, amilyent a „végpontok” produkálnak. Ezért a könyvtárak esetében a fejlesztési trendek eredményeit elsősorban a községi könyvtárak szolgáltatási minőségén lehet majd lemérni. Azokban a községekben tehát, ahol az önkormányzat kinyilvánítja, hogy könyvtárfenntartással szeretné megoldani kötelezettségét, ott mindenképpen szeretnénk elérni, hogy pár éven belül diplomás szakemberek álljanak rendelkezésre. A felsőoktatási könyvtárak esetében tisztázni kell az alapfeladatok körét, és el kell érni, hogy a könyvtári rendszerben betöltött fontos szerepük tükröződjék a fenntartói támogatásokban is. Mind a felsőoktatási könyvtárak, mind az országos szakkönyvtárak meghatározó elemei a könyvtári rendszernek, ezért élveznek kiemelt figyelmet a NKÖM pályázataiban. Fontos ágazati feladatnak tekintem az egyházi könyvtárak bevonását is, mind a könyvtárakban dolgozó munkatársakkal való szoros munkakapcsolat, mind a pályázati lehetőségek megteremtése révén. A felsorolt könyvtárak és az önkormányzati könyvtárak együttműködésének kialakítása nem csupán köteleességünk, de közös érdekünk is.

– *Régóta vége annak a világnak (hál’Istennek), amikor a kultuszminisztérium vezényelte a könyvtárügy egészét. Ma az önkormányzati és egyéb autonómiák (pl. egyetemek) egész serege teszi többszattává s többkötődésűvé a könyvtári rendszert, amely azonban mégiscsak rendszer és csak rendszerként működhet jól, feladataihoz mértén adekvátan. Hogy a könyvtárak miképpen működnek együtt, erről épp az Ön minisztériumának könyvtári osztályvezetője tartott több ízben is előadást, írt róla gyakran. Mi Öntől azt kérdeznénk: hogyan gondolja Ön, miniszter úr, a felső szintű együttműködések, kapcsolódások a könyvtárügy érdekében. Például a Belügyminisztériummal (ld. önkormányzatiság), a Földművelési és Vidékfejlesztési Minisztériummal (ld. vidékfejlesztés), az Oktatási Minisztériummal (ld. felsőoktatás és az iskolai könyvtárak), az Akadémiával (ld. az akadémiai, kutatóintézeti hálózat könyvtárait) stb.*

– A könyvtárak együttműködése elsősorban az egyes gyűjtemények tartalmából következhet, a gyűjtemény-építés szabályait pedig a fenntartók döntik el. A tárca felelőssége viszont, hogy a fenntartókat ösztönözze a rendszerhez való csatlakozásra. A már említett könyvtárhasználati jog biztosítása érdekében ugyanis nekünk „produkálnunk kell” elegendő nyilvános könyvtárt ahhoz, hogy a polgárok élni tudjanak a törvény adta lehetőséggel. Fontos viszont az is, hogy az egyes speciális feladatokat ellátó – iskolai, honvédségi, orvosi, múzeumi stb. – könyvtárak saját területükön minél magasabb színvonalon legyenek képesek szolgáltatni. Ez az ágazati irányítás felelőssége, amely bizony a kultuszminisztérium feladata a könyvtárügy és a könyvtári tevékenység egészét tekintve, természetesen minden esetben konzultálva és együttműködve a fenntartókkal (minisztériumok, önkormányzatok, egyházak stb.) és a szakmai szervezetekkel.

– *Az Ön megnyilatkozásai – biztos lehet benne, hogy nem henye udvariasság mondatja ezt velünk, hisz nyilván voltak már visszacsatolásai – országos figyelmet és visszhangot keltettek, keltenek. Ezúttal azonban kifejezetten a könyvtárosok számára kérnénk Öntől „üzenetet”.*

– Krúdy Gyula üzen, én csak őt idézem: „Aki finoman, szépen, nemesen akar élni: még jobb időkben is a könyvek apró betűi mögött kereste az elérhetlent, napjainkban pedig úgy tűnik fel néha, mintha már csak a régi évszámmal ellátott könyvek belsejében lenné fel az ember mindazt, amit az élettől, az életmódtól igényel...” Ezt 1922-ben írja Krúdy, mindannyiunknak, könyvtárosoknak, olvasóknak egyaránt, s a mondata vége sem érdektelen: „... bármilyen sokba is kerülne egy könyv mellett töltött csöndes délután, orvosság az, amely lelkünket, testünket ápolja”...

– *Miniszter úr! Köszönjük a beszélgetést!*

Győri Erzsébet–Vajda Kornél

A közkönyvtár és információs szolgáltatásai

Tisztelettel meghívjuk a Publika Magyarország Konferencia plenáris ülésére, 2000. március 29-ére. A rendezvény helyszíne Zamárdi, Községi Ház és Könyvtár – szól a meghívó, s ebben több rejtélyes elemet is lelhetett a nem éppen up to date könyvtáros. Mindenekelőtt a Publika Magyarország hangozhatott újszerűen: mi legyen az? De talán az sem volt/lehetett világos, miről is lesz majd szó ezen a konferencián, ezen a plenáris ülésen. Az előadók nevei, előadásaik címei persze megnyugvást, ha nem is teljeset hozhattak. *Mari Rowlett* az Essex Libraries Information Services menedzsere az európai közkönyvtárak együttműködő programjairól, az információs szolgáltatások fejlesztéséről ígért előadást, az eredményekről és tervekéről, a brit könyvtári tapasztalatokról. Nos ez világos, valamint az is, hogy merrefelé vág, ha *Téglási Ágnes* (Oktatási Minisztérium) a szolgáltatásokra való felkészítésről, felkészülésről prelegál, ha *Szabó Sándor* (British Council) a könyvtári információs szakemberek továbbképzésében való együttműködésekről beszél, végül ha *Bartos Éva* (FSZEK) a helyi társadalmi igényeknek a közkönyvtári információs szolgáltatásokra gyakorolt hatásáról ad elő. Mindez világos. Még világosabb volt a konferencia igazi címe, amely az előadói–elnöki asztal mögött volt kiírva hatalmas betűkkel: *A közkönyvtár és információs szolgáltatásai*. Az enigmatikus(nak tűnő) PUBLIKA nyilván ezzel függ össze. Persze sokan voltak Zamárdiban, akik réges rég tudták, mi legyen ez a Publika, akik pedig eddig nem tudták, kiderült számukra a konferenciából. Nos, a PUBLICA CEE projekt az Európai Unió tagországainak egy olyan projektje, amely az információs társadalom kihívásaira született válaszként, koncentrált akcióként a közkönyvtárak megsegítésére. (PubliCA. Concerted Action for Public Libraries.) A dolog 1998-ban indult, és fő célkitűzései szerint támogatja a közkönyvtáraik és információs ellátás minőségi javítását, hatékonyabb nemzeti és regionális stratégiák kialakítását, új telematikai szolgáltatások létesítését, jó modellek, szabványok, technológiák széles körű megismertetését, humán hálózatok létrehozását annak érdekében, hogy a fenntartók előtt világosabbá váljék a közkönyvtárak szere-

pe, jelentősége, hogy növekedjenek a könyvtári ráfordítások, épüljenek ki a könyvtári szakemberek közösségei, intenzívebbé váljon az együttműködések kiépítése, olajozottabbá azok működése. E célok érdekében a Publica képzéseket, tréningeket, workshopokat (stb.) szervez, támogató akciókat valósít meg és propagál, etc. Nos, ez a projekt nem állt, nem áll meg föltétlenül az Unió határainál. Kivált nem azoknál a határoknál, amelyek – remélhetőleg hamarosan – nem is lesznek/maradnak határok, hisz a mögöttük lévő országok belépnek/felvételnek az Unióba. Így Magyarország, ahol szinte pillanatok alatt megalakult a Publica Magyar Munkabizottság, és ahol a PUBLIKA – hogy most már, mintegy a honosítás jeleként is, magyarosan írjuk, ahogy az terjedőben is van a hazai szaksajtóban és felírásokon – MAGYARORSZÁG projekt be is indult. (Hogy mi mindent tett és tervez, az a Publica Magyarország létrehozójának *Billédi Ferencné dr. Holló Ibolyának* írásából, összefoglalóiból tudható.) Ezúttal mindenesetre konferenciát szervezett, és épp erről szól e hosszúra, de tán nem feleslegesen hosszúra nyúlt bevezető után a beszámoló.

A Zamárdiban rendezett konferencia egyik legérdekesebb előadása kétségkívül a nyitó beszámoló volt, Mary Rowlett asszony prelegációja. Az angol hölgy (aki már többször megfordult hazánkban) az együttműködés, a könyvtárak közötti koordináció brit tapasztalatairól adott számot. Arról, hogy miért alakítottak oly sok és oly jól szervezett együttműködési kört a brit könyvtárak, országosatis, regionálisatis, helyit is. Ezek az együttműködések, a számtalan származékos haszon mellett – és azok hegyibe – elsősorban azt szolgálják, hogy a könyvtárak közösen részesüljenek az elérhető előnyökből, és csökkenjen közöttük az a sok (történelmi, helyzeti stb.) különbség, amely számos egyenlőtlenség, igazságtalanság forrása lehet. Ezek az országot át- meg átfogó, egyre sűrűbb hálóba szorító együttműködési körök egyúttal új infrastruktúrát is jelentenek, valamint azt is, hogy más könyvtárkép alakul ki lakosságban is, kormányban is a könyvtárakról. Angliában immáron közhelyszámba megy, hogy az információs társadalom kapuja a könyvtár, de az is, hogy a könyvtárak az „utcasarkok egyetemai” (street corner universities). Persze nem lehetnének kapuk és egyetemek, ha együttműködési hálózataik nem az elektronikus bázisokra épülnének. De hát azokra épülnek. Így azután nem válhat kétpólusúvá a társadalom, nem születhet a korábbi (mondjuk Disraeli-féle) antinómiákból (két nemzet, szegények és gazdagok bináris szisztémája stb.) egy semmivel sem jobb újabb antinómia, bináris oppozíció: az informáltak és a nem informáltak két nemzete.

Hogy miként készülnek, készíődnek fel a magyar könyvtárosok (persze azoknak egyelőre csupán egy szerény rétege) a brit tapasztalatok átvételére, szimulálására, arról nyújtott körképet Szabó Sándor. A British Council hét év alatt 23 millió forintot költött ilyen célokra. Ösztöndíjakra, kiutazásokra, brit szakemberekkel való eszmecserék megszervezésére stb. Egy hétéves periódus le is zárult ezzel, nem azonban a British Council ilyen irányú tevékenysége. Sőt, az új, magasabb szintű szakaszba lép. Jogos hát a reménykedés, a bizalom.

Téglási Ágnes elméleti modellekkel operált, kedvesen vegyítve a telitalálatú klasszikus idézeteket (pl. Faludytól azt a passzust, hogy a jóléti állam tíz ismérve közül az ötödik így hangzik: „A közkönyvtárakat sokan látogatják. A könyvállomány színvonalas és cenzúrázatlan”.) a hálóterv-szerű táblázatokkal, amelyek azt mutatják be, hogy miféle modellek szerint képzelendő el a könyvtári szolgáltatás (az emberi kapcsolatok modellje versus nyitott rendszer modellje, metszve a belső folyamatok modelljével versus küldő kapcsolatok modellje; ahol persze a nyilak

innen-oda, onnan-ide horizontálisan és vertikálisan is mutathatnak, stb.). A legmélyértelműbb szavakat azonban a képzés – továbbképzés – életfogytig tartó tanulás triászának szentelte Téglyási Ágnes, apró tanácsok bővődjével is illusztrálva, hogy nem mindegy, hogy kit mikor és hogyan képez tovább az intézménye, nem mindegy, hogy ki mikor és hogyan kapcsolódik bele a könyvtár belső és a szakma külső képzési rendszereibe, képzési fakkjaiba. E témakör kapcsán azután rendre felmerültek a képzési típusok problémái is: más a munka-típusú, a tudás-típusú képzés, megint más a készségekre illetve képességekre koncentráló, a tapasztalatokat (szakmai és munkatapasztalatokat) mozgósító képzés és más a személyiségjegyekre koncentráló stb. Szóval az előadó/előadás alaposan belemerült a humán erőforrások menedzselésének minuciózus elemzésébe, aminek magaslátáról azután gúnyos nyilatkozatot kapott a „klasszikus” káderfejlesztés és személyzeti munka problematikájára.

Bartos Éva sokkal kevésbé volt elméleti, de semmivel sem kevésbé érintett vitális kérdéseket. Az ő előadása teljes terjedelmében olvasható e számunk *Műhelykérdések* rovatában.

Szem- és elmenyitogató volt a konferencia, és nyilván az volt a második napra jutott workshop-program is, erről azonban nem lehet beszámolni. A workshop az „más”. Azon ott kell lenni, abban részt kell venni.

A Publika Magyarország projekt tehát nemcsak beindult, az eredetivel-mintával, anyaprojekttel szinte egy ütemben, de – mint talán látható volt – értékes és ízes gyümölcsöket is termelt. A konferencia nyilván felszorozza majd azok számát is, akik közelebbit kívánnak megtudni e projektről és az általa nyújtott lehetőségekről. Az érdeklődők helyesen teszik, ha a Hajdú-Bihar Megyei Könyvtárhoz fordulnak, a Publika titkársága ugyanis ott található. Amint azt Gelléri Ferencné elmondotta, a Publikát jó lenne mozgalommá tenni, minél szélesebb körök bevonásával. A stratégiai programot is megadta: középpontban a szolgáltatás, a szolgáltató könyvtár. Úgy legyen! (VK)

A kulturális törvény és a parlamenti pártok

Magyarországon 1997-ben kulturális alaptörvény született.

Felmerül a kérdés, miért bír különös jelentőséggel az 1994–1998-as parlamenti ciklus végén megalkotott kulturális törvény. Talán azért, mert „Magyarországon ritkán alkotnak kulturális alaptörvényt”. E tényre Vadász János, a Közgyűjteményi és Közművelődési Dolgozók Szakszervezetének gondozásában megjelent, a kulturális alaptörvény dokumentumait feltáró munka előszavában hívja fel az olvasók figyelmét.

Kulturális rendelet hazánkban utoljára 1976-ban született. Ez az állampolgár kötelezettségeire nézve igen széles körű rendelkezéseket hozott, ám az állam és a helyi szintű igazgatás kulturális alapellátásra vonatkozó kötelezettségeit figyelmen kívül hagyta. A kulturális alapellátás működtetésének törvénye így igazán sosem

valósult meg. Az elmúlt évtizedekben ez nem jelentett feltűnő – vagy inkább a mai viszonyok között szembe tűnőnek nevezhető – gondot: állami finanszírozással, a nagyobb állami vállalatok hathatós és jelentős támogatásával a művelődési szervezetek, az úgynevezett kultúraközvetítő intézmények megfelelően működtek. (Húsz évvel ezelőtt, amikor az élet nem a mai felgyorsult tempójában haladt, s az embereket nem érthette annyi oldalról annyiféle benyomás, mint ma, az akkori kultúraközvetítő intézményeknek a művelődés befolyásolásában még sokkal nagyobb szerep jutott. S e lehetőséggel az akkori adott viszonyok között többé-kevésbé kielégítő módon élni is tudtak.)

Magyarországon két kultúraközvetítő intézményrendszerrel beszélhetünk, melyek (elvben) egymással egyenlő szinten állnak. Az egyik az oktatás, a másik a közművelődés. A kulturális alapellátást végző és megvalósító intézmények pedig a közkönyvtárak, múzeumok, levéltárak, művelődési házak, melyeket egyrészt az önkormányzatok, más részről az állam tart fenn.

1989-től, a rendszerváltástól kezdve egyre fokozottabb igény jelentkezett a kulturális alapellátás helyzetének vizsgálatára. Az egyik legsürgetőbb kérdés volt annak tisztázása, hogy a kulturális alapellátásban melyek az állam s melyek az egyes önkormányzatok feladatai. Ehhez kapcsolódóan pedig az, hogy munkájuk eredményes végzésének érdekében az e területen dolgozó szakemberek részére milyen jövedelmi és foglalkoztatási garanciákat kell biztosítani. – Ekkor, 1989-ben alakultak meg a kulturális dolgozók első önálló magyarországi érdekvédelmi szervezetei, a KKDSZ és mások. A KKDSZ a kulturális alaptörvény elkészítése és hatályba lépése után felvállalta, hogy a téma iránt érdeklődőket a törvény készítésének körülményeivel is megismerteti. Annak, hogy e dokumentumok éppen az említett szervezet jóvoltából kaptak nyomtatott és megszerkesztett formában nagyobb nyilvánosságot, más jelentősége is van. Egy szakszervezet feladata elsődlegesen az érdekvédelem: tagjainak a munkáltatók és munkavállalók közti zökkenőmentes munkakapcsolat fenntartását, a két fél közötti közvetítést és párbeszédet kell biztosítani. Erre pedig az egyik legalapvetőbb eszköz, hogy a rögzített, életbe lépett törvényeket – jogokat és kötelezettségeket – a felekkel betartassa, s arról az érintetteket, valamint a szélesebb nyilvánosságot is tájékoztassa. A KKDSZ-nek a dokumentumok kiadása mellett való döntését részben talán ez is befolyásolta.

A kulturális alapellátás kérdése persze nem oldódott meg közvetlenül a rendszerváltozás után. A tervgazdaságból a piacgazdaságba való politikai, gazdasági társadalmi átmenet sok olyan – köztük előre nem látott – problémát vetett fel, amelyek a kultúra, a kulturális szolgáltatások és a kultúraközvetítés helyzetének megoldását minduntalan háttérbe szorították. Abban a rendszerváltozásban részt vevő politikai pártok mind egyetértettek, hogy az EU-csatlakozás felé tartó országban a kulturális alapellátás biztosítását az állam és a helyi önkormányzatok egymást segítő munkájával lehet csak megoldani. Ám ennek semmiképpen sem lehetett kizárólagos módszere az a tendencia, mely akkoriban kezdett kibontakozni, s hamarosan egyre nagyobb méreteket ölteni, nevezetesen hogy a kultúrára szánt kiadásokat vállalkozások, közhasznú társaságok és alapítványok létrehozása által mindinkább a polgároknak igyekeztek terhelni.

Nagyon tanulságos és helyenként érdekes tényekre bukkanhatunk, ha az országgyűlés Kulturális és Sajtó Bizottságának a kulturális alaptörvénnyel kapcsolatos üléseiről szóló jegyzőkönyveket olvassuk. A Vadász János által összeállított do-

kumentumban a törvényt tárgyaló kulturális bizottsági jegyzőkönyvek anyaga nagyjából négyszáz oldalt tesz ki. Összességében véve elmondható: a könyvtárugyet érintő kérdések esetében a törvénytervezet és a felvetett képviselői előterjesztések nagy szakmai vitákat nem kavartak. Könyvtári kérdésekben az általánosnál nagyobb figyelem irányult a kisebbségek nyilvános könyvtári ellátásának témakörére, részben a bizottsági ülésekre meghívott kisebbségek képviselőinek jóvoltából. Érthetően az igazán élénk eszmecsere a kulturális javakról szóló passzusokat, valamint az anyagi vonatú kérdéseket és a szakszervezetek hatáskörébe is bevonható érdekvelmi ügyeket kíséerte.

A Bizottságnak a szóban forgó törvénytervezetet tárgyaló üléseire a pártok illetékes, megbízott képviselőin kívül további érintett szakembereket hívtak meg. A testületbe delegált tagokat a művelődési minisztérium és a KKDSZ javaslata alapján kérték fel. Erről és a Bizottság munkájáról alapos és hű képet adnak a testületi üléseken készült jegyzőkönyvek, melyeket a forrásgyűjtemény pontosan közöl. E dokumentumok által értesülhetünk a Kulturális és Sajtó Bizottság kulturális alaptörvényt tárgyaló első üléséről, ahol dr. Schiffer János MSZP-s képviselő már a munka megkezdésének legelején felvetette, hogy jó lenne a szakmai és a szakszervezeti vitát szétválasztani. Ezt szerinte az érdekképviseleti ügyek és a szakmai kérdések eltérő súlya és elbírálása teszi indokolttá. A szakmai kérdésekben így az illetékes szervezetek döntése biztosítottá válik, s az érdekképviseleti vitába nemcsak a KKDSZ-dolgozókat, hanem más szakszervezetek képviselőit is be lehet vonni.

A kulturális alaptörvény előkészítése 1996-ban kezdődött, és az 1997-es őszi parlamenti időszakban került megtárgyalásra. A hatékonyság és a minél előbb megszülető törvény érdekében a KKDSZ a törvénytervezet kidolgozásának kezdetekor azzal a javaslattal kereste meg a pártokat, hogy járuljanak hozzá: a kulturális alaptörvényt az országgyűlés ne plenáris ülésen vitassa meg, hanem egy külön erre a célra létrehozott bizottság keretében – a plenáris ülésre már csak a végső szavazást bízva. A KKDSZ javaslatát elfogadták, ennél fogva a Kulturális és Sajtó Bizottság kivételes eljárásának eredményeként 1997. december 9-én megszületett a kulturális alaptörvény (CXL. törvény).

Ha a különböző pártok és képviselők által benyújtott módosító indítványokat vizsgáljuk, szemmel látható, hogy a kulturális törvény tárgyalásakor a pártok igyekeztek rendkívül körültekintően eljárni. Az ügygel megbízott vagy a kulturális törvény kidolgozását felvállaló képviselők a paragrafusokat sokszor a legapróbb részletekig megvizsgálták. Módosító javaslataikkal valóban a törvény minél alaposabb, minél átfogóbb kimunkálására törekedtek.

Érdekes végigtekintenünk a kulturális alaptörvény készítésének és megalkotásának körülményeit pontosan ábrázoló dokumentumgyűjteményen, mely a törvény létrehozásáért vívott küzdelemtől (I. rész) a kulturális alaptörvény tervezetének az országgyűlés elé terjesztett szövegén (II. rész), a törvénytervezethez benyújtott képviselői és bizottsági módosító indítványokon (III. rész), valamint a törvény tervezetét tárgyaló bizottsági ülések teljes jegyzőkönyveinek szövegén (IV. rész) át egészen a kész törvényt szövegig vezet el bennünket. Minden egyes paragrafus és cikkely a legapróbb részletekig került kidolgozásra. A változtatások, változtatási szándékok között vannak nagyobb horderejű javaslatok ugyanúgy, mint értelmező előterjesztések, melyek leginkább a fogalmak meghatározását hivatottak árnyaltabbá tenni.

Nézzünk néhány példát a javaslatok közül, persze a teljesség igénye nélkül! A nemzeti könyvtárról az alaptörvény tervezetének 61. §-a rendelkezik. Ennek szövegében nemzeti könyvtár címszó alatt csak az OSZK említetik: a jelek szerint a tervezet a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Központi Könyvtárától a nemzeti gyűjtőkört megvonná. Ez ellen a képviselők közül sokan – pártbeli hovatartozásuktól függetlenül – szót emeltek. Bizonyára nem véletlen, hogy a törvénytervezetet olvasó, áttanulmányozó képviselők szinte elsőként erre a jelenségre reagáltak. Főbb indoklásaik között a KLTE Központi Könyvtára nemzeti gyűjtőkörének védelmében leg-többet az szerepelt, hogy a szóban forgó gyűjtemény a Magyarországon 1952 előtt megjelent dokumentumokból országosan is jelentős gyűjteménnyel rendelkezik, s összállományát tekintve az ország második legnagyobb könyvtára. Nemzeti gyűjtőköri jellegének elvesztésével az egész ország jelentős kulturális bázis használatának lehetőségétől esne el. A végleges törvényszöveg ezt a hiányosságot pótolta, és a belőle fakadó félreértéseket remélhetőleg korrigálta [63. § (2) bek.].

Takács Péter MDF-es képviselő javaslata volt a tervezet 4. § b) pontjának megváltoztatása. A tervezet itt úgy fogalmaz: „mindenkinek joga, hogy igénybe vegye a nyilvános könyvtári ellátás rendszerét”. A képviselő ezt a jogot nemcsak a nyilvános könyvtári rendszerre nézve tartja indokoltnak, hanem ebbe a körbe a múzeumi és közművelődési intézmények szolgáltatásait is bevonná. Javaslata alapján a 4. § módosult, az elképzelést a törvény megvalósította.

Sasvári Szilárd FIDESZ-es képviselő javaslatainak sorában fontos helyet kap a 82. § elhagyásának tervezett lehetősége. Ez a paragrafus kimondja, hogy a közművelődési intézmény létesítése, átszervezése, megszüntetése vagy tevékenységének 60 napon túli szüneteltetése esetén az önkormányzati testületnek a kérdéses ügyben a minisztérium véleményét kell kikérnie. Sasvári Szilárd indokolatlannak tartja ezt, mert úgy véli, hogy a minisztérium véleményezési joga ilyen esetben teljesen formális. Az önkormányzatok a közművelődési intézmény létesítéséről, megszüntetéséről illetve átszervezéséről dönteni tökéletesen jogosultak illetve hivatottak. A minisztérium véleményezése azért formális szerinte, mert az önkormányzat által a fenti kérdésekben hozott döntés ellen fellépni úgysem tud, kivéve, ha a tervezett változtatás előkészítéséhez és megvalósításához anyagilag járul hozzá. – A javaslat a kulturális alaptörvény végleges verzióján nem módosított, tehát az önkormányzatoknak a közművelődési intézményeikkel kapcsolatos változások, változtatások megkezdése előtt 30 nappal az illetékes minisztérium véleményét valóban ki kell kérniük (81. § első és második bekezdés). Sasvári Szilárd felvetett gondolata azonban, amely a közművelődési intézmények igazgatásának kérdését szinte teljes egészében az önkormányzati testületek döntési hatáskörébe utalná át, mindenképpen nagyon érdekes, és hosszabb – gazdasági, igazgatási – vizsgálatot érdemelne.

Molnár Péter SZDSZ-es képviselő pártja nevében ugyanis kifejti, hogy a tervezet 6. §-ában leírt gyűjtemény fogalmának pusztán könyvtári értelemben vett formáját nem tartja indokoltnak. A fogalom a gyűjtemény címszót ugyanis úgy határozza meg: Gyűjtemény: a könyvtár tervszerűen fejlesztett, rendezett, feltárt állománya. Molnár Péter erről úgy vélekedik, hogy a meghatározás – és így a törvény – kizárólag csak a könyvtári állományra vonatkozik, arról rendelkezik, holott állományuk más, alapvetően archiválásra szakosodott intézményeknek, a múzeumoknak és a levéltáraknak is van. A törvénynek a tervezetben szereplő megfogalmazása esetén az utóbbi két intézménytípus állományáról az alaptörvény nem ren-

delkezne, s ez esetleg fogalmi zavart okozhatna. (Nevezetesen, hogy a törvényben rögzítettek csak a könyvtárak gyűjteményére vonatkoznának, a múzeumokéra és a levéltárakéra nem.) A „gyűjtemény” fogalmának meghatározása ezért a Szabad Demokraták álláspontja szerint nem indokol külön törvényi értelmezést. – Mindenképpen figyelmet érdemel ez a felterjesztés, még ha a pontosító intézkedés egy szűk körű fogalom teljesebb, jobban körülhatárolt leírását érinti is. Hiszen a törvények szövegének mind átfogóbb és egyértelműbb módon kell fogalmazniuk, ezért ez esetben vagy külön kellene rendelkeznie a könyvtárak mellett a múzeumok és a levéltárak gyűjteményéről is, vagy a Molnár Péter által felvetett formában evidensnek tekinteni a „gyűjtemény” fogalmát, s azt a törvényben külön nem rögzíteni. Végül is ez a meghatározás a törvény 1. sz. mellékletébe került.

Vadász János szóban forgó összeállításából a kulturális alaptörvény, az 1997. december 9-én született jogszabály minden vonatkozását megismerhetjük. Mi tartozik, mi tartozhat bele tulajdonképpen egy kulturális alaptörvény jogszabályainak körébe? Egyáltalán: mit szabhat meg és mit szabályozhat egy ilyen törvény? – Ezt a kérdést a törvényalkotók igyekeztek minden oldalról gondosan, figyelmesen és előrelátó módon körbejárni. Hogy ez mennyire sikerült, s a két éve elkészült kulturális alaptörvény rendelkezései hogyan változtatták meg a hazai kulturális viszonyokat, mennyiben és milyen mértékben lendítették előre a művelődés helyzetét, azt talán csak néhány év múlva és nagyobb rálátás után fogjuk érzékelni.

Hogy a kultúra és a művelődés pártolásában mekkora az állam szerepe, s hogy egyáltalán szükség van-e arra, hogy az állam közművelődési törvényt hozzon, azt a legtalálékosabban Vitányi Iván, a Kulturális és Sajtóbizottság elnöke az 1997. szeptember 17-i bizottsági ülésen elmondott egyik hozzászólásában foglalta össze, amikor Alföldi Albert hasonló kérdéseket felvető okfejtésére válaszolt.

„(...) Törvénybe azt kell foglalni, amihez az állam pénzt ad és ami az állami keretekbe tartozik. Létezik egy intézményrendszer, vannak könyvtárak, amelyek száma a felére – vagy annál is kevesebbre – csökkent az elmúlt években, mások rettenetes helyzetben vannak, nem tudnak könyveket vásárolni, és egyéb minden baj övezi őket. Ennek a törvénynek tehát azzal kell foglalkoznia, amit az állam tehet. Elég baj, hogy ebben a pillanatban a közművelődés túlságosan nagy része tartozik állami keretekbe, az lesz majd a paradicsom, amikor az államra szükség sem lesz, mert a társadalom maga fogja összeadni a pénzt, és (...) a civil szervezetek (...) akkora tevékenységet folytatnak, hogy az állam csak szalad utánuk és próbál még valamit segíteni. De most ez kifejezetten arra vonatkozik, úgy gondolom, amit mondtam, mert hiszen a könyvtárakról, levéltárakról, művelődési házakról, múzeumokról van itt szó, ezek életét kell valahogy szabályozni, és ez nem jelenti azt, hogy ha ezek életét szabályozzuk vagy megalapozzuk, az minden esetben segíteni fogja mindazokat a virágokat, amelyek ezen kívül vannak. És az »ezen kívül«-re mérhetetlen sok példát lehet hozni, mert természetesen az egyházak is folytatnak ilyen [értsd: közművelődési] tevékenységet, és ebben [a törvényben] az egyházak nincsenek benne. (...) Tehát azt hiszem, most arra kell összpontosítanunk, ami ebben benne van, amit az államnak tennie kell.”

Nagy Krisztina

[Kulturális alaptörvény. Dokumentumok. Összeállította és szerkesztette: Vadász János. Budapest, 1998, KKDSZ Kiadó. 597 p. 1000 Ft.]

Azaz üdvözljük az olvasót. Ezúttal persze nem a 3K olvasóit, hisz arra így, menet közben, nyilván semmi szükség: folyamatosan őket szolgáljuk, tiszteljük, szeretjük. A 3K-t nekik csináljuk, tetzésük elnyerésére vagyunk, törekszünk. Mi most ebben az új, és persze nem minden számunkban megjelenő, mégis rendszeresen betölteni vágyott rovatunkkal egy másféle olvasót köszöntünk. Nem az olvasót, úgy nagy általánosságban, hanem a „nagy olvasót” üdvözljük, azokat, akik minden könyvtáros s könyvtár kedvencei, büszkeségei, ontológiai státusának legfőbb kezesei. Azokat, akik legbuzgóbban, legintenzívebben, legszakszerűbben, leginkább paradigmaticusan használják a könyvtárakat, akik szinte ott laknak. Hogy kik ők, miért és hogyan nagy olvasók, erről adnának számot e rovat írásai, amely elé azért is fölösleges talán bevezető sorokat róni, mert az egyik legnagyobb közülük, Kovács Sándor Iván professzor, a régi magyar irodalom nemzetközi híró kutatója e rovat első írásával megüti az alaphangot, elmond mindent, ami a tárgykör kapcsán első (és sokadik) intrádára elmondható. Hogy miféle írások sorjáznak majd a *Lectori salutem* cím alatt, ebből a remek esszéből megsejthető. Nagy olvasók fognak megnyilatkozni itt, vallani alapélményükről, könyvről és könyvtárról, olvasásról és az olvasás világról, életformájáról.

Rovatunknak természetesen nincs semmilyen polemikus éle. Nem azokhoz kívánnánk benne és általa csatlakozni, akik, minden korok öregembereihez hasonlóan csak ógnak-mógnak minden újdonság hallatán, így az elektronikus információhordozóké is. „Akiknek jelszava, mámög, meg minek a” – ahogy Vas István jellemezte őket. De még nosztalgikus felhangokat sem kívánnánk kölcsönözni e rovatnak és írásainak: nem hisszük ugyanis, hogy a könyv, az olvasás világa a múlté vagy a félmúlté lenne, afféle belle époque, amelyből kinőttünk már, vagy kinövőben lennénk. Nem. Ez a világ van és lesz, és hogy milyen, arról szólnának a rovat írásai, minden előre-, hátra- vagy oldalkacsintás, célozgatás nélkül. „Magát a dolgot tekintenénk”, ahogy a filozófus mondja. Erdemes.

Mátrai László tervezte annak idején, hogy az Egyetemi Könyvtár olvasótermében emléktáblát állíttat a legnagyobb, ott a legsűrűbben, gyakori rendszerességgel előfordult olvasóknak, Szerb Antallal az élükön. Nos, mi is valami emléktábla-sorozatra gondolunk, persze megszólaló, vallomást tévő emléktáblákra.

A könyvtár békéje

Utószó a Csorba Győző Megyei Könyvtár könyvtörténeti tanulmánykötetéhez

Régtől fogva könyvtárjáró vagyok. Eddig múlt éveimből legalább annyit töltöttem el könyvtárakban olvasással, kutatással, írással, amennyit Mikes Kelemennek kellett eltöltenie az örökké zúgó török tenger partján. Ha Mikes kenyerait Törökországban rakták le, s ott kellett azokat elfogyasztania, az enyéim alighanem a könyvtárpolcokon vannak. Reggel kilenctől este nyolcig ma is teljes napokat ülök végig örömmel az Országos Széchényi Könyvtár 340. kutatófülkéjében. S hol vannak akkor még azok a szép napok, amelyeket Szeged, Róma, Zágráb, Velence vagy Debrecen, Sárospatak, Szombathely, Pécs könyvtárainak köszönhetek?

Az első tudományos könyvtár, amit elsőéves szegedi bölcsészhallgatóként 1955 őszén megismerhettem, ráadásul pécsi genezisű gyűjtemény volt: útra indító professzorom, Koltay-Kastner Jenő teljes szobafalakat beborító könyvtára. Balassi Bálintról írt szemináriumi dolgozatomat azon az órán olvastam fel, amelyet Bóka László pesti dékán hivatalból éppen meglátogatott. Ily módon csöppentem mindjárt két professzor közé, amikor Jenő bácsi beinvitált könyvfalasi tanári palotájába, hogy a szemináriumi nyilvánosság után részletesebben is elmondja véleményét. (Minek készülsz, fiam? – kérdezte Bóka dékán. Szerkesztőnek és újságírónak – feleltem őszintén. Legyél te csak filológus – válaszolt Bóka, megerősítve Koltay professzor véleményét. Bóka dékán persze nem tudhatta, hogy néhány hónappal korábban én már felvételiztem náluk az ELTE újságíró szakán, de elutasítottak. Az értesítést – ma is megvan – ő maga írta alá. Én meg azt nem tudtam, hogy majd mégiscsak fogok szerkesztőségben dolgozni egyszer.) De hát Koltay-Kastner Jenő könyvtáráról természetesen szólni. Valóban római paloták gyűjteményeire emlékeztetett. A polcok és könyvsorozatok ritmusát karcsú római oszlop s két márvány mellszobor szakította meg. Tátott szemmel ízelgettem a látványt. Képzavar? Nem. Régi stílusfogás, vesd össze Mikes Kelemen 92. levelével: „megláthatta a füleivel”.

Ez az első, még számárfüles könyvtárra-csodálkozás másik pécsi Koltay-emlékkel lett tudatosabbá. Egyszer (ez is 1955 őszéről való történet) behozott az órájára tanárunk egy Budapestről érkezett, előttünk kicsomagolt könyvküldeményt, és felolvasta a dedikációját: „Koltay-Kastner Jenő professzoromnak 1926 őszén tett ígéretem beváltásául barátsággal és tisztelettel. Budapest, 1955. okt. 15-én Kardos Tibor.” A minap még dombóvári gimnazista Kardos azon a harminc évvel korábbi őszön, a pécsi egyetemen tett ígéretet Koltay professzornak, hogy megírja *A magyarországi humanizmus történetét*. Ennek a beváltott fogadalomnak a dedikált megtestesülése került a szemünk (és a fülünk) elé, mindjárt 1955. október 15-e után, amikor az Akadémiai Kiadónál megjelent Kardos-monográfia tiszteletpéldá-

nyát Koltay-Kastner Jenő az óráján nekünk bemutatta. Nem dicsekvésből tette, hanem a példázat kedvéért.¹ (Professzorunk egyébként úgy került Szegedre Pécsről, hogy az orosz nyelv egyeduralmasítása után a pécsi olasz tanszék megszűnt, és őt a szegedi magyar tanszékre helyezték át.)

Nekem csak a felmutatott pécsi példát kellett követnem. Hamarosan el is foglaltam hadállásaimat a szegedi Somogyi-könyvtárban (ott olvastam el először, mint valami regényt, Bod Péter *Magyar Athenását*), majd az Egyetemi Könyvtárban nyitottam frontot. Utolsó éves koromban óradíjas munkatársa is voltam az Egyetemi Könyvtárnak Kaposi Mártonnal együtt (ő szintén Koltay-tanítvány: Machiavelliből, majd filozófiából doktorált, most az ELTE tanára). Később már a könyvtár vaspolcos raktármélye is megnyílt előttünk, mert barátunk, Kulcsár Péter (a budapesti Egyetemi Könyvtár későbbi főigazgató-helyettese, majd történészprofesszor) nemcsak ott dolgozott, hanem családjával együtt ott is élt. Csóró fiatalok voltunk: albérletben húztuk meg magunkat, Péterék kisfiukkal együtt a könyvtár raktárszintjén kaptak egy ideiglenes szobát. Megszállott könyvtárosok voltak mentoraink: Jezerniczky Manyika, a régi francia nyomtatványok specialistája és Hencz Aurél, a bibliográfus fenomén. Nekik és nekünk vasárnap is nyitva állt a vaspolcos paradicsom; kedvünkre forgathattuk Márki Sándornak a kolozsvári egyetemről Szegedre került folyóirat-sorozatait.

Pécs városa Szauder József mellett töltött tanársegéd-éveimben is ott lebegett Szeged horizontján. Neki Pécssett jelent meg a Faludi-disszertációja 1941-ben, s tőle tudtunk a pécsi remete: a titokzatos Itália-rajongó Rajnai László minőségi létezéséről is. Pécs ekképpen pártfogóim szellemi pátriája volt, és a Tisza kanyarulatában nyugalmasan elterült szép Szegedhez képest valami nosztalgiai: latinos-olaszos urbs-eszményt jelentett köveivel és költőivel. (*Kövek és könyvek!* – ezt a címet én ajánlottam egy itáliai bolyongásokról szóló Szauder-kötetnek.) Krúdy kócsagmadárhoz hasonlította Tömörkényt, amikor nekrológiájában képzeletével végigkövette nagyra becsült írótlársának az Alföld fölött tovaszálló lelkét. A nagy Víz után az újjászülető Szeged is ilyen kócsagmadár-város lett a karcsú tornyú újbarokk városházája építészeti remekléssel, majd a dóm-téri díszdobozával. Pécs a mandulafás domboldalak, a faragott középkori kövek, a zegzugos emelkedő utcácskák, a régi tornyok városa maradt.

Pécs köveit és könyvtárait én akkor kezdtem megismerni, amikor elkezdődött a Szigetvárra járás Zrínyi-ügyekben a Várbaráti Kört alapító Molnár Imre meghívásainak eleget téve. Ilyenkor mindig eszembe jutott még egy pécsi történet Koltay-Kastner Jenőről. Zrínyi-előadásait színezte azzal az emlékével, miként járt a végére Arany János *Zrínyi és Tasso* című tanulmánya, amaz elágazásának, mely szerint Arany körzővel-vonalzóval ellenőrizte a *Szigeti veszedelem* III. énekének úgynevezett siklói epizódját: hol, merre s meddig vonult a törökre kicsapó szigeti hős vitézei élén, és hogyan tért vissza a „mély és hosszú völgy”-ből. Úgy értendő a próba: Koltay professzor egy turistatérképen tekintette át a történeteket, aztán biciklire ült, és oda-vissza szemesen végigkarikázta az eposzban leírt útvonalat, adózván ámulattal a *Szigeti veszedelem* és az Arany-féle ellenőrzés topográfiai hitelének. (Talán ez a bicikliút-exemplum is oka, hogy én mindig kérdezek irodalmi földrajzot kollokviumon.)

¹ Lásd erről 1972. évi levélváltásomat Kardos Tiborral: *Pannóniából Európába, 1975, 278. p.*

A Zrínyi-topográfia és az utóélet vizsgálatához Pécs nélkülözhetetlen támasz-
táknak bizonyult. A Baranya Megyei Könyvtárban szakszerűen katalogizálva ke-
rült elém az a helytörténeti anyag, ami nekem Szigetvárhoz kellett. Amikor a pécsi
Tudománytár-sorozatba iktatott könyvem, A „*Syrena*” és a *szobor* (1993)² nyom-
dai munkálatai folytak, Tüskés Tibor javaslatára a korrektúrát rendbe tenni is el-
utaztam Pécsre. Ebben a könyvben a „Pécs-embléma” megint a karizmatikus tanár:
Koltay-Kastner Jenő, ezúttal mint a Zrínyi-kutatás ösztönzője. Most azt emelem ki
tanári diadalai közül, hogy ő küldte Zágrábba az első magyar kutatót, aki egy
1934-ben készült pécsi disszertációval megvetette alapjait a Zrínyi-könyvtár autogr-
ráf glosszái vizsgálatának. Ezúttal bölcsészholgy-tanítványáról, a pécsbányatelepi
Drasenovich Máriáról van szó, aki karakteres horvát nevét megmagyarosítva ké-
sőbb Derényiként publikált.

A „*Syrena*” és a *szobor* pécsi korrektúrája idején – Surján Miklós igazgató úr,
Tüskés Tibor és a *Tudománytár*-szerkesztő Szirtes Gábor (egykor maga is szegedi
bölcsész) jóvoltából – szép tágas dolgozószobám is volt: az a reprezentatív előadó-
terem, ahol a könyvtár régi gyűjteményét őrzik. Ott hulló levél nesze sem zavart, a
Könyvtár Békéje, a Pax Bibliothecae máshoz nem fogható csendje vett körül (akár-
csak később, amikor Csokonai pécsi kapcsolatai után nyomoztam). A Könyvtár
Békéjével Pápai Páriz Ferenc ismert *Paxaira* alludálok: *Pax Corporis*, *Pax Animae*,
Pax Sepulchri: a Test, a Lélek, a Sír Békéje.

Aki a könyvtár békéjéhez szokott, nehezen érti meg, hogyan is lehetett „caffé-
szobákban”, „kávéházakban” írni? (Ez a két magyar szó Faludi és Mikses lelemé-
nye.) Úgy tudjuk azonban, hogy a Nyugat-mozgalom képviselői szinte mind kávé-
házi írók voltak. *Gondolatok a könyvtárban* – ez magától értetődő. De „*Gondolatok*
a kávéházban”? Babits Mihály konyakszag, csészecsörgés, szivarfüst között? Ba-
bits a budapesti Egyetemi Könyvtárból kölcsönzött angol könyveket inkább dolgo-
zószobájában olvasságta. Készült is róla egy ilyen kései fénykép: csokornyakken-
dő, zakó, fegyelmezett tartás, de eres csontkezével szinte kapaszkodik a könyvbe.³
Az inkább „kávéházi” Kosztolányi Dezső is a pesti egyetem könyvtárát szerette: itt
abszolválta a filozófajékeződés napi robotját a tanári kutatóterem zöldposztós asz-
talai mellett. Kedves szomszédja többnyire Szerb Antal volt. A kávéház Karinty

2 Köszönettel emlitem lektorát és éles szemű ismertetőjét, Rohonyi Zoltánt. (Új Dunántúli
Napló, 1993. július 17.)

3 Írói könyvvel ábrázolni ikonográfiai szabvány. Már a XVI. századból vannak ilyen képek
nálunk is (Balassi Bálint, Szegedi Kis István). A megfeszített figyelmű kutató olvasás ábrá-
zolója ritkább. Luca Signorelli festett ilyet Dantéről az orvietói dómban: a tudós költő két
kódexet is tanulmányoz egyszerre; egyik kezével megjegyzi, hol jár, a másikkal keresi hozzá
a megfelelést. Babits keze ilyen a fotón, mint a Dantié. És Apáczai Csere János is teljes
erővel fogja az arca elé emelt könyvet Gy. Szabó Béla fametszetén. Mint Babits, mint Dante:
úgy olvas Charles de Tolnay is (fejtartásuk a megszólalásig azonos) azon a fényképen, amit
kedves klenódiunként őrzök. – Ezek az olvasó képek ott függenek íróasztalom fölött, mert
mindhez személyes emlék fűz. Szegedi Kis István (akinek a baranyai Patapoklosiban is áll
szobra) annak a XVI. századi református gimnáziumnak volt az alapítója, ahová Mezőtúron
kisdíák koromtól jártam; Orvietoba Signorelli freskóit látni zárandokoltam el; az Apáczait
a Dante-illusztrátorok is kiváló Gy. Szabó mestertől kaptam Kolozsvárott; Tolnay Károly-
nak személyes ajándéka a firenzei Casa Buonarrotiban készült fénykép; Babitsról a kép meg-
jelenése óta őrzöm az 1940-ben készült felvétel másolatát.

vagy József Attila állandó zseniális készenlétével kvadrált igazán, és nemcsak az irodalomtörténet-író Szerbnek, de Kosztolányinak is szüksége volt a könyvtár békéjére. A legsikeresebb, legolvashatóbb, legszebben megírt *Magyar irodalomtörténet*, a Szerb Antal tanár úré, aligha készülhetett káffészobában. A másik Szerb-mestermű, a *Budapesti kalauz Marslakók számára* (1935) esetleg már igen. Mintha ebben pihente volna ki Szerb Antal a *Magyar irodalomtörténet* könnyed erőfeszítéseit. Most elengedi magát: tüneményes képzettársító és csevegő. (Még szójátékos-gradációs mikesi bravúrja is van: „A várbástya rondelláján döglött ágyúk, csatakígyók, csatabékák merednek a békés hegyek felé.”) Felfedezi például Budapest utcáinak érzékiségét: „az utcák egymásrahajló erotikáját, melyben néha erő fejeződik ki és olykor grácia”.

Efféle kellemes képzetünk támad, ilyen grácia fejeződik ki a békés, csendes, intimus, megyei könyvtárakban is. Az egyszakossággal zsúfolttá tett, omladozó, takarítatlan bölcsészkarok viskóiból káprázó szemmel lépünk be Ramháb királynő ezeregyéjszakás Kecskeméti Könyvtárrezidenciájába, elámulunk Oroszlánné direktrix hanzaváros-nagyra méretezett balassagyarmati Téglamázas Tündéerkertjében, szédelegve kapaszkodunk Halász könyvtártengernagy hajót – Csodajachtot – formázó veszprémi könyvtárának vakítóan tiszta fedélzetére.⁴ Az *Idő rak s ront* – mondja a régi adagium. Rontotta a bölcsészkarokat, építette a megyei könyvtárhálózatot: rakta a köveit, mert a példaként említett könyvtárak építészetileg is figyelmet keltők. És gráciát, vonzó nyugalmat, békét adott a megyei könyvtáraknak. Egyetemi vizsgaidőszakban egy-egy nagy kiszolgáló könyvtár (az OSZK különösen) kész örültekháza. A lépcsők dugigülve sorszámra-várókkal, a büfé teleltömött, a dohányzófolyosó egyadta füstgomoly. Ne ily könyvtárt adj, Istenem! Olyat, amelyet Babits invokál: Berzsenyi Dániel elhúzódva ül nyári méhesében, és olvassa Lucretiust. Efféle menedékhely a jó megyei könyvtár. És megvan benne a kellő grácia, a nőiesség, az asszonyosság attitűdje. Az eszményi megyei könyvtár patinás régi házban vagy ilyen építészeti környezetben áll. Sok hölgy dolgozik benne, lehetőleg igazgatónője van, széles szőnyegek felfogják a zajt, lépcsői él nélküliek, ülőhelyeit kényelemre kreálták, sok benne az elbűjös kutatózuga, a polcok nem túlszűfoltak, inkább bútordarabok, mint könyvtartók, és a mosdó is olyan az eszményi megyei könyvtárban, mint megszokott fürdőszobánk.

Baranya megye könyvtárában muzeális szoba emlékeztet névadójára, Csorba Győzőre, a kiváló költőre és könyvtárosra. Az emlékszoba maga a meghitt otthonosság. Semmi üvegtárlós, tanító magyarázkodás: csupa életteli kellék. Sálja, felöltője a fogason, kedves tárgyai a tálalószekrény pultján. Mintha Koltay-Kastner Nőkönyvtárszobájában beszélgetnénk, vagy Tisza Lajos körüti lakásának ebédlőjében merné elénk a vasárnapi ragulevest a fehérkesztyűs inas. Várjuk, hogy Győző belépjen egy otffelejtett dossziéért: Hölgyeim, nem hagytam itt a Janus-búcsúvers fordításának korrektúráját? Igen: a hölgyek. A felesége, a három lánya, a könyvtár igazgatónője: akik eltervezték s megfonták-szötték szöszét-vásznát ennek a családias enteriőrnek.

Csorba Győzőt én Weöres Sándoréknál ismerhettem meg ama emlékezetes *Három veréb*-időkben. Pécs ilyenkor mindig behullámozott a Muraközi úti házba, és

⁴ *Ramháb Mária, Oroszlánné Mészáros Ágnes, Halász Béla: kiváló megyei könyvtárigazgatók a mondott helyeken.*

szóba kerültek Weöres Sándor könyvtárosi esztendői is. Meglepve látom a Csorba Győző Megyei Könyvtár tájékoztató füzetében: „Első igazgatója a költő Weöres Sándor volt, de a könyvtár megszervezése a következő igazgató, Csorba Győző érdeme.” Sándor nem hozakodott elő ezzel az igazgatósággal. Inkább rövid idejű pesti könyvtárosságát és elbocsátását szerette emlegetni. Az Akadémiai Könyvtár kéziratárából azért menesztették, mert idegen állam diplomatájának katonai tárgyú kéziratot mert megmutatni. Pedig csak figyelmes és tájékozott volt. Talán a jóbarát Kardos Tibor – a római Magyar Akadémiának Koltay professzor utáni igazgatója, a pesti olasz tanszék vezetője – igazított oda egy követségi olasz látogatót, akinek Weöres valóban megmutatta Zrínyi Miklós prózai művét, *A török áfium ellen való orvosságot* valaminő XVII. vagy XVIII. századi másolatban.

Akkortájt táskaszám hordtuk Weöres Sándornak a segédkönyveket készülő költésztörténeti antológiájához. (Bata Imre – mint az OSZK könyvtárosa – majdnem a mester sorsára jutott. Amikor azt nyilatkozta egy lapban: olykor ő egy-egy kötetet a nemzeti könyvtárból is kölcsönad neki, a főigazgatónő raportra hívatta, s emlékeztette könyvtárosi eskütételére. De aztán senkinek semmi baja nem származott ebből.)

Hogy Weöres Sándor és Csorba Győző beleírhatók Pécs könyvtártörténetébe: jelképnek is szép. Ez a város így becsüli írófiai. És ezzel a mostani impozáns tanulmánykötettel így becsüli a pécsi könyvtárak ügyét. Baranya megye könyvtára pedig oly módon emlékeztet az első igazgatóra, hogy a küszöbét átlépőnek egy Weöres-idézet tündököljék a szemébe:

*Előbb elfújhatsz házat és hegyormot,
Mint egy tegnap-elhamvadt tollpíhét.
Örök arcukat mutatják a dolgok
A múltban. Nem másit rajtuk a lét.*

Ez a négy Weöres-verssor Csorba Győző akaratából vagy szelleméből kerülhetett a Pécs latin fényeit, az aranysárga ragyogást szerteszóró színes üveglapok rájárájába.⁵

* * *

Íme az én személyes és szabálytalan utószavam a pécsi könyvtártörténeti tanulmánykötethez. A könyv ezeréves baranyai útjának a kis feltételes megállók, az őrházak is állomásai, ha van hozzájuk közünk. Tisztelgésnek szántam ezt a néhány lapot a Szerzők, az Olvasók és a Szerkesztő előtt. A Szerzők a dolgok múltbeli örök arcába tekintettek. A Szerkesztő felásta Pécsnek minden könyvtárkövét. Kövesse őket az Olvasó a Könyvtár Békéjében.

Kovács Sándor Iván

⁵ *A vers nincs benne W. S. kötetében; a könyvtár kérésére készült. Az üveglapot Martyn Ferenc tervezte; a patapoklosi Szegedi Kis-szobor mestere: Vanyúr István. (Kalányos Katalin igazgatónő szíves felvilágosításai.)*

Emlékezés a(z) „(h)őskorra”

Körzeti és népkönyvtárak s munkatársaik. Tények és legendák*

1949, 1952 – és ami közöttük volt

Modern könyvtárügyünk történetének furcsa fintora, hogy az 1945 utáni, 1956 előtti korszak két legsötétebb esztendeje, 1949 és 1952 a magyar könyvtártörténet legjobb, legtermékenyebb évei közé sorolható. 1949 a Mindszenty- és a Rajk-per, a szovjet, bolsevik típusú hatalomgyakorlás teljes, minden területre kiterjedő, gátlástalan kifejlődésének éve, 1952 pedig a csúcspont: a gazdasági csőd okozta általános elszegényedésnek, lerongyolódásnak, a padlások lesöpprésének és a vidéki kitelepítéseknek esztendeje. A másik oldalon viszont a könyvtárügy fellendülésének, önálló sodásának, a közgyűjteményekből – múzeumokból – kiválásának, „szakmásokodásának” kezdő éve 1949. Ebben az évben tűntek fel a modern információszerzés és -közvetítés új formájának, a dokumentációnak az intézményei is, az egymás után megszervezett szakmai dokumentációs központok, amelyek szervezettsége, dinamizmusa újfajta munkára és gondolkodásmódra kezdte szorítani a megcsontosodott, elavult szemléletű, befelé forduló, többnyire szolgálat- és szolgáltatásellenes nagykönyvtárakat, egyfajta versenyre készítetvén őket.

Vidéken pedig a 10 körzeti könyvtár felállítása a valóban sosem volt újdonság: általuk jelent meg először a magyar könyvtárügyben *az egész országot átfogó, minden részletében – a beszerzéstől a központi feldolgozáson keresztül a telepítésig, elosztásig – pontosan kimunkált és folyamatosan működtetett ellátó és szolgáltató, valamint instruáló–ellenőrző (módszertani) rendszer.* A 66, majd 70 körzeti könyvtárra tervezett rendszer ugyan „csak” a falvakat, kistelepüléseket ölelte volna fel, de szervezete, felépítése lehetővé tette a létesülő vagy csíráiban már meglévő városi könyvtárak „táplálását” is – mint Salgótarján, Kaposvár, Zalaegerszeg, sőt Szekszárd példája is mutatja. Figyelemre méltó, hogy a körzeti könyvtári rendszer első koncepciójában az üzemek könyvtári ellátása is benne volt, s az üzemek könyvtárainak adandó letétek és egyéb szolgáltatások lehetősége csak a szakszervezetek legfelsőbb vezetőségének ingerült reagálása következtében került ki a tervezett rendszerből.

A körzeti könyvtár mint sajátos könyvtári képződmény pontosan három évig élt: az első körzeti könyvtárak 1949 áprilisában–májusában létesültek, e rendszer első falusi könyvtárát 1949. április 24-én avatta fel a Veszprémi Körzeti Könyvtár Me-

* A Szekszárdi Körzeti Könyvtár felavatásának 50. évfordulóján, 2000. ápr. 4-én elhangzott megemlékezésnek a szerző által némileg rövidített szövege.

zöszentgyörgyön (amely ma Fejér megyéhez tartozik), és a körzeti könyvtári rendszer 1952. május 4-én, azon a napon szűnt meg, amikor a 3000. falusi népkönyvtárat felavatták a Kazinczyról nevezetessé vált Széphalom községben. Ezen a napon jelent meg ugyanis a magyar könyvtártörténet első magas rendű, átfogó jogszabálya, egy minisztertanácsi határozat, amely sok más, alapvetően fontos – és meg is valósult – rendelkezés sorában (ezért minősíthetjük a gonosz 1952-es évet a könyvtárügy csúcsevénének) jogszabályilag létrehozta a közigazgatási felépítéshez pontosan igazodó megyei és járási könyvtári szisztémát. Ez úgy történt, hogy a körzeti könyvtárakat egyesítették székhelyük helyi, tehát városi, illetve falusi (nagyközségi) könyvtárával, és a területükön levő helyi (falusi, városi fiók-) könyvtárak hálózati központjaivá tették őket. Az ily módon felülről elrendelt frigybe, *különös házasságba* a nagyobb móríngot, hozományt szinte mindenütt a körzeti könyvtár vitte bele: három státust a városi könyvtár által hozott kettőhöz, egyhez vagy semmihez (voltak települések – városok is –, ahol nem működött főhivatású könyvtáros vezette könyvtár!). Az eredmény elsősorban és érthetően a megyei és a járási székhelyek *helyi* tevékenységének, teljesítményének hirtelen színvonal-emelkedése lett, ami a könyvtárak igénybevételének soha nem remélt és nem látott növekedését hozta. A mérleg másik serpenyőjébe azonban hátrányok is kerültek. Ezeket a gyakorló könyvtárosok jobbik része előre látta, az ideológia azonban mindig is egyneműségben, sémákban gondolkodott, nem ismerte a *vagy-vagymegoldásokat*. A gondolkodó körzeti könyvtárosok eleve számoltak azzal a várható fejleménnyel, hogy a többféle módon feltáplált és az újdonság varázsával ható megyei és járási könyvtárakat megrohanják a székhelyen lakó olvasók, és az ő kiszolgálásuk napi kényszere elvonja majd e központi könyvtárak figyelmét és erejét a vidéki, falusi könyvtáraktól; a jobb városi könyvtárosok pedig jogosan tartottak attól, hogy a *városi* önkormányzatok (tanácsok) fenntartói–tulajdonosi szerepkörének megszüntetése (ennek kötelező átadása a megyei, illetve a járási tanácsoknak) a volt fenntartók részéről olyan érdektelenséget fog szülni, amelynek következményei előbb–utóbb rendkívül kellemetlenül jelentkeznek majd, hosszú évtizedekig gátolják a fejlődést.

Mindennek vizsgálata azonban ez alkalommal nem feladatunk, inkább foglalkozunk az elmondottak *emberi* hátterének, számunkra itt és most fontos személyek emlékének felidézésével.

Akik a könyvtártörténetet „csinálták”: a főszereplők

Az 1949 és 1952 közötti körzeti könyvtári időszak következő szereplőinek arcát kell(ene) felidézni megállapításaim hátterének, a korszak törekvéseinek megvilágítására: *Sebestyén Gézáét*, aki 1946–47-ben az egész körzeti könyvtári rendszert kigondolta, szervezeti felépítését és működési rendjét, valamint eljárásait, „technológiáját” a legapróbb részletekbe menően kimunkálta, majd az első körzeti könyvtárak felállítását személyesen intézte; utódját, *Sallai Istvánét*, aki éppen 50 esztendeje a mai megyei könyvtárnak elődintézményét, a Szekszárdi Körzeti Könyvtárat – a Széchenyi utca páros oldalán levő hosszú telkes, vidékies polgárház hátranyúló traktusában, annak is a végén – a mai emberek számára elképzelhetetlenül szegényes környezetben átadta rendeltetésének. (Zárójelben: az épület utcai részében szolgálati lakás – történetesen a könyvtárvezetőé –, a közép-sőben valamiféle asztalosüzem működött, s mintha koporsók látványa is felködlene emlékezetemben; vízvezeték, ennél fogva könyvtári „toalett” sehol, aki megszorul, inkább a ház mögé kényszerül

guggolni, semmint, hogy igénybe vegye a könyvtártól tisztos távolságban levő budi lehangoló kínálatát.) Ezen illetlen közbevetés után illendően említenem kellene *Kovács Mátét*, a későbbi debreceni könyvtárigazgatót, majd élete végéig a pesti egyetemen könyvtárosgenerációk oktatóját, aki Sebestyén Géza elképzeléseit az 1946 és 1949 eleje közötti időben a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium elnöki tanácsosaként, majd államtitkáraként támogatta, és – sajnos – hiábavaló kísérletet tett az első könyvtári törvény parlamenti előterjesztésére is. És szólnom kellene *Barabási Rezsőről*, akit a szakma teljesen elfelejtett, s feltehetően sohasem fog feltámasztani, egyrészt azért, mert nincs szisztematikus könyvtártörténet-írás az elmúlt fél évszázadot illetően (nem is nagyon lehet, mert a könyvtárak – tisztelet a nagyon kevés kivételnek – ebek harmincadjára hányták-vetették iratanyagukat, dokumentumait), másrészt mert a pár éve még hangadó generáció, amelynek tagjai már szintén nyugdíjasok, Barabási Rezsőnek csak utolsó éveit ismervén, úgy emlékezik rá, mint egy agyongyógyszerezett, szánandó emberre, aki jóformán beszélni sem tud. Pedig csupán 51 éves volt, amikor 1972-ben eltemettük. Róla már csak néhányan tudjuk, hogy nemcsak – mint a kortársak szemében látszott – óriáscsecsemő volt, hanem a jó ügyeket tűzzel-vassal keresztülvivő gőzhenger is, aki előbb az MDP központjában (a maiak kedvéért: a Magyar Dolgozók Pártjának – a kommunista pártnak – a központjában) a körzeti könyvtárak létrehozásának felgyorsításáért tett sokat, majd 1951-ben a Népművelési Minisztériumbakerülvén, a könyvtári osztály vezetőjeként óriási eréllyel átverekedte minden akadályon az 1952-es – már említett – alapjogszabályt, s az ebből következő rengeteg részintézkedéssel a bevezetőben említett könyvtári csúcsevvé nemesítette a minden más vonatkozásában szomorú emlékű 1952-t.

Kovács Mátéről a szakma több évforduló kapcsán megemlékezett, többet már nem szólok róla, Barabási Rezső többet is érdemelne, de mostani jeles évfordulónkban nem játszott közvetlen szerepet. Viszont hosszabban kell szólnom a könyvtárat felavató *Sallai István*ról és a korszak két másik könyvtári szereplőjéről: *Szarka Ferenc*ről, a Szekszárdi Körzeti Könyvtár „utazó könyvtárosáról” (ahogy akkor nevezték a hálózati-módszertani munkát szervezőket), majd vezetőjéről, az 1952-ben létrehozott Szekszárdi Megyei Könyvtár első vezetőjéről és *Annus Olgáról*, aki ugyan nem Szekszárdon volt körzeti könyvtáros, de körzeti könyvtáros volt, és pályafutása jellemző egy egész könyvtárosgeneráció sorsára is. Ráadásul szakmai életének legnagyobb része ide kötődik, s teste szekszárdi földben pihen.

A szellemidézést kezdjük *Sebestyén Gézával*. Nyelvésznek készült, de a harmincas évek közepén, amikor végzett, nem tudott elhelyezkedni szakterületén. Az Állástalan Diplomások Országos Bizottsága (ÁDOB) foglalkoztatási keretében – ma talán közmunkásnak minősíthetnénk alkalmaztatását – az OKBK-ba került. OKBK = Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ, az 1946 és 1952 közötti Országos Könyvtári Központ elődintézménye, amely viszont bizonyos tekintetben az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ őskének tekinthető. Sebestyén Gézát – úgy látszik – megcsapja a könyvek különös, máshoz nem hasonlítható illata és élete végéig könyvtáros marad...

1944-ben, amikor a szovjet csapatok már a Kárpátokban vannak, kórházba kerül. Magával visz egy orosz nyelvű Anyegint, átrágja magát Puskin sorain, és amire kiengedik, már tud oroszul. Aki ismerte, mint én is, vékony termete, sokdioptriás szemüvege, szögletes, tar koponyája láttán, inkább egy aszkéta tudósnak, egy a

gonosznak csak passzív ellenállással, az erkölcs erejével szembeszegülő magyar Gandhi-nak vélte volna első látásra, és el sem tudta képzelni, hogy ez a minden ízében „filosz” alkatú ember, amikor látta a nyilas hatalomátvétel utáni országpusztulást, 1944. december elején hallatlan bátorsággal át mert gyalogolni Anyeginjével a Budapestet körülvevő, harcban álló frontokon, hogy Debrecenbe menjen és ott a zűrzavarban helyét kereső Ideiglenes Nemzeti Kormányának a Teleki Géza gróf által vezetett Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumában kérjen feladatot. Amint később elmesélte, sokáig ő volt a minisztérium egyetlen tisztviselője. 1945 nyarán a Pestre visszaköltöző minisztérium osztályvezetőjeként az akkor alakult „szabadművelődési” szervezet embereivel közösen legelőször az elpusztított ország könyvtári helyzetét vette számba. Ennek ismeretében, elsősorban a falusi lakosságra koncentrálni figyelmét, egyedül dolgozta ki a körzeti könyvtári rendszer tervét. Ez 1946 elején már készen volt, és 1946. április 13-án az országos szabadművelődési értekezleten megismertették a gyakorló népművelőkkel, a szabadművelődési felügyelőkkel is. A tervezet jellegzetessége a rugalmasan kezelt területi rendszer: a körzet mint közigazgatási egység soha nem létezett Magyarországon. Egy-egy létesítendő körzeti könyvtár ellátó tevékenysége először az egész megyére kiterjedt volna, majd az újabb és újabb körzeti könyvtárak néhány járás gondját levették volna az elsők válláról úgy, hogy a tervezett 66–70 körzeti könyvtárra végül 2-2 járás ellátása jutott volna. (A járások száma ugyanis 1945-ben 150 volt, 1949-ben pedig 140.) 1947-ben Sebestyén Géza a körzeti könyvtárosok valamennyi tudni valóját összefoglalta egy három füzetből álló segédletben. Ennek érdekessége, hogy a települések könyvellátását nemcsak könyvletétekkel, csereanyaggal kívánta végezni, hanem bibliobuszból, „könyvesautóból” történő kölcsönzéssel is. A tervezet szerint szükséges három főnyi személyzetből az egyik a körzeti könyvtár vezetője, a másik az úgynevezett *utazó könyvtáros*, a harmadik az adminisztrátor, aki az ügykezeléssel foglalkozik. (Volt egy negyedik, altisztú státus is, de ezt sehol nem szervezték meg, hanem jobbára alkalmi megbízások alapján végeztették a fizikai háttérmunkákat.) Amikor végre az 1949-es költségvetésbe bekerült az első tíz körzeti könyvtár felállítása, Sebestyén Géza újból – ezúttal két füzetben – összefoglalta a körzeti könyvtárosok teendőit, figyelembe véve azt a nagyon fontos tényt, hogy időközben sikerült megoldani a könyvek központi feldolgozásának és könyvtári teljes felszerelésének problémáját: a könyvtárilag szakszerűen bekötött, katalóguscédulákkal és nyilvántartólapokkal ellátott könyvek folyamatos szállítását a körzeti könyvtáraknak az országos központból. Ez a fajta könyvtárellátás nemcsak az úgynevezett népi demokratikus országok könyvtárügyében volt egyedülálló teljesítmény, hanem a nyugati országok nagyobb részét figyelembe véve is a legkorszerűbb megoldásnak számított!

1949 elején a VKM népkönyvtárakat szervező osztályának feladatait az Országos Könyvtári Központ ruházták. A Rákosiék által gyanakvással kezelt, „debreceniek” sorsa rosszra fordult: Kovács Máté államtitkár visszamenekült Debrecenbe, ahol az Egyetemi Könyvtár vezetését kapta meg. Sebestyén Géza pedig az OKK-ban még elindította az első tíz körzeti könyvtár szervezését – néhányba személyesen ment el, könyvtárosokat toborzott –, de az 1949 nyarán felállított Népművelési Minisztérium bizalmatlansága nem engedett fel vele szemben. *Horváth Vera*, a Révai-féle Népművelési Minisztérium moszkvai emigrációból érkezett osztályvezetője az OKK-tól elvette a népkönyvtárak (= körzeti könyvtárak) szervezését, és az újonnan, sebtében felállított Népkönyvtári Központnak adta. Sebestyén Gézáat egyik pillanatról a má-

sikra rendelkezési állományba helyeztette, helyettesét utcára tétette. Sebestyén Géza szerencsére átmentik a Műszaki Egyetem Könyvtárába – ez feltételezésem szerint a Debrecenből érkezett, szintén Parasztpárt-beli Kondor Imrénének köszönhető, aki rövidesen igazgatóként teremt igen jó körülményeket további munkájához. Az eredmény országosan ismert: a Sallai István és Sebestyén Géza szerzőpáros 1956-ban, majd 1965-ben immár második kiadásban is megjelentetett klasszikus munkája, *A könyvtárosok kézikönyve*. De ez már másik történet. . .

Sallai István akkor kerül az általunk rajzolt képbe, amikor Sebestyén Géza története véget ér. 1949-ben Sebestyén Géza 37, Sallai István is csupán 38 éves. Ő a negyvenes éveknek több mint a közepéig tanító a Boncompagni hercegek kisszállási uradalmi iskolájában, majd igazgatóhelyettes Baján, a bajaszentistváni városrész általános iskolájában, közben pedig angol szakon tanul a pesti egyetemen, s tanári diplomát szerez. A szociális érzékenységű vidéki értelmiségi réteg tagjaként abban a pártvállalásra kényszerített társadalomban – Sebestyén Gézához hasonlóan – Veres Péter, Illyés Gyula, Keresztury Dezső pártjába, a Nemzeti Parasztpártba lép be, még a párt nagyválasztmányába is bevásztják. Rendkívül széles az ismeretvilága, tanítóiként, olvasmányai révén szinte minden tudományágba beletanul. Nyaranta tanítótársaival együtt egyik tanfolyamról a másikra ráncigálják, igyekszik azokon is minden érdemes ismeretet elsajátítani. Ez persze tanfolyami oktatóinak is feltűnik. Amikor 1949 nyarán a Révai József vezette Népművelési Minisztérium „friss” emberekkel, „káderekkel” kívánja felváltani a szerinte Karácsonyista, „népi romantikus”, tehát narodnyik szabadművelődési apparátust (az Országos Szabadművelődési Tanácsnak ugyanis 1949-ig Karácsony Sándor debreceni egyetemi tanár volt az elnöke), a miniszter az új népművelési rendszer kiépítéséhez tanítókat kér tanfolyami kiképzésre az oktatásügy irányítóitól. Révaiék kérését teljesítve rendelik Sallai Istvánt is egy tanfolyamra, Szentendrére. Ott olyannyira kiválik társai közül, hogy a tanfolyamról egyenesen a Népművelési Minisztériumba irányítják, ahol rábízzák a Népkönyvtári Központ megszervezését. Íróasztalában megtalálja Sebestyén Géza iratain kívül a körzeti könyvtárak kezelési útmutatójának füzetét is, s szeket gyorsan megtanulva, Sebestyén Géza szellemében folytatja az ökönyvtárszervező munkáját. Rövidesen a Népkönyvtári Központ vezetőjének nevezik ki. 1950-re csak négy új körzeti könyvtár megszervezését akarja engedélyezni a pénzügyi kormányzat, de így még azt a célt sem sikerülne teljesíteni, hogy ebben az évben minden megyeszékhely kapjon körzeti könyvtárt. Az erős Révai-féle minisztérium – minden bizonnyal a Pártközpont (lásd Barabási Rezsőt is) hathatós támogatásával – végül is kivívja a költségvetési többletpénzeket, s egymás után létesíti az új körzeti könyvtárakat. Így került sor a szekszárdi könyvtár felavatására is 1950. április 4-én.

Képzelt riport egy könyvtáravatás napjáról

Az ünnepi alkalomra központi elvtársként Sallai Istvánt rendelik ki. . . El tudom képzelni, ahogy Sallai két értekezlet előkészületei és három határidős feladat között ellopja magát Szekszárdra. Hajnalban indul a vonata, evés helyett valamilyen előterjesztést javítgat a fülkéjében, majd Cece körül elkezd foglalkozni avatóbeszédével. Ha kedvenc témájáról van szó és belemelegedik, kiváló előadó, széles, tanítói gesztusokkal színesíti az alkalomhoz igazított, szabadon előadott mondanivalót,

szakmailag is tartalmas, bölcs gondolatait. A könyvtárról is már sokat tudna elmondani, de itt nem erre van szükség, hanem a kultúrforradalom és a felszabadulás, a felszabadító Vörös Hadsereg szóvirágos dicséretére, Sztálin, a Szovjetunió és a Rákosi elvtárs vezette Magyar Dolgozók Pártja magasztalására. Azért az olvasás szépségéről és hasznáról néhány megragadó, emberi mondatot is próbál belecsempészni a tervezett beszédbe, olyannyira sikeresen, hogy később, a könyvtárvatásról tudósító újságíró ezeket idézi cikkében. Mivel az utazókönyvtáros, Szarka Ferenc könyvtárosiskolán van, maga a könyvtárvezető, Bányai Ferenc jön ki Sallai István elé az állomásra, hogy a helyszínre kalauzolja. A protokoll a könyvtár akkori, csekély helyi jelentőségének megfelelően alsó fokozatú, az avatást szerencsésen „lezavarják”, senki sem követ el olyan kapitális nyelvbotlást – ami másutt előfordult –, hogy – idézem – „a könyvtár könyveivel is harcolnunk kell az antiklerikális reakció ellen”, a kirendelt elvtársak sietnek haza az ünnepi pörköltre. Ez kivételesen sertéshúsból főzetett. A nagy kulináris esemény – ne feledjük, jegyrendszer van – a felszabadulás nagy ünnepénck köszönhető: az egész ország minden háziasszonya azt lesi egész évben, mikor tűzik ki a vörös és a nemzeti színű zászlókat, ilyenkor lehet rohanni a húsboltba disznóhúsért, különben csak marhahús kapható... A sikeres könyvtárátadást nem tisztelik meg koccintásokkal, vigalom semmi, a pincelátogatás akkoriban még nincs szokásban (különben is azok a pincék 1950-ben Szekszárdon is üresek).

Sallai tehát késedelem nélkül elindul az állomásra, hogy – munkaszüneti nap lévén – szusszanjon egyet a szülővárosában, Baján, s félnapos pihenővel eddze magát a következő heti töredelmek elviseléséhez.

A bajai állomáson barátja, Bangi várja. Becsületes nevén Bánki Lajosnak hívják, rendőrfőhadnagy a városi kapitányságon. Örökké vidám, jókedvű fickó, aki bár sejti, hogy hamarosan el fogják távolítani a rendőrségből a politikai megbízhatatlanság bélyegével, abban a pillanatban nem törődik a jövővel. Alacsony termetű, hullámos, fekete hajú, izgékony fiatalember, fényes gombszemekkel. A hórihorgas, hajlott hátú Sallai István lépteihez igazodva, pár lépést időnként futva tesz meg, olyan mellette, mint Sancho Panza Don Quijote oldalán. Legfrissebb kapitánysági történetét kezdi mesélni, egy rendőr jelentését, amely a következőképpen hangzik: „Százados Elvtárs! Kovács III. János próbarendőr folyó hó 2. napján felkerestem Krucskovics Antal kulák Bajai szőlők 163. sz. alatti tanyáját, hogy kipuhatoljam, miben mesterkedik az osztályellenség. Miután a terepet alaposan szemrevételeztem, fedezésben megközeleltetem a házat, és betekintettem az ablakon. Láttam, hogy *nevezett megrögzött kulák az asztalnál ül és babot válogat, de egészen mást forgat a fejében...* Pont, pont, pont, a hatás frenetikus, s a történetet Sallai később az egész szakmában elhíresíti...

Könyvtárossorsok – könyvtárospályák – eltérő befejezéssel (végkifejlettel)

A későbbi szekszárdi főszereplőt, *Szarka Ferencet* hírből ismertem meg, majd 1951-ben személyesen is. Akkor Budapesten főiskolai oktatás indult, ennek könyvtári stúdiómán, Miszti László tanszékén, az ún. „Misztiánumban” találkoztunk. Szarka Ferenc legendája úgy szólt, hogy a tengelici szegényparaszt-fiú, aki nálam pár évvel idősebb volt, miközben disznókat pásztorolt a határban, valamely akkori-ban élenjáró szovjet termelési regényt, jelesül mezőgazdaságít olvasott a fa alatt, feltehetően *Solohov* Új barázdát szánt az eké-jét. Véletlenül arra járt egy központi

kiküldött, aki meglátta, kikérdezte, megszerette, kiemelte és kinevezte könyvtárosnak. Iskolája ugyan nem volt, de szépen gördülő betűkkel, lendületesen és komolyabb helyesírási hibák nélkül írt, ennek köszönhetően a katonaságnál, az altisztképzőn is írni beosztást kapott. „Kiemelésének” valóságos története inkább az lehetett, hogy mint szegényparaszt fiatal részt vett a falusi ifjúsági mozgalomban, s kitűnt a pártharcokban, ilyen-olyan politikai villongásokban is osztályharcos magatartásával. 1952-ben maga mesélte nekem – miközben megmutatta a termelőszövetkezeti gazdaságot, a tengelici volt Csapó-féle gyönyörű birtokot, amelyet még nem tett tönkre a kollektív felelőtlenség és hanyagság, sőt elnöke, Hosnyánszky János parasztember abban az évben kapott Kossuth-díjat –, hogy az osztályharc jegyében miként úzték ki vasvillával a szerény földbirtokosi kúriájából az utolsó tulajdonost, Csapó Györgyöt. (Ahelyett, hogy megtartották volna „menedzsernek”, amint az 1956 utáni tsz-szervezések során több helyen is megtörtént. Évtizedekkel később hallottam a szekszárdi könyvtárigazgatótól, Lovas Henrikől, hogy ez a földbirtokos – akinek a felesége – mily kicsiny a világ – kitűnő, ismert könyvtári szakemberként a nem távoli múltban ment nyugdíjba –, nemcsak kiváló gazda volt, hanem emberséges ember is, ki akkoriban szokatlan bőkezűséggel gondoskodott a cselédeiről.)

Visszakanyarodva Szarka Ferencre, azt valószínűsítem, hogy mozgalmi munkáját díjazandó valamilyen, pár napos tanfolyamra küldték, s miután ott a nála is képzetlenebbek tömegéből természetes eszessége révén kitűnt, „kiemelték” könyvtárosnak, mert ez a pálya látványosan nélkülözte az akkoriban oly fontos és értékes munkás- és parasztkadereket.

Mint említettem, Szarka Ferencsel a Pedagógiai Főiskolán találkoztam. Oda akkor nem kellett érettségi, a tanítás és a számonkérés azonban tisztességesen szigorú volt. Sok, később bevált, sőt kiváló eredményeket felmutató könyvtáros–könyvtárvezető kapott itt jó képzés után hiteles oklevelet. A vizsgákra 2–3 napos konferenciák után rövid szabadságokkal készültünk fel. A konferenciák idején a Szentkirályi utcában, egy pedagógusszállóban laktunk, az Országgyűlési Könyvtárban tanultunk. A vizsgák után a körüti Erzsébet-étterembe mentünk vacsorázni, volt vidámság, ugratás, kacagás. A fizetésünk nettó 1000 Ft körül mozgott, a 25–30 forintos cejhbe sör vagy némi bor is belefért. Igaz, akkoriban (is) a bort állítólag – de nem olyan látványosan, mint ma – hamisították, ráadásul államilag. Az ilyen gúnyos márkaelnevezések: *Balatonszalmádi, Széruškerlek Királynője, [Kukorica] Csövidinka* mindenesetre ezt bizonyítják, az alapanyag eredetére utalva. Vigalmaink állandó szereplője volt Szarka Ferkó. Alacsony, kerek képű, szívesen mosolygó, derűs, megnyugtató fickó, a Kapos- és a Koppány-mente gyermekkoromra emlékeztető, szép, ő-ző beszédével. Az akkoriban még fele-fele arányú könyvtárosfiú-, könyvtároslány-banda fenntartás nélkül befogadta. A Népművelési Minisztérium pedig terveket dédelgetett vele kapcsolatban: mivel változatlanul hiányában volt a párttag munkás- és paraszt szakembereknek, kiszemelték minisztériumi előadónak. Csak előbb próbára kívánták tenni képességeit. A valamikor 1950-ben, sebtében összehordott dunapentelei könyvtárba, a leendő szocialista vasipari óriás városába küldték, hogy tegyen rendet ott, ahol a dolgok szocialista szervezéséből fakadó zűrzavarban lehetetlen volt rendet teremteni. (Ezt magam is tapasztaltam 1951-ben, amikor engem a bajai könyvtárból rendelt át a Népművelési Minisztérium háromhónapos rendteremtésre.) Szarka Ferencet a sztálinvárosi próbaidő letelte után beszámoltat-

ták a minisztériumban. Csapdahelyzetbe került: ha elmondja az igazat, rásütik a tehetetlenség bélyegét, ha megpróbálja eljátszani a mesebeli legkisebb fiú talányos, ravasz, mellébeszélő–visszakérdező góbéságát, talán bejön a furfang. Sajnos, ő a harmadik lehetőséget játszotta meg, amely egyébként nem volt idegen a kortól: költött, számokat, tényeket, eseményeket. Nem jött be.

A minisztériumban akkor már Barabási Rezső volt az osztályvezető, az óriásbébi-gőzhenger, ahogy az előzőekben jellemeztem. Helyettese *Kardos Ferenc*, szintén parasztpárti (zárójelben: koalíciós országgyűlési képviselő; a mával az a kapcsolata, hogy a közelmúlt jeles filmrendezőinek, a Kardos-testvérpárnak az apja). Mellesleg egykori Sarlós, aki felvidéki származék lévén erősen á-zott beszédében. Harmadikként Sallai István hallgatta Szarka Ferenc beszámolóját és a feltett kérdésekre adott válaszait. Tőle ismerem a történeteket. Ferkó barátunk kínlódása, a nagy számok elősorolása közben egyszer csak odahajolt Barabási Rezsőhöz Kardos Ferenc: „Te, Bárabási elvtárs, ez a Szárká elvtárs házudik!” Pont. Ezzel bevégeződött Szarka Ferenc országos karrierje.

Magam 1952 márciusától, már mint Sallai István munkatársa a Népkönyvtári Központban és ottan is a déli, valamint a nyugati megyék felelőse, többször jártam Szekszárdon a megyei könyvtár és a járási könyvtárak megszervezése ügyében. A megyei könyvtár kialakításával kevesebb gond akadt – eltekintve az elhelyezéstől –, de az első járási könyvtár, a tamási megszervezése erősen döcögött. Akkor már a Sebestyén Géza tervezte bibliobusz helyett rendszeresített bibliobicikli, egy 125-ös Csepel Pannonia motorkerékpár volt hivatott megoldani a vidéki könyvtárellátást és hálózatgondozást, ám ez a jármű legfeljebb a központi küldöttek terepszemléinek lebonyolítására volt alkalmas. Ilyen minőségben magam is sok kilométeren keresztül rázattam magam a hátsó nyeregben Szarka Ferenc mögött Tamási-ban vagy Dombóváron járva, Somogyban meg Kovács János, Zalában pedig Bangó Béla paripáján száguldozva Kaposvár és Somogyszil, illetve Zalaegerszeg és Bak-tüttős között...

1952 augusztusában az OSZK akkor alakult módszertani osztályára, a mai KMK elődintézményébe vitt magával Sallai István. Ettől kezdve új feladatok tömege árasztott el, kevesebb helyre jutottam el az országban. A Szekszárdi Megyei Könyvtár avatásán sem vettem részt, ez az új, rangosított szerepkör egyébként sem sokat változtatott a körzeti könyvtártól örökölt sanyarú állapotán, már ami az elhelyezést illeti. Szarka Ferencről jobbára csak hírek jutottak el hozzám. Amikor a megyei könyvtárak működése kezdett kiteljesedni, színesedni, például a helyismereti gyűjtemények kialakulásával, az állománygyarapodás önállósodásával, felfutásával, a régi dokumentumok feldolgozásának kényszerével, szellemi muníciója kevésnek bizonyult. A pályától való megválása mégsem ilyen okból történt, hanem a hozzám eljutott hírek szerint a sportegyesület társadalmi funkcionáriusaként elkövetett valamiféle pénzügyi stiklijéért. Akkoriban még fillérek miatt is azonnal kitekerték a vétkes nyakát...

Egy másik könyvtáros-pályafutásról is szeretnék még szólni, mert ez tipikusabb, példázatosabb mint Szarka Ferencé. *Annus Olgáról*, a későbbi *Sipter Gézánéről* beszélnek. Békéssámsóni földműves szülők gyermeke, a négy polgári iskolai osztály elvégzése után otthon él falujában. Szeret olvasni, és amikor 1949-ben a Békéscsabai Körzeti Könyvtár népkönyvtárat szervez a faluban, elvállalja a könyvtárosságot, és társadalmi munkában kezeli a könyvtárat. Jó munkájáért őt is tanfo-

lyamra küldik, ott is megállja a helyét, és ezért – bár nem párttag – az 1949-ben, az elsők között alakított Szikszói Körzeti Könyvtárban alkalmaztatják „utazó könyvtárosként”. Szülőfalujától jó messzire kerülve, Abaújban sem vall szégyent munkájával, ráadásul olyan jó mesterei vannak, mint például Szőnyi László, a Miskolci Körzeti Könyvtár – később tragikus véget ért – kiváló vezetője. Olgát is érettségi nélkül veszik fel a pesti pedagógiai főiskolára, ahol jól tanul, s ezt „fent” is méltányolják. Így történik, hogy amikor 1952 márciusában Sallai István engem Bajáról meghív a Népkönyvtári Központba, már ott találom. Gaschler Rezső – főiskolai társunk, a Máramaros úti hathetes könyvtárosiskolán egykori szemináriumvezetőnk – a csoportvezető: hármásban szervezzük az 1952-ben létrehozandó és létre is hozott 19 megyei könyvtárat, valamint a járási székhelyeken működő körzeti könyvtárakból kialakítandó járási könyvtárakat. Hétfőtől péntekig járjuk az országot, szombaton útijelentést írunk, előkészítjük a következő heti kiszállásainkat, és megpróbálunk intézkedni, hogy az alakuló könyvtáraknak ígért asztalok, székek, motorkerékpárok szállítása megtörténjen. Közben járunk a főiskolára, dolgozatokat írunk, és vizsgázunk is, ráadásul a könyvtárosiskolán, tanfolyamokon időnként már mint előadók lépünk fel. Annus Olga keményen dolgozik, bírja a napi gyűrdődést, a rengeteg munkát. 1953-ban elvégzi a főiskolát, majd amikor az első adandó alkalommal lehetőség nyílik rá, történelem szakos egyetemi diplomát szerez Budapesten, és irodalmi Pécsett.

1954 nyarán megszűnik a Népkönyvtári Központ, munkatársainak java az OSZK kötelékébe kerül. Ott, a módszertani osztályon alakul ki a segítségnyújtásnak egy olyan formája, amely sem azelőtt, sem azóta nem létezett a szakmában: a hirtelen nagykönyvtárrá vált, de ehhez kellő szakmai tudással, profizmussal nem rendelkező megyei könyvtárak állomány-feldolgozására, rendbetételére alakított brigád segítségével a megyei könyvtárak helyszíni rendezése, a munkatársak betanítása. *Rózsa Györgynek*, az Akadémiai Könyvtár későbbi főigazgatójának vezetésével háromöttagú brigád járta a megyei könyvtárakat, és közösen végzett munkával, a magával hozott könyvészeti segédeszközök felhasználásával néhány hét alatt rendet teremtett a rendtelenségben, és ismereteket adott át a folytatáshoz. Ebben a brigádban dolgozott többek között a nagy nyelvtudású, fiatalon elhunyt *Tárkányi Gyula*, valamint *Varsányi Endréné*, a későbbi *Bereczky Lászlóné*, ki az így szerzett tapasztalatai révén vált a leíró katalógusok országosan ismert szakértőjévé, továbbá *Kiss Jenő*, az FSZEK nemrég nyugalomba vonult főigazgatója és *Annus Olga* is, aki mint Sipter Gézné házasságkötése következtében került ide, a Szekszárdi Megyei Könyvtárba. Nem folytatom: további pályafutását a szekszárdiak jobban ismerik nálam. Helytörténeti munkássága maradandó értéke Tolna megye történetírásának.

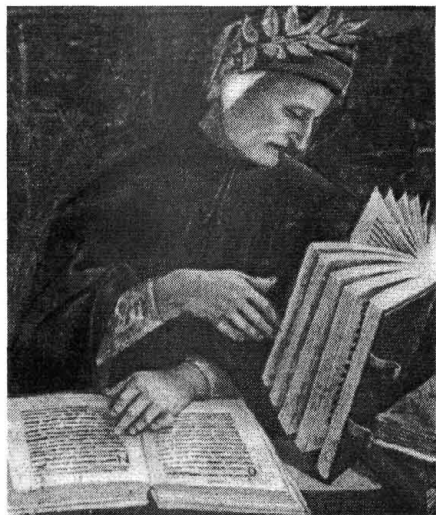
Fohász a könyvtártörténet-írás és egy könyvtár jövőjéért

Amit most elmondtam, a sok tény, adat ellenére hézagokat, bizonytalanságokat is tartalmaz. Mivel nem folyik a közelmúlt könyvtártörténetének módszeres feldolgozása, az általam teremtett, gyakorta kényszerűségből csak a lyukas és a bizonytalanlankodó könyvtári „adatszolgáltatók” ingadozó információira támaszkodó segédletek is tartalmazhatnak tévedéseket, a színes, de romló emlékezet pedig nem helyettesítheti a korabeli dokumentumokat, különösen, ha ezeket az érdekelt könyv-

tárok – mint a bevezetőben említettem – meg sem őrizték. Néha úgy érzem, az itt említett jeles könyvtárosok emlékének megőrzéséért is folytatott fáradozásom, harcom meddő; kérő hangom szélbe száll, a szakmánk, ez a kiváltképpen történeti szakma sükké vált a múltból neki szóló szavak meghallására, üzeneteinek felfogására. Nem érdekli a velünk, bennünk élő történelem, nem veszi észre, hogy a ma holnap már tegnappá, tehát történelemmé válik. A hiányosan ismert tegnapok sorjázásából pedig hamis történeti tudatok alakulnak ki és kerülnek be a részterületek történetébe ugyanúgy, mint az ezeket összegezõ köztörténetekbe, az összesség történetébe is.

Befejezésül azonban hadd zárjam az elmondottakat egy derűsebb jövőképpel. Mint említettem, részt vettem a Szekszárdi Megyei Könyvtár megszervezésében. Mint vendég jelen voltam új épületének – az első könyvtári célra épített megyei könyvtárnak – a felavatásán is 1961 decemberében. És mert ez az épület volt a „kísérleti nyúl” könyvtárépítészetünk történetében, s emiatt a sorsa is az lett, hogy elsőnek avult el, s helyette okvetlenül és sürgősen különbet, többet tudó, a huszonegyedik századot jobban reprezentáló épületet követel az élet, talán jogosan szeretném még megérni Tolna megye és Szekszárd város harmadik könyvtári otthonának megszületését is... Hadd fejezzem be a remény szavaival: A viszontlátásra az új Szekszárdi Megyei Könyvtár felavatásán!

Gerő Gyula

Luca Signorelli: Dante (Orvieto)

Skaricza Máté: Szegedi Kis István

A helyi társadalom igényének hatása a közkönyvtári szolgáltatásokra, megjelenésük módja és eszközei

Rendkívül megtisztelő számomra, hogy a címben jelzett, rendkívül *aktuális és izgalmas* kérdésről való hangos gondolkodásra éppen én kaphattam felkérést. A téma rendkívüli *aktualitását* bizonyítja a konferencia brit vendégének, Mary Rowlettnek az előadása, aki a világgönyvtár, világkatalógus fogalmát felvillantva általában a közkönyvtárak világméretű információs és szolgáltatási perspektíváit, trendjeit vázolta fel. Így az évezredforduló táján az ember beleszédül, ha ezekre a lehetőségekre gondol, hiszen valóban káprázatosak, ugyanakkor magától értetődőek ezek a távlatok. Azt hiszem, a konferencia szervezői jól megérezték, hogy a másik pólusra, mikrovilágunkra, a könyvtárak közvetlen környezetére, az ún. helyi társadalomra is gondot kell fordítanunk. Ne felejtjük egyetlen pillanatra sem, hogy az információtechnológiai fejlődés, az automatizáció nyújtotta lehetőségek a közkönyvtárak számára nem látványos mutatóványt, öncélú számítástechnikai bravúrt jelentenek, melyben az intézmények és dolgozóik nagyszerűen érzik magukat... A korszerű könyvtári technológia alkalmazásának egyetlen értelme, hogy intézményeinkben a használóknak legyen tökéletesebb, jobb, pontosabb, gyorsabb – de emberközpontú a kiszolgálása!

Ami a téma *izgalmas* voltát illeti, ezt kicsit részletesebben szeretném indokolni. Ez a kérdés is összefügg (mint általában egész életünk) a mi kelet-közép-európai helyzetünkkel, a rendszerváltás előtti és utáni időszak sajátosságaival. Próbáljunk meg visszagondolni, hogy a 80-as évek végéig mit tudunk mondani a helyi társadalom igényeiről és azok hatásáról közkönyvtári munkánkban? Mindannyian jól emlékszünk az éves jelentések és munkatervek egységes szerkezetére, mely szerint országszerte valamennyi könyvtár az *azévi terveit* ill. *előző évi tevékenységét* szigorúan az éppen aktuális sorszámú kongresszus határozatának jegyében végezte... Az ideológiai egység uniformizálta tevékenységünket, legalább is annak írásbeli lenyomatát. Évtizedeken keresztül a *nemzetköziség, a dolgozók, a lakosság*, vagyis kizárólag a nagyközösségek kategóriáiban gondolkoztunk, s bizony rosszallást váltott ki, sőt gyanús is volt, ha valaki a szűkebb pátriája, a könyvtárat használók kisebb közösségei, csoportjai érdekeit próbálta érvényesíteni tevékenységében. Könnyű persze most az akkori elvárásokra hárítani a felelősséget. Ha őszinték akarunk lenni, akkor más aspektusból is értelmeznünk kell ezt az állapotot, ezt az időszakot. Ha a könyvtáros a fentiek ellenére mégis egyénre, kisközösségre szabott szolgáltatást próbált megvalósítani, ez a beszűkülés, elszigetelődés veszélyével is fenyegetett, melyben azután kellőképpen elbizonytalanodott. Míg ellenben az össztársadalmi igény hangoztatása, az általános emberi szükségletre való hivatkozás biztonságérzetet nyújtott a könyvtárosnak („mások is így csinálják”), jóllehet ez a könyvtári tevékenység „elment az emberek feje fölött”, érdektelenné vált, hiszen nem őket szólította meg. (Csak a tréfa kedvéért emlékeztetek az akkori idők konfekciórúháira, melyek szándékuk szerint mindenkire jók voltak, így azután valójában senkire sem...)

Különösen izgalmas végigkövetni a fentebb ecsetelt, direkt állami – politikai – ideológiai elvárások és a szakmai irányelvek, irányzatok eltérését, kettősségét, melyek között evezett a könyvtáros társadalom hajója. Az utóbbiak jelentették ugyanis azokat a támpontokat, kapaszkodókat, melyek révén egyrészt lépést lehetett tartani a világgal, másrészt, a rájuk való hivatkozással helyi színeket is lehetett keverni a palettáról. Olyan dokumentumokra gondolok, melyek tekintélyüknél fogva támadhatatlanok, egyszersmind mérvadók is voltak.

Az *UNESCO kiáltványa a közművelődési könyvtárakról* (1972) a 23–25. pontjában kimondta, hogy a könyvtár a közösség ügyeiben való részvétellel tudja bizonyítani szolgáltatásainak hasznát, s úgy, ha propagálja ezek igénybevételét. Fontosnak mondta a kapcsolattartást más kulturális intézményekkel, továbbá a közösségekben felmerülő új meg új szükségletek, érdeklődési irányok *éber figyelését* s ezek érvényesítését a könyvtárak gyűjteményében és tevékenységében.

Az *IFLA irányelvei a közművelődési könyvtárak számára* (1987) a „Szükségletek” című fejezetében úgy fogalmaz: a közművelődési könyvtárak azért vannak, hogy kielégítsék a körülményeikben és összetételükben, valamint az anyagi erőforrások tekintetében igen eltérő közösségek szükségleteit. Leszögezve, hogy mindenkinek szüksége van arra, hogy hozzáférjen a könyvekhez és más dokumentumokhoz, és hogy mindenkinek szüksége van információra, mégis arra figyelmeztet: még a leggazdagabb vidékeken sem tudnak minden igényt kielégíteni, tehát a könyvtáraknak fontossági sorrendet kell felállítania, s a helyi szükségletekhez és erőforrásokhoz igazodva kell a közvetlen és a hosszútávú célokat kiválasztaniuk.

Az 1997-es, a *könyvtári ellátásról szóló törvény* a közkönyvtárakat olyan *települési könyvtárként* fogalmazta meg, mely gyűjteményét és szolgáltatásait a helyi igényeknek megfelelően alakítja.

Ezekben a dokumentumokban deklaráltan jelent meg a helyi igények, helyi szükségletek figyelembevételének nélkülözhetetlensége, utalások történtek a megjelenítés módjára és eszközeire, valamint fontos figyelmeztetések hangzottak el a helyi lehetőségek anyagi és erkölcsi korlátozó szerepére vonatkozóan.

A vizsgált időszak viszonylag kisszámú, de mértékadó szakmai irányelve mellett a hazai szaksajtóban, a könyvtártudományi könyvkiadásban a téma gazdag szakirodalmát találjuk. Az oktatás-képzés céljára készült tankönyvek a külföldivel tökéletes szinkronitásban, megnyugtató precizitással írták le és világították meg az olvasói igények feltárásának, a társadalmi igények kutatásának, továbbá a könyvtár, az irodalom hatása vizsgálatának szükségességét, módszereit, eszközeit. Csak néhány példát kiemelve: például *Sallai István és Sebestyén Géza* (Könyvtártan, 1971.) megtanították a valóságos és a lehetséges olvasótábor mennyiségi és minőségi jellemzőinek feltárási módját, a társadalmi igénykutatás formáit és területeit, az igény-kielégítés és az igénykeltés kényes egyensúlyának folyamatos megteremtését. *Katsányi Sándor* (A könyvtáros munkája. . .) három lépésbe foglalva modellezte ezt a tevékenységet: 1. *tájékozódni* a szükségletek feltárása révén, 2. *tájékozottatni* a könyvtár szolgáltatásairól általában és az adott érdeklődésnek megfelelően aktuálisan, 3. *szolgáltatni*, azaz beszerezni és rendelkezésre bocsátani az igényelt dokumentumokat, információkat.

A változatos könyvtáros-tankönyvi megjelenítésen kívül is számtalan meggyőző, korszerű szakirodalmi közleményt, publikációt, kiadványt találunk a 70-es, 80-as évek időszakában. Gondoljunk csak az OSZK–KMK népszerű sorozatára, a *Könyvtár és társadalmi környezete* c. tanulmánykötetekre, a *Könyv, könyvtár, könyvtárkép* c. kötet esettanulmányaira, az egyes könyvtárak tevékenységét, a helyi társadalomba való beágyazódását elemző *közelképekre*, kutatási jelentésekre vagy a rendszerváltás körüli időből való, a könyvtáraknak a változó világban való tájékozódási képességét, innovációs készségét feszegető írásokra.

Kétségtelen, hogy ezeknek az esettanulmányoknak egy része bizonyos séma szerint készült: az adott település történeti, földrajzi, gazdasági, kulturális jellemzői; majd a vizsgált könyvtár tevékenysége, mutatói, kapcsolatrendszere; végül a következtetések levonása. Ha a vizsgálatok (és a belőlük készített publikációk) esetleg sematizálódtak is, a következtetésekből rendkívül lényeges megállapításokat, határozott véleményeket lehetett érzékelni. Egyetlen példát hadd ragadjak ki. Somorjai Ildikónak a *Könyvtár és társadalmi környezete I.* című kötetben megjelent tanulmánya (*Dolgozószoba, menhely vagy kulturális közintézmény?*) Tapolca város könyvtárainak, kiemelten a városi–járásai könyvtárnak a település életében betöltött szerepét elemzi. A tanulmány szerkezete, felépítése megfelel a fentebb említett sémának, de némely következtetése igen elgondolkodtató, mondhatni: korát megelőző: „A szakirodalom gyakran utal a társadalmi környezet objektív szükségleteire, arra, hogy a könyvtár állandó kölcsönhatásban él társadalmi környezetével..., hogy állandóan vizsgáltnia kell a társadalmi környezet változásait, az új olvasók igényét és javaslatait... A szociológiai szemlélet a maga megismerő és kritikai funkcióját már eddig is érzékeltette a társadalmi környezet igényeinek vizsgálatában, az olvasóval foglalkozó könyvtáros megismerésében, a könyvbeszerezési szokások, a könyv-

kiválasztási motívumok kutatásában és az olvasmányok hatásának megközelítő leírásában. A vizsgálatok körét bővíteni szükséges... Társadalomban, városban, emberekben gondolkodó könyvtáros a társadalmi folyamatokból kiolvasható trendek alapján gondolja át azok könyvtári hatásait.”

A múltban való – talán nem fölösleges – kalandozás után végül is válaszolnunk kell arra a kérdésre: *hogyan definiáljuk ma a könyvtárak számára a helyi társadalom fogalmát, annak hatását, s milyen következményekkel jár ez a közkönyvtári tevékenységre nézve.* Szakszerű, szabatos definícióra nem vállalkozom, a számunkra fontos elemeket próbálom összeszedni. Tehát feltétlenül egy települést és annak közösségét, vagyis egy tárgyi és egy emberi környezetet jelent, melynek múltja, jelene és jövője van. Múltjához tartozik az adott természeti, földrajzi táj, az adott történelmi múlt (események, híres szülöttek), a hagyományok, szokások, a vallás stb. A jelenéhez tartozik a jellemző munkavégzés, a termelő tevékenység, az infrastruktúra, a meghatározó intézmények, az életmód, életszínvonal stb. A jövő is sajátja egy települési közösségnek, az, hogy milyen jövőképet alakított ki magának magáról, milyen tervei, ambíciói, törekvései vannak, milyen beruházásokra készül stb. Mindezeket kell tehát ismernie a könyvtárnak, ezek tudatában, ezekhez kell megtalálnia a segítségnyújtás módjait, lehetőségeit.

Ennek a „könyvtári környezetismeretnek” a megszerzésére a legkorszerűbb, nálunk is hozzáférhető angolszász szakirodalom (Például Sheila Correll: Stratégiai tervezés könyvtárak és információs szolgáltatások számára. OSZK, Bp. 1998.) a következő módozatokat javasolja: lehetséges egy befelé vezető elemzési út (makrokörnyezet – saját tevékenységi környezet, azaz más könyvtárak – saját szervezet, azaz belső környezet) és egy kifelé vezető út (ugyanazon állomások fordított sorrendben). Az eljárás mindkét esetben: az információk összegyűjtése, rendezése, elemzése, a kapott eredmények értékelése.

Mire terjedjen ki a külvilág, a makrokörnyezet elemzése? A politikai, a gazdasági, a társadalmi és a technikai „események”, változások, fejlődés stb. jelenségeire. E tényezők elemzésének igazi célja a jellemző trendek, tendenciák föltárása, azonosítása, s főként a könyvtárra gyakorolt várható hatásnak a felismerése.

A saját tevékenységi környezet feltárása az ún. szektorelemzéssel történhet. Cél-szerű például néhány témát kiemelni, mondjuk mint a könyvkiadás, az információs technika, az emberi erőforrás menedzselése, s ezekre nézve összehasonlító elemzést végezni a könyvtárak között. Számba vehető források: a hivatalos jelentések, a publikált szakirodalom, a vizsgált könyvtárak szakmai kiadványai, meghívott konzulensek, intézmények kölcsönös meglátogatása („tapasztalatcseré”) stb.

A belső környezet elemzése az intézmény történetének, előéletének és hagyományainak, valamint jelenlegi erőforrásainak és szolgáltatásainak áttekintése révén végezhető el. Forrásként szolgálhatnak a stratégiai tervek, éves jelentések, statisztikák, bizottsági jelentések, vitaanyagok, reklámanyagok stb. A saját szervezetünk módszeres elemzése segíthet a hiányosságok, az időbeli „csúszások” okainak feltárásában, a hatékonyság mérésében.

Az elemzések elvégzése megadja a választ a három szféra együttműködésének, megfelelésének, szinkronitásának kérdésére is.

Milyen vonatkozásban jelenítheti meg a könyvtár a helyi társadalom igényét miután már megismerte? Természetesen a gyűjtemény alakításában (dokumentumfélések, témakörök), ezen kívül, mondhatni, egész tevékenységében: a *feldolgozó*

munkát is nyugodtan ide sorolhatjuk, a katalógusok építése például nagyban összefügg az igényekkel. Nyilvánvaló az összefüggés a *szolgáltatások* és az igények között (a nyitvatartástól a gyermekmegőrzésig, az internet-kapcsolattól a zenehallgatásig), ugyancsak a használói szükségletekhez és igényekhez kell igazítani a könyvtárnak a *belsőterek kialakítását*, azok *berendezését*. A nehezebben megragadható tényezők közül a könyvtár *kommunikációja*, *stílusa*, *léghőköre* is jelentősen befolyásolja a kölcsönhatást.

Amikor a helyi társadalom és a közkönyvtár viszonyáról, kölcsönhatásáról szóló mai tudásunkat és gyakorlatunkat a 20–30 évvel ezelőttivel vetjük össze, kétféle megállapítást tehetünk: van, ami ma sem más, van, ami egész más. A szakirodalmi szemlénél már próbáltam érzékeltetni, nem volt szégyenkezni valónk: súlyának és fontosságának megfelelően benn volt a könyvtári köztudatban ez a kérdés, ez tehát ma sem más. Ami viszont szembetűnő eltérés:

- ma más szaknyelvet használunk, sok fogalomnak más ma az elnevezése, és nemcsak a divat kedvéért, hanem mert más tartalmat fejez ki;
- másképp gondolkodunk többek között a helyi társadalomról is. Sok dolgot most tanulunk, most kezdjük megérteni (például az 1%-os adófelajánlás kapcsán) a közvetlen összefüggést az „adófizetők pénze” és a könyvtár fenntartása között, amit korábban külföldi kollégáktól hallva meglehetősen értetlenül fogadtunk;
- kezdenek mások lenni a módszereink: míg korábban döntően a szociológia közelítésmódját és vizsgálati módszereit fogadtuk el és alkalmaztuk (ezen a ponton emlékezzünk vissza a Somorjai Ildikó tanulmányából vett idézetre), ma a közgazdaságtan, üzemgazdaság, üzemszervezés, marketing stb. tudományterület, illetve általában a termelési szféra módszereit, eszközeit (ebből következően a nyelvezetét is) akarjuk meghonosítani.

Végül pedig következzen néhány észrevétel, megállapítás, aggály azzal kapcsolatban, vajon *hogyan van jelen a közkönyvtárak munkájában ez az igényfeltáró, igényekre építő, igényeket keltő „éber figyelem”* (a kifejezés Sallai–Sebestyéntől kölcsönözve)?

- A kérdés szakirodalmi megjelenítésében jók voltunk (vagyunk), ezt már az előzőekben is elégedetten nyugtáztam, de a mindennapi könyvtári munkában, a könyvtárak rendszeres tevékenységében alig vagy formálisan foglalkoztunk a kérdéssel (lásd: társadalmi és tömegszervezetekkel, iskolákkal való kapcsolattartás). Mikor már elfogadtuk a szociológiai módszereket – merthogy ez sem ment túl könnyen – akkor jól-rosszul, de lelkesen és állandóan mindent felmértünk a könyvtárunkban, nem sok következménnyel.
- Nehézséget okoz, hogy rendkívül eltérő nagyságúak a települések, a közösségek (500-tól 2 millióig), melyeknek igényeiről, szükségleteiről tájékozódni kellene. Nyilvánvaló, hogy a kisebb település/közösség igényeinek megismerése könnyebb lenne, kevésbé kell tudományos módszerekkel operálni, nagyobb szerepe van a személyes tapasztalatnak, ám itt a legszerűsebb a szakember-ellátottság is. A hatalmas települések/közösségek igényeinek differenciáltabb kutatása lehetetlen (ekkoráig apparátus még a legnagyobb könyvtárak-

ban sem áll rendelkezésre) vagy csak kisebb egységekre bontva lehetséges (pl. egyes fővárosi kerületek).

- Igen nehéz feladat az igénykutatási, igénykeltési, igénykövetési kívánalmak kényes egyensúlyának megtartása, könnyen átbillen a súly valamelyik irányba, s rossz irányba viszi a könyvtár tevékenységét.
- Korábban a „nevelő könyvtár” mentalitása, attitűdje tartott vissza minket a tényleges igényekkel való szembenézéstől, úgy éreztük, mi jobban tudjuk az emberek szükségleteit, helyettük akartuk megfogalmazni fel nem ismert igényeiket. Ma a szolgáltató könyvtár elszemélytelenedő jellege hajlamossá tesz az igények iránti közömbösségre.
- Vesztélyt látok az igénykutatástól független, új meg új szolgáltatások bevezetésében, amit máshol felcsíptünk (elnevezést a kifejezésért). Mintha a minket körülvevő reklámvilág hatására mi is kezdenénk hinni a „végül is minden eladható, csak reklám kérdése az egész” tételben.
- Nem vagyunk még elég rugalmasak viszont a be nem vált szolgáltatások megszüntetésében vagy alakításában, megújításában. Persze a feltételeink sem teszik lehetővé általában a gyors váltásokat. Pedig a Katsányi Sándor-féle, fentebb idézett modellt így kellene kibővíteniünk: tájékozódni – tájékoztatni (kialakítani, átalakítani stb.) – szolgáltatni.
- Nem vagyunk elég bátrak és főleg függetlenek az igények rangsorolásában! Minden magyarázat helyett egy idézettel világítanám meg ezt az állítást, melyet egy angol szerzők által polgári tanácsadó szolgálatok számára írott kézikönyvből vettem kölcsön. Remélem, az analógia önmagáért beszél: *Egy jó tanácsadó szolgálat a helyi közösség szerves része, anyagi támogatása helyileg van biztosítva... Két dologban viszont ... meg kell, hogy őrizze a függetlenségét. Ahhoz, hogy magas színvonalát megtarthassa, és országos tájékoztatást is adhasson a helyi mellett, valamint részesedhessen a jó képzésből, és értesülhessen az új fejlesztésekről, a helyi közösségen kívüli kapcsolatokra is szüksége van. Másrészt fontos, hogy felkészüljön a helyi közösséggel kapcsolatos összeütközésekre. Készen kell állnia az önkormányzattal vagy a helyi üzleti érdekekkel való harcra... Nem tükrözheti a helyi előítéleteket, szokásokat és hiedelmeket... A tanácsadó szolgálatok nemcsak egy demokratikus, hanem egy sokrétű, nem-diktatórikus társadalomnak is szerves részei.*

Bartos Éva

Orosz könyvtárakról

(és nem csak azokról, bár azokról is épp csak...)

„Oroszországot, ész, nem érted; /.../ külön úton jár ott az élet...” – írta 1866-ban Tyutcssev, az egyik legnagyobb orosz költő.

„A kétség és a hazám sorsán való elmélázás súlyos napjaiban te vagy nekem egyedüli támogatóm és védelmem, óh nagy, hatalmas és igaz és szabad orosz nyelv! – Ne volnál te – hogy ne essék kétségbe az ember, látva mindazt, a mi otthon történik? – Lehetetlen hinni, hogy ily nyelv nem nagy nemzetnek adatott volna?” – így vallott 1882-ben Turgenyev.

E sorok jegyzője csak negyven éve törekszik az orosz mivolt megértésére. Életéből csupán öt évet élt oroszok (kevésbé pontosan, de reálisabban: „szovjetek”) közt. Utoljára hét éve járt köztük, előtte viszont huszonöt éven át igen gyakran és/vagy huzamosan használt fel minden alkalmat, hogy belásson a színpalak mögé is, átlásson az emberi álarcokon. A hivatalos és a „magánhasználatra” szánt (valódi?) ember közt csak a boldogult NDK-ban volt a szovjeténél kiáltóbb különbség tágas térségünkben.

„...idegen pogányok üres tegeztokból öregszemű gyöngyöt öntenek mellemre” – idézi nyomasztó álmát Szvjatoszlav a XII. század végéről fennmaradt, Ének Igor hadáról című hőskölteményben. A fordító Képes Géza jegyzetében olvashatni: az ősi szkíta szokás szerint „minden este, egy-egy jó nap után, üres tegeztokba fehér kavicsot dobtak, rossz nap után pedig feketét. Holta után mindenkinek összeszámolták fehér és fekete kavicsait, így állapították meg, hogy az elhunyt boldog vagy boldogtalan ember volt-e.” E szokás elevenedik meg Szvjatoszlávnál a gyöngyökkel. Mindnyájunknak lehet az oroszokkal kapcsolatba hozható gondolati tegeztokunk, melybe hol fehér, hol fekete kavicsot dobálgatunk...

Tíz éve állt még a Szovjetunió – a maga 290 milliós népességével, hatalmas katonai arzenáljával – a földkerekség bipoláris rendszerének nagyhatalmaként. 2000 áprilisában a közel 150 milliós Oroszország – enyhén szólva – keresi magát. Gazdasági hanyatlás, katonai tehetetlenség, politikai fejletlenség-fejkeresés. Közhelyet mormolok: nekünk nem lehet közömbös, akár szeretjük őket, akár nem: tudnunk kell, ami tudható az oroszokról. Az orosz kultúra pedig – lehet bármily válságos állapotban – Puskin költészete, Tolsztoj prózája, Paszternák, Bulgakov, Platonov írásművészete okán (hogy csak a szépirodalomnál maradjunk) talán magyar kultúra is. Babits mondta Puskin halálának 100. évfordulóján, hogy az ő költészete „lelkünknek egy részévé lett, akár valamelyik nagy magyar költőé. Ifjúságunk költője: akire emlékezni annyi, mint az ifjúságra, a tavaszra emlékezni.” Mesterünk nem szeretett henyé szavakat hajigálni, ha ő ezt mondta, s hozzá az európai irodalom biztos ismeretének kontextusában, akkor vehetjük akár zsinórmértéknek is gondolatát. De nem győződnöm kell e lap kedves olvasóját, ebben biztos vagyok. Lássunk hát témánkhoz.

A téma

Két nagy témánk lehetne. Hogy áll az orosz könyvtári világ – erről összeszedni minél többet. Másodszer: ha nem kell már se kényszeredetten, se másként „viszonyulni” a Nagy Testvér ügyeihez, akkor adódik-e bármiféle tanulság az ottani történetből számunkra. E két téma akár a lap teljes számát is kitölthetné, s még csak a lényeg előkészítésénél tartanánk. Más szóval, igen szerényen: a sokat ígérő cím s a kétségtelen jó szándék mellett kedves olvasóm türelmére is szükség lesz a befogadás olyannyira alkotó folyamatában.

A mai orosz valóság témáját lehet akár számszerűsíteni is. Miből maradt fele, harmada, negyede, tizede. A lakosság feleződött, miközben a hadikiadások ötödére estek vissza. Ez akár biztató arány is lehet. A könyvkiadás választéka felére esett (nálunk átmeneti jelentős csökkenés után mostanra meghaladta a tíz év előtti választékot) – s ma már jelentősen elmarad a német vagy könyvkiadástól –, a példányszámok szintje pedig a korábbi negyedére-ötödére zuhant (nálunk feleződött). Eközben az orosz könyv átlagára a német szintet közelíti (most ne is beszéljünk az orosz jövedelmekről, mert akkor század–ezredrészeket kellene mikroszkópon vizslatni). A nagy ország fában – elvileg papírban is (ennek termelése felére csökkent) – gazdag, de a nyomdatermékek tetemes része külföldön készül (hadd ne említsem ennek a köteles példányok szolgáltatására gyakorolt kárhozatos következményét). 1991-ben még 1,61 milliárd könyvet tett ki az összpéldányszám, 1996-ra ez visszaesett 0,373 milliárdra. E 373 milliós példányt 150 millió lakosra elosztva fejenkénti kettő példány jött ki, nálunk fejenkénti négy-öt példány mérhető (az 1998 augusztusában bekövetkezett pénzügyi csődöt követő képlet még elborzasztóbb lehet, erről még nincsenek adataim).

Kérész-törvény

1994 végén fogadták el a könyvtáros közvélemény akkor igen jelentős lobbyzására (a kilencvenes évek elejétől szervezett könyvtáros egyesület hallatlanul energikusan ténykedett, magam is tanúja lehettem a kezdeti, szinte forradalmi lendületnek) a Duma elfogadta, az elnök aláírta a könyvtári törvényt meg a köteles példányok szolgáltatásátelőíró társát. Ezekről mára kiderült, hogy alig működnek. Hisz nyilván nem lehetett megőrizni minden könyvtári szolgáltató helyet (a túlszabályozottság tételei közt olyan célkitűzések is szerepeltek, hogy könyvtári helyiséget nem szabad más célra átadni). Tehát újabban a módosítás a tét. Ráadásul az elektronizáció és digitalizáció következményeivel is sürgős lenne számolni. Tehát törvény épp hogy csak van, eközben enyhült a bürokrácia, a központ ereje (és pénze). Bár a *sajtó- és kiadásügyi főhatóságot* (állami bizottságot) a történelem nem söpörte el, következésképp az úgynevezett *könyvkamarák*, mint a XX. századi nemzeti kiadványkincs archivális őrzői és a (kurrens) nemzeti bibliográfia felelősei, külön szervezetként megmaradtak ahelyett, hogy ezen alapfeladatok a – ráadásul kettőzött (pétervári és moszkvai) – nemzeti könyvtárhoz kerültek volna. Na ja, a tradíciók...

Th. Carlyle (1795–1881) véleménye szerint „korunk igazi egyeteme egy könyvgyűjtemény”. Vajon ismerte-e ezt a mondást D. Lihacsov, a közelmúltban elhunyt nagy orosz szellem, aki szerint ha az egyetemek el is pusztulnának, de megmarad-

nának a könyvtárak, akkor biztosítható volna az orosz értelmiség túlélése? A tények szintjén: maradtak egyetemek is, és maradtak könyvtárak is. A 150 milliós lakosságra a Orosz Föderáció területén mintegy 115 ezer könyvtárat számolhatni. Ezek nagyobbik fele (úgy 53 ezer) nyilvános, azaz közművelődési könyvtár (ezek száma tíz év alatt hatodával csökkent). Ha a hazai számokhoz viszonyítunk, akkor hasonló arányokra bukkanhatunk, azaz átlagban pár ezer emberre jut egy-egy közművelődési könyvtár (illetve minden könyvtártípust figyelembe véve: egy-másfélezer emberre jut egy könyvtár). Ha a németországi számokhoz viszonyítunk, akkor még mindig „sok a könyvtár”: ott a 80 milliós lakosságot 15 500 könyvtár látja el (ebből 14 ezer a közművelődési).

Köteles példányok Borogyino mellett

A köteles példányokból már „csak” maximum 16 példányt kell szolgáltatni (ez a könyvekre vonatkozik, az újságoknál 9, a nem orosz nyelvű könyvek esetében 7, a szabadalmaknál 2 példány stb.). A beszolgáltatást az Orosz Könyvkamaránál kell teljesíteni, amelynél marad a nemzeti bibliográfia és az archiválás céljára minden kiadványból 1-1 példány (a tárolás a Moszkva melletti – Borogyinóval szomszédos – Mozsajszkban finnek által, még a szovjet idő végén épített modern raktárban történik; egyébként hat nagykönyvtárnak van tartós megőrzési kötelezettsége!). A többi példányból kap a volt Lenin, most Oroszországi Állami Könyvtár (OÁK) 2, a volt leningrádi, most pétervári – volt Szaltükov-Scsedrin, most – Oroszországi Nemzeti Könyvtár (ONK) szintén 2, továbbá a pétervári akadémiai, a moszkvai parlamenti s végül a novoszibirszki akadémiai könyvtár 1-1 példányt stb. Korábban jóval magasabb köteles számok dívtak, s ezekből a kedvezményezett nagykönyvtáraknak bőven jutott nemzetközi cserére is. E célra most gyakorlatilag semmi sem marad, ami csak fokozza az állománygyarapítás később még részletezendő kínjait. A Könyvkamara még a kilencvenes évek elején megkezdte a géppel olvasható hordozón történő nemzeti bibliográfiai szolgáltatást. (A hasznosítás ismét külön történet...) A kiadóknak a központi tudományos könyvtárellátó számára további, már fizetett köteles példányokat is biztosítani kell a könyvtárak vételét biztosítandó, de ha valamit szidnak az orosz szaksajtóban, akkor az a szegény kollektor. Bár biztos alanyi jogon is megérdemli a feléje irányuló nyílzáport, de az igazság kedvéért érdemes megemlíteni, hogy voltaképp normális könyvkereskedelem nem létezik e nagy országban, hisz legfeljebb készpénzért vehető meg valahol éppaz, ami kapható. Oka? Az infláció, a banki ügyletek bizonytalansága, a gazdasági morál nullpont körüli szintje, a nagykereskedelem hiánya és egyéb hullámverések, melyeket talán még itteni, edzett dunai tutajosként sem tudunk kristálytisztán elképzelni.

Gyarapítás, óh

A nemzeti bibliográfia kérdését még egyszer érintve feltétlenül említést érdemel a német Saur Verlaggal közösen előállított CD-ROM, mely az 1980–1995 közti kiadványok, összesen vagy 800 ezer tétel áttekintését biztosítja. A szovjet időkben mély csend övezte a *külföldi patriotica*, azaz *rossica* irodalom gyűjtését és bib-

liografizálását. Most végre 1996-ban megállapodott a három illetékes, e szerint a Könyvkamara a belföldi kiadványok, azaz a tényleges nemzeti bibliográfia gazdája marad, míg a külföldi anyagból a moszkvai OÁK az 1917 utáni, szentpétervári partnere pedig az 1917 előtti dokumentumok feltárását végzi el.

Egyes becslések szerint manapság orosz földön közel 10 ezer kiadó működik. Ezért minden olyan próbálkozás, hogy valamilyen orosz Books in Printet állítsanak elő, eléggé reménytelen vállalkozás. A Könyvkamara ugyan csinál effélet, de szolgáltatása mindössze 600–700, többnyire felsőoktatási vagy akadémiai kiadót fog át, amelyek igen alacsony példányszámokat produkálnak, így a közvetített információk valós hasznosítása gyakran ütközik a már kifogyott fedőnévű szindrómába. Nincs igazi nagykereskedés. Amíg pedig nem lesz, addig igazi változást aligha lehet remélni. Vagy csak remélni szabad... Magam gyakran tapasztaltam az ántivilágban, hogy orosz barátaim komoly kiadói katalógusok útján postán rendeltek meg számukra szükséges könyveket, amelyek egészen szép arányban meg is érkeztek. Most ez is befuccsolt, a Roskniga megbízhatatlan. Ha lenne hol gyarapítani, akkor a következő kérdés törvényszerűen: de miből. Az Országos Orvostudományi Könyvtár 1995. évi költségvetése épp arra volt elég, hogy a 265 fős személyzet megkapja bérét (közismert, hogy ezután az orosz állam gyakran hónapokig nem fizette alkalmazottait). Az Orosz Föderáció 97 vezető – országos vagy regionális hatókörű – könyvtárából 37 egyetlen külföldi időszaki kiadványt sem volt képes rendelni 1997-ben, mert nem volt miből. 1998-ban az OÁK és a közismert Oroszországi Állami Idegennyelvű Könyvtár (a VGBIL) – utóbbi a szovjet időszak legjobb külföldi gyűjteményét építhette, a moszkvai értelmiségi elit mentsváráként – megállapodást kötött tíz (fejenként öt-öt!) külföldi napilap feltétlen, bármilyen áron történő előfizetésének fenntartásáról.

A közművelődési könyvtárak körében az éves összegzett gyarapítás az 1990. évi 59,4 millió egységről 1997-re 25,8 millióra olvadt (tehát kevesebb, mint felére), könyvtáranként átlag 500 kötet körüli szintre. (Itt a beszámoló készítője elárulja egy régi titkát: a szovjet vagy tán még korábbi időkben kialakított statisztika nehezen konvertálható fogása, hogy az úgynevezett vastag folyóiratokat, s ilyen a legtöbb irodalmi havi lap, számonként veszik egy egységnek, ami természetesen komoly pluszokat képes előállítani (vö. évi négy Századok = négy egység, évi 12 Kortárs szám = 12 egység). Félő, a korábbi gyakorlat továbbél, következőképp egy-egy könyvtári egység mást jelent ott, mást itt.) Kuzmin, a szövetségi minisztérium könyvtári osztályának vezetője egyik összegzésében hivatkozik az IFLA idevágó irányelveire, s azt állapítja meg, hogy ha ezer lakosra 250 új beszerzésnek kellene jutnia, akkor a ténytűszámok ettől – országos szinten – egyharmaddal elmaradnak, miközben elképesztően nagyok a regionális eltérések. Ennek elsődleges oka, hogy a központ, akormányzati kérdést, vagyis a könyvtári ellátás egészét leadta a regionális (megyei, térségi, köztársasági) kormányzat szintjére, átfogó normatívák pedig nincsenek, szinte központi pénz sincs, így ha valahol jut pénz könyvtárra, az igen jó, másutt meg marad az éhkopp. Példák: Dagesztánban (1,8 millió lakos) ezer lakosra jut évi 20 kötet új könyv, az orlovi megyében (0,9 millió lakos) 58 kötet, míg például Kamcsatkán 472 (0,5 millió lakos). Moszkva megye (6,9 millió) ténytűszáma 215 kötet ezer lakosra. (Megjegyzem, ha idehaza is így nézzük a helyzetet, akkor az országos 1,5 millió körüli új beszerzésünk nem minősíthető éppen rózsásnak.)

Ha kevés a helyi gyarapodás, akkor mások segítségével kell – lenne jó – hozzájutni a szükséges dokumentumokhoz. E régi (másutt bevált) igazság azonban az

orosz viszonyok közt igen nehezen valósítható meg. Ugyanis mindenütt kevés dokumentumhoz jutnak, ezért az újakat alig tudják-akarják kölcsönözni. Azután nincs országos lelőhelyjegyzék a belföldön kiadott könyvekre, meg a számítógépesítés sem tart ott, hogy OPAC-ról OPAC-ra keressenek lelőhelyet. A Karél Nemzeti Könyvtár, mely igen jónak, erősnek számít, hisz még külföldi kiadványokkal is szépen gyarapodik – hála a finnországi segítségnek –, 1991-ben mintegy 23 ezer dokumentumot kölcsönzött, 1996-ban ebbéli teljesítménye már 6 ezer alá esett vissza. A „nemzetközi” könyvtárközi kölcsönzést a FÁK-országok viszonylatában a rémes vámprocédúra szinte elpusztította: kimerítő listák, engedélyezések lennének szükségesek oda- meg visszaútnban is.

Itt az internet

A miniszteriális könyvtárpolitika fő célkitűzése a könyvtárak átfogó informatizálása. Úgy tűnik, vannak eredmények. 1999 elejére – Kuzmin úr adatai szerint – országszerte már 1700 könyvtárban volt számítógép (egy évvel korábban 1500 alatt volt a szám). Közel 600 könyvtár épít adatbázisokat meg gépi katalógust, az összes rekordszám elérte a 16 milliós nagyságrendet. Ennek megoszlása: a 250 országos (szövetségi), illetve regionális szerepkörű könyvtár adatbázisaiban a gépi rekordok száma 8,5 millió (könyvtáranként átlag 30 ezer), míg a csaknem 1500 városi könyvtár analóg teljesítménye 7,5 millió (átlagban pár ezer) rekord.

1998-ban elkészült a RUSMARC (UNIMARC-adaptálás útján), az orosz csereformátum, s szét lett küldve véleményezésre. Hát, nem siették el ott sem...

Az 1999 őszén tartott országos konferencián, mely az elektronikus dokumentumszolgáltatással foglalkozott, V. Jegorov kulturális miniszter megdicsérte a könyvtári számítógépesítés fejlettségi szintjét, mondván, a múzeumok és egyéb testvérintézmények a könyvtárakhoz viszonyítva még most lépnek át a kőből a bronzkorszakba (egyben azt is kiemelte, hogy az utóbbi évek miniszterelnökei Putyinig bezárólag mind támogatják a kultúrát, ... csak a fizetésben maradt le a terület még az oktatásügyhöz képest is, a minisztérium költségvetésének meg úgy 25–30-szorosra kellene emelkednie...).

Április 12-én este – gondtalanul – elérve a szentpétervári nemzeti könyvtár internetes honlapját (URL: www.nrl.ru), megtudhattam, hogy a könyvkatalógusukat 1998 (!) óta fejlesztik, az OPAC 58 ezer ilyen tételt tartalmaz (a 90 ezer disszertációs tézis stb. mellett.). Ez már csak azért is érdekes, mert Kuzmin cikkében az ONK adatbázisairól szólva 2 millió rekordról esik említés. Most ne firtassuk ezt tovább, elég, ha valamiben (mégis) hinni tudunk...

Ugyanekkor megnéztük szakértőmmel – Sonnevend Lőrinc webmasterrel – az OÁK honlapját (URL: www.rsl.ru) is, ott ilyen átfogó számok egyáltalán nem szerepeltek. Megtudható viszont az általános tájékoztatóból, hogy a könyvtár 2 ezer olvasói helyét naponta ötezer látogató keresi fel, s együttesen 38 ezer dokumentumot használnak.

Működik már a Russian Digital Libraries Journal (címe: <http://www.dl99.nw.ru/eng/index.html>), most, 2000. április 18–19-én szerveződik Pétervárott a digitális könyvtárakról szóló nemzetközi konferencia. Előadók lesznek egyebek mellett a Michigani Egyetemről is.

Kuzmin anyagának különböző számaiból arra lehet következtetni, hogy a szövetségi minisztérium központi pénzalapjából kb. 150 ezer kötet könyvet lehetne vásárolni. Ez tehát az a keret, amelyből a központ a könyvtári automatizálást megpróbálja támogatni. (Ha ezt gondolatban áttennénk magyar viszonyokra, akkor kapnánk talán 200 milliós keretet, viszont tizenötször nagyobb népesség könyvtárait, azaz a 200-at 15-tel még osszuk el, s eljutunk 13–15 millióhoz – pedig a gép vagy számítógépi program ott sem olcsóbb.)

Az Európai Unió külön program keretében támogatja az OÁK-ot, egyebek mellett annak számítógépesítését (a többünk által ismert Monica Segbert irányítása mellett.) A Soros Alapítvány Open Society Institute-programja szintén komoly tényező az orosz könyvtári fejlesztés terén. Nyilván még jócskán vannak kevésbé jelentős és/vagy ismert támogatók is a nyugati világból.

Könyvtárosok, szaklapok, képzés

Valamikor úgy szólt a szlogen: legfőbb érték az ember. Tartok tőle, ezt még hazai viszonylatban sem érezzük mi, könyvtárosok, túl gyakran – elképzelhető az orosz kollégák életérzése, ha az infláció-ette fizetést sem kapják meg hónapokig. Külföldi konferencián találkozáva moszkvai kollégáktól megtudható, hogy (viszont) a moszkvai kulturális főiskola, az egyik legfőbb képző intézmény *egyetemi rangot* kapott.

A központi szaklapok nagyobb része így-úgy túlélte a kataklizmákat. A Bibliotyekarból most Bibliotyeika (mai példányszám 20 ezer, most nem osztok 15-tel, hogy magyar nagyságrendet érzékeljünk) lett, s múltját már kilencven évvel méri. A Szovjet Könyvtártudomány most (egyszerűen) Könyvtártudomány, Bibliotyekovegyenyije (4 ezer példány), s meglehetősen avantgárd, kulturologiai beütésű tanulmányokat közöl. Ezért a „szovjet” jelzőt szintén elveszítő Bibliografija (a Könyvkamara lapja, 2 ezer példány) kemény kritikában részesíti újabban.

Vannak-e tanulságok?

Jó könyvtárhoz sok jó könyv, egy(pár) jó könyvtáros és sok lelkes olvasó is elég. Jó könyvtárúgyhöz ennél sokkal több kell. Sok, magasan motivált könyvtáros, legalább minimálisan elfogadható pénz a hagyományos feladatokra sehhez újabb csinos summák a nélkülözhetetlen fejlesztésre. Igen jó képző és továbbképző intézmények. Valódi – le és fölfelé iteráló – könyvtárpolitikai gondolkodás. Szabványosítás. Rendes könyvtárepiletek. Folyamatos, megbízható szolgáltatások. Mindennek – véleményem szerint – jó része tíz évvel ezelőtt is hiányzott Oroszországon. Most a rengeteg megoldhatatlannak tűnő probléma ellenére talán kicsivel jobbak az esélyek. Rugalmasabb, valósághoz közelebbi, tényleg problémamegoldó gondolkodás érződik ki számos közleményből. Messze nem mindből. Erős a rutin, mély a kváziproblémák áltudományos gargarizálását produkáló opusok iránti tisztelet.

Ez még nem valódi baj (legfeljebb jelzi a könyvtárosi ethosz törekenységét, hogy finoman fogalmazzak). Inkább baj, baj a javából, hogy a szegény olvasó – jóllehet fogyatkozó számban is intenzívebben használja könyvtárait, mint tíz éve tette – nem kap képet a modern könyvtárról, s inkább egyéni igénykielégítési stratégiákat dédel-

get lelke mélyén. Tehát: az erősebbek más úton szerzik információikat, a gyengék maradnak a közkönyvtárakra. Ez lefelé tendáló intézményi jövőképpel fenyeget. Szeretném tovább figyelni a történéseket és tendenciákat, s talán alkalmat is kapok e hézagos áttekintés folytatására.

Sonnevend Péter

Gy. Szabó Béla fametszete

Olvasásfejlesztés iskolában és könyvtárban

A szép kiállítású, kék-fehér borítójú, természetesen a Magyar Olvasástársaság immáron széles körökben ismert emblémáját viselő, karcsú-vonzó kiadvány a Sárospatakon tavaly májusban rendezett konferencia (a Magyar Olvasástársaság, a Sárospataki Városi Könyvtár és az MKE Zempléni Könyvtárosok Szervezete konferenciája) anyagát tartalmazza. Konferencia-anyagok sűrűn jelennek meg mostanság a mi szakmánkon belül is, nagy általánosságban is, és ennek nem feltételül kell vagy lehet örvendeznünk. Annak idején Németh G. Béla írt vehemens traktátust arról, hogy hovatovább mindenki kötetbe (könyvbe) gyűjti itt-ott elmondott, ismertetésként, recenzióként lapokban megjelent, netán szakdolgozatként, szemináriumi dolgozatként elkészült írásait, az igazi szaktanulmányok száma viszont elenyészően kevés, a szakfolyóiratok anyaghiánnyal küszködnek. Manapság tán kevesebb a tanulmánygyűjtemény (bár a szakfolyóiratok többsége ma is anyaghiánnyal küszködik, ám annál több a konferencia-anyag. Magnóra felvett előadások úgy-ahogy összeállított, állítólag „megszerkesztett” írásbafoglalásaiából vaskos kötetek állíthatók össze, ám épp a keletkezés körülményei (élőszóbeli előadás, megszabott előadási–felszólalási idő, a közönség szája ízéhez kellemzett (Arany J.) álértekezői stíl, viccek, poénok, élénkítő pletykák, szellemességek stb.) miatt e kiadványok ritkán szolgálják a téma valódi kidolgozásának, a problémák tüzetes szemrevételezésének, a valódi szakmai meggondolásoknak az ügyét. A most ismertetendő kötet kivétel. Példamutató – épp ezért is érdemes foglalkoznunk vele.

Hogy nem a fentiekben vázolt módon állt össze a jelen kötet, azt a szerkesztő *Nagy Attila* tömörségében is sokatmondó (ha nem is mindent szájbarágósan kimondó) előszava jelzi. A konferencia korántsem minden előadását tartalmazza a kiadvány, az elhangzott 31-ből mindössze 19-et. Ami persze nem azt jelenti, hogy a többi előadás ne lett volna érdekes, értékes, csakhogy nem e kötetbe illeszthetőnek-illesztendőnek bizonyult. Nagy Attila arra is utal ebben a bevezető kis írásban, hogy bizonyos műfaji gondok is jelentkeztek: „az egyébként kítűnő óraleírások megjelenítése talán egy önálló gyűjteményes kötet közreadását igényli”. Bizonytalán igaz van a szerkesztőnek: manapság – többek közt a posztmodern intertextualitás káros melléktermékeként – igencsak elharapódzott az alapvető műfaji kérdések negligálása. Ez e kötet műfajilag homogén, és épp ez (is) teszi olyannyira jelentékennyé. Nem mindenféle (vegyes) anyagot tartalmaz, hanem értekezéseket, amelyek mindegyike a címben megjelölt fogalom kibontását, különböző aspektusainak felmutatását végzi el. Vagyis a kötet írásai az OLVASÁSFEJLESZTÉSről szólnak, annak ügyét képviselik, annak problémáit veszik górcső alá. Persze éppen nem homogén, homogenizált (a szó rossz értelmében egységesre szerkesztett) módon. Már csak azért sem, mert a tanulmányok három nagyobb csoportba tagozódnak. Az első négy írás *A történelmi háttér*, a második négy *Helyzetjelentés*, a többi *A jövő esélyei* cik-

luscím alatt található. E címek persze önmagukért beszélnek, egyúttal kijelölik nemcsak a konferencia, de a témakör tagolódását is. A leginkább szokványosnak e témák közül a Helyzetjelentés tekinthető. Hisz elsősorban arra kíváncsi mindenki, érintett és tájékozódni vágyó egyaránt, hogy „mi a helyzet?”, hogy most akkor „mi van?”, minden más csak ez után jöhet szóba. Ennek a résznek az írói természetesen nem rekapitulálhatták mindazt, amit a „helyzetről” ma tudhatunk. Ám lényeges pontokat ragadtak meg a szerzők, és ezeket maximális szakmai igényességgel fejtették ki (*Adamikné Jászó Anna* az olvasástanítás esélyeiről, *Horváth Zsuzsanna* a szövegértés és szövegalkotás összefüggéseiről, a great old man-nek tekinthető *Gereben Ferenc* a határokon inneni és túli olvasás sajátosságairól, *Honffy Pál* a tankönyvszövegekről). Nekünk különösen tetszett Horváth Zsuzsanna írása. Nemcsak azért, mert a szövegteóriák sokaságában és rejtélyeiben is igen otthon látszik lenni a szerző, de sokkal inkább azért, mert e teoretikus tudást a lehető legkonkrétabb kérdések tárgyalásakor tudja érvényesíteni, majd' azt mondanánk: közkinccsé tenni. Szövegértés és szövegalkotás kapcsán nemcsak olyan önmagukban is fontos megállapításokhoz jut el a szerző, mint – ne ijedjünk meg e pontos, szükségszerűen terminus technicusokat is tartalmazó idézettől: „a szövegértést jelentős transzfer hatású összetett mentális képességként tartjuk számon” (stb.), hanem főként azért, mert mindazzal, amit terminus technicusaival mond, jóval túllép a megszokott rutinokon, új összefüggéseket és ezeken keresztül új feladatokat jelöl ki. Ezek a feladatok pedig, ez fényesen kiderül Horváth Zsuzsanna dolgozatából, meglehetősen sürgetőek, hisz a szövegértés, mindenekelőtt a „holisztikus, globális szövegrecpció” súlyos gondokkal küszködik.

A jelenlegi helyzetfelmérésből tulajdonképpen egyből a jövő esélyeinek latolgatása, felmérése, kijelölése következnek, ám a kötet nemcsak erre vállalkozott, bár súlypontja kétségkívül itt keresendő. A helyzetjelentést a történelmi háttér megvilágítása helyezi igazán képbe. Az e részben olvasható dolgozatok (*Kiss Endre Józsefé, Halász Magdolnáé, Tóth Andrásé és Nagy Júliáé*) úgy nyújtanak „hátteret”, horizontot, hogy az valóban érthetőbbé teszi a főfejezetet, A jövő esélyeit. Még e fejezetnél maradván, igen örvendetesnek tartjuk, tarthatjuk, hogy – Róth András cikkére utalunk elsősorban – a kultúrhistoriának a Monok István-féle szegedi iskola révén történt megtermékenyülése immáron olvasáskutatási, olvasáskutatás-történeti gyümölcsöket is terem (*Olvasásra nevelés a XVII–XVIII. sz. magyar társadalmában*).

A főfejezet azonban, mutatja ezt a terjedelem is, természetesen a jövő esélyeit latolgató rész. Sokat elárul ennek a résznek irányultságáról, a benne felvázolt modellek jellegéről, a stratégiai gondolkodásmódról, tulajdonképpen az egész konferencia szellemiségéről a szerzők és címek lajstroma is. Ezt vetnénk hát előre, hogy utána nyugodtabban telessünk vizsgálat tárgyává néhány, minket jobban érdeklő tanulmányt. Tehát: *Eigner Judit* (*Lesz-e olvasó gyermek a következő évezredben?*), *Sáráné Lukátsy Sarolta* (*Trükkök az olvasás megszerettetéséhez*), *Restyánszki Lászlóné* (*Olvasásfejlesztés a baktakéki iskolában*), *Orbán Gyöngyi* (*Megértő irodalomolvasás*), *Katsányi Sándor* (*Információkereső technikák elsajátíttatásának problémái változó körülmények között*), *Kovács Mária* (*Könyvtárhasználati ismeretek elsajátítása a tanárképző főiskolákon*), *Tóth Beatrix* (*Olvasás és írás a kritikai gondolkodásért. Egy pedagógus-továbbképző program körvonalai*), *Varga Magdolna* (*Újságotolás – fejlesztés*), *Nagy Attila* („Több lettem, s a gyermekem is több lesz”. *Esettanulmány egy olvasásfejlesztési programról*), *Fülöp Géza* (*Az olvasás jövője*), *Tószegi Zsuzsanna* (*Digitalizáció, olvasás, könyvtár*).

Nem emelnénk ki Katsányi Sándor, Nagy Attila és Tószegi Zsuzsanna írásait. A szerzők neve régóta fogalom a szakmában. Mi elsősorban három írást emelnénk ki, Eigner Juditét, Orbán Gyöngyiét és Tóth Beatrixét. Az elsőt már maga a cím is ajánlja. Hisz mi másról szolt az egész konferencia, miért volt egyáltalán érdemes megrendezni, ha nem azért, hogy Eigner Judit kérdésére választ kaphassunk, vagy hogy az erre a kérdésre megszavazott „igen” esetében felmérjük, mi minden következik ebből ránk nézve. Nos, Eigner Judit a téma nagyságához, súlyához méltó módon fogott a válaszkéréshez. Nem restelt a Bibliához visszanyúlni, mintegy tanácsért, eligazításért. (A földi utakon legbiztosabban a csillagok vezérelhetnek bennünket – mondották a régiek.) Ám ez a „bibliázás” korántsem tette vakká a szerzőt a földi akadályok minéműségei iránt. Beszámolója konkrét és gyakorlatias. Válasza nem egyszerű *igen* a címben feltett kérdésre, hanem követi az akkor mit kell tenni, ha igen logikája. Például ajánló olvasmánylistákat készíteni. De ha igen, akkor... és így tovább az egész, könnyedén oldott, a sok tapasztalati ténytől sem elnehezített, ám vaskövetkezetességű kis írás.

Orbán Gyöngyi nem ennyire áttetsző szerkezetű szöveggel lép az olvasók elé. Nem is léphetne, hisz az ő témája a legfogósabbak egyike. Egy általánosan elterjedt, ám velejéig hamis vélekedéssel kell vitába szállnia. Eszerint „az olvasás elsősorban technikai jellegű tevékenység: a betűk összeolvasásának »tudományát« jelenti”. Nos, e dogma, e babona, e kártékony nézet ellen küzd lassan fél évszázada nemcsak a modern irodalomtudomány (Iserrel és Jauss-szal az élen), nemcsak a hermeneutikai filozófia (a szerző által is sűrűn idézett Gadamer), de a talán legfrissebb, legvehemensebben fejlődő új tudomány, az ún. kognitív tudomány is, amelynek nem egy nagysága helyeslően bólintana Orbán Gyöngyi szövege olvastán, ha netán néhány gadameri gondolatát derridaira (a konzervatívabbja *ricoeurire*) cserélné is. És aki annak rendje és módja szerint, vagyis folyamatosan olvasta a kötetet, arra is rá kell hogy villanjon a szeme, miként rímel Orbán Gyöngyi szövege Horváth Zsuzsannáéra.

Tóth Beatrix egészen eltűnik cikke szövete mögött. Ő nem magát, nem a saját tapasztalatit, nem a saját filozófiáját, nem eszmékedéseinek gyümölcsét kínálja, hanem tárgyyszerűen, pontosan, mindenki számára érthetően ismertet egy pedagógus-továbbképző programot (a Reading and Writing for Critical Thinking-et, vagyis az Olvasás és írás a kritikai gondolkodásért megnevezésűt, amelyet tizennyolc európai és ázsiai ország vett már át, amelyet a Nemzetközi Olvasás Társaság szakértői állítottak össze, és amelyet – értelemszerűen – nekünk is ismernünk kell). Hogy az ismertetés pontos, szakszerű és a programot megkedveltető – magától értetődik. Ami azonban igazán dicséretes e dolgozatban, hogy a szerző „kiszúrta”, alaposan tanulmányozta, s íme közre is adta a legilletékesebbek előtt, és megjelölte azokat az utakat és módokat is, amelyek révén a program adaptálható, akkreditációra előkészíthető. „Bízzást, mi benn vagyunk a fősodorban... vásznunk dagad, hajónk előre megy...” Persze azért, mert vannak, akik szemmel tartják, és velünk is szemmel tartatják e fősodort.

Úgy véljük, felesleges e kötet olvasására, tanulmányozására külön is biztatnunk a témában érdekeltet. Kosztolányi utolérhetetlen gúnnyal illette a németeket, akik nemcsak a tengerhez vezető utat cövekelték ki táblácskákkal, a hömpölygő víztömeg partjára is odaállították a felírást: a tenger. E gúnyt szívesen megspórolnánk magunknak. (VK)

Bácsalmás. Fejezetek egy felső-bácskai kisváros történetéből

„Eddig rólunk keveset írtak, mi magunkról pedig még kevesebbet... Ezt a hiányt egyetlen alapműben igyekeznek pótolni három lelkes, jól felkészült és jó tollú lokálpatrióta. Munkájukban érezhető lexikális tudásuk, és kitartó kutatásaik minden eredményét itt és most egy könyvben szeretnék az olvasók elé tárni. »Sokat markoltak« és sikerült sokat fogni, tematikus és tartalmi szempontból egyaránt”. E szavakkal ajánlja az olvasók figyelmébe a kötetet Bácsalmás polgármestere, *Tóth Árpád*. Azután hozzát teszi még: „A jelentéktelennek, talán jellegtelennek tűnő dél-alföldi település múltja elevenedik meg előttünk úgy, hogy közben büszkének érezzük magunkat, itt születtünk, illetve itt élhetünk”. Még később pedig: „Ajánlom minden Bácsalmáson született, ide telepített vagy települt, hazájából vagy szülőföldjéről elűzött, valamint városunkkal bármi módon kapcsolatban lévő vagy kapcsolatot kereső, az itt élőket megismerni szándékozó polgártársamnak és különösen az oktatási intézményeinkben tanuló ifjú nemzedéknek”. Visszafogott, szép, okos szavak, a recenzens mégis vitatkozna velük. Elsősorban azért, mert kevesli őket. Hisz persze igaz, hogy jól felkészült és jó tollú szerzőkről van szó, de ezeket az epiteton ornansokat oly sokan kiérdemlik széles e hazában. Ilyen kitűnő városmonográfia pedig ritka, mint a fehér holló. Nemhogy a hazai, a nemzetközi szakirodalomban sem sok párját lelhetné, akit komparatív hajlamai analógiák feltalálására űznének. Az olyanak pedig, aki Bácsalmást jelentéktelennek, pláne jellegtelennek érezné, mi nem is üzennénk semmit. Eleve kizárnánk e könyv olvasása, kivált pedig a Felső-Bácska fővárosa nyújtotta élvekből, a Biblia kemény diktátuma alapján: akinek nincs (ízlése, érzéke, kultúrája, a *genius loci* iránti felfogóképessége, stb.), attól vétessék el az is, amiye van. Aki azonban, akárcsak a Bácska halhatatlan nagy irodalmi felidézői (Jókai, Kosztolányi, Csáth, stb.) művei kapcsán is megérezett valamit abból, *ami* a Bácska (a táj, a létforma, a levegő, a múlt stb.), az bizony vegye kézbe ezt a könyvet, kincsekre lel benne, mint kevés másban. Nagyszerű, példamutató, paradigmikus érvényű várostörténeti monográfiáról van ugyanis szó, valamint egzakt evokációjáról annak, mi is a Bácska (persze Bácsalmáson dokumentálva, bemutatva, annak kapcsán pertraktálva). (És itt a szerzőkkel, az ő szerénységükkel is vitatkozni kell: még hogy „fejezetek”! Ugyan! Monográfia ez annak rendje és módja szerint.)

Miért olyan kitűnő várostörténet a most ismertetendő mű, *Horváth Zoltán, Sövény Mihály és Szénásiné Harton Edit* könyve? Egy szóval is megmondható, sok szóval is csak épp megérzékíthető, betájolható. Az, mert mindenben követi az igazán klasszikus, példaérvényű nagy munkákat, a Pirenne Curtius, Bahr, Sassmann (stb.) követelte, megalkotta műveket. Mert totalitást nyújt, egészben látja és láttatja azt a végtelenül sokszínű, pazarlóan gazdag, de minden oldaláról egy szerves, orga-

nikus egészség mutató valamit, ami egy város. Anélkül, hogy a szerzők nagy feneket kerítenének a dolognak, anélkül, hogy hivalgó idézetekkel, utalásokkal hívnák föl erre a figyelmet, teljesítik mindazt, amit akár a földrajz felől közelítők, „emberföldrajzot” nyújtók kívánnak (élükön a francia Vidallal), akár a hagyományos történelmi feldolgozást középpontba állítók (mondjuk a korai Dubyt követők), akár a komplex módszerekkel élők (à la angolszász prozopográfiai iskola), vagy épp a művelődéstörténeti (lásd a városokat a „földből” kinövesztő, mintegy városnövénytant nyújtó Gregoroviust), illetve szellemi portékákat nyújtó nagyok (Bahrtól Hanáig, Gyániig, stb.). Mert ezt nyújtja, műveli a három szerző, hol Bácsalmás éghajlatáról, természet- és vízrajzáról szólva (és mintegy megalapozva az egész munkát), hol a régészeti leleteket értékelve, megszólaltatva (de szólnak is azután), hol magát a vármegye- és a várostörténetet adva elő, hol a nyelvészeti adalékokat bírva szóra, hol társadalom és kultúra szféráját világítva át, hol a hely sajtótörténetét adva, hol demográfiát prezentálva, hol a vallási élet alakulását kísérve nyomon (stb., stb., stb.).

Szinte hihetetlen szakértelem és szaktudás koncentrálódik itt viszonylag kis helyen. (Az alig háromezredes mű anyaga háromennyit elbírta volna, és kár, hogy – remélhetőleg csak ezúttal – ennyire tömöríteni kellett.) De a szaktudás nem minden (épp csak sine qua non), a látás és láttatás történetírói művészete teszi igazán jelentőssé a könyvet. Mert persze sorjáznak benne az adatok (hogyan sorjáznának), de nem csak azok sorjáznak. Aki olvassa a könyvet, szinte látja maga előtt Bácsalmást, ködbe vesző múltjával, oly színesen alakult történelmi útjával, mai összetettségével, bonyodalmaival, lüktetésével. És ez a látvány hiteles. Azért is, mert tények, faktum brutumok hitelesítik, azért is, mert a szerzők anélkül, hogy szépírói babérokra pályáznának, tudják, érzik, miként kell és lehet láttatni. (Így ragyognak ki a műből, a sok tucatnyi helyett csak kettőt-hármat említve: a két polgári iskola közti csetepaték, a Luca-napi házasságiósló praktikák leírásai, a Repp vendéglő táncmulatságai stb.) És tudnak a szerzők idézni is remekül. Persze könnyű dolguk van. Aki ennyire ismeri az anyagot, annak kezére állnak az idézetek, az evokatív erejű leírások, beszámolók, jellemző apró tényeket felvillantó „kis színesek”, sajtóközlemények, monográfiák adatai, visszaemlékezések fordulatai stb.

Aki „csak” tájékozódni akar, egynek-másnak utánanézni, az mutatók nélkül is jól boldogul a művel, hisz az analitikus tartalomjegyzék, a sok-sok fejezet- és alfejezet közt mindenképp rálel arra, ami érdekli. Aki – bármilyen okból – helytörténeti adatokra kíváncsi, egzakt leírásokat és beszámolókat kap. Aki tankönyvre ácsingózik, megtalálja benne mindazt, amit tankönyv nyújtani képes. Mi azonban elsősorban másért érezzük dicsérendőnek a könyvet. Annak az olvasónak a szemszögéből ítélünk, akit nem – vagy nem elsősorban – a részletek izgatnak, hanem aki „minden” kíván. Az egész Bácsalmást kívánja bekebelezni. Nagyon jó, hogy ehhez azokban is kedvet ébreszt a mű, akik eredendően mást szándékolnak. És persze kedvet kell hogy ébresszen a mű a helytörténet-írás profi (vagy azzá válni kívánó) művelőiben is. Ilyent, ilyenfelét kellene írni más városokról, más helységekről is! (VK)

(Horváth Mihály–Sövény Mihály–Szénásiné Harton Edit: Bácsalmás. Fejezetek egy felső-bácskai kisváros történetéből. Bácsalmás, 1999.)

Divatok, projektek, napi gyakorlat

Beszámoló az Internet Librarian International konferenciáról

Ez évben március 18. és 22. között került sor az Internet Librarian International konferenciára. A konferenciát Londonban, a Libtech kiállítással együtt rendezték, és időpontja az idén részben egybeesett a London International Book Fair-rel, amelyet így az Internet Librarian International résztvevői is meglátogathattak.

Részvételemet az Európai Unió EXPLOIT programja támogatta. A program célja, hogy Közép- és Kelet-Európa könyvtári szakembereinek részvételét tegye lehetővé különböző európai, részben az Unió programjaihoz szorosabban kapcsolódó konferenciákon. Nem tudom, mennyire tükrözte az Internet Librarian International a szakma egészének, ezen belül is elsősorban élvonalának jelenlegi állapotát, hiszen egy-egy konferencia – bármilyen gondos legyen is a kiválogatás – az előadásra jelentkezők többé-kevésbé esetleges halmazát mutatja meg. Ráadásul és értelemszerűen a párhuzamosan futó három szekcióból csak egynek az előadásait hallgathattam meg.

Akárhogy legyen is, az általam hallottakat a címben jelzett három kifejezés meg persze a mögöttük álló tartalom és szellemiség egymásmellettsége és egymásba fonódása jellemezte. Divatos kifejezés a tudásmenedzsment. Persze botorság volna mindazt, ami divat, divatos azonnal felületesnek minősíteni. Nem tudjuk megjósolni, mennyire bizonyul múlandónak az, amiről ma sokat hallunk, olvasunk.

Egy biztos, az Amerikai Egyesült Államok Haditengerészeti Minisztériumának könyvtáraiban a célkitűzések között szerepel a tudásmenedzsment és a könyvtári szolgáltatások integrálása. Maga a flotta tudásközpontú szervezet kíván lenni, amihez a Minisztérium könyvtára egy Új Generációs Könyvtár (Next Generation Library, NGL) létrehozásával kíván hozzájárulni. Ez egyelőre egy pilot formájában áll rendelkezésre a főhadiszálláson. Az NGL-t többek között a felhasználók által definiált képernyők, visszacsatolási lehetőség, több adatbázisban történő szimultán keresés, továbbá a belső és külső információforrások integrálása fogja jellemezni egy tudásportál segítségével. Az integrálandó források között vannak napilapok, üzleti, menedzsment- és információtechnológiai folyóiratok, hajókkal, fegyverzettel kapcsolatos szakirodalom. Szerepet kap benne a virtuális könyvtáros is, nyilván úgy, ahogy ezt másutt is teszik, vagyis hogy a könyvtáros igazából egyáltalán nem virtuális, hanem hús-vér személy, akinek azonban a hálózat útján tehetünk fel kérdéseket.

Az NGL-lel és általában is az elosztott munkavégzést kívánják támogatni, testre szabott információs teret kívánnak létrehozni, push-technológiát alkalmazni. Ehhez a flotta igen komplex szervezete a háttér, amely 115 szak-, orvosi és felsőoktatási könyvtárat, 94 általános profilú könyvtárat és 300 fedélzeti könyvtárat jelent. Nem kevés tanulsággal jár egyébként, ha megnézzük a flotta információs hírlapját

a <http://chips.navy.mil> címen. Ebben persze nemcsak könyvtári ügyekről esik szó. A divatos kifejezések között mindenképpen van tartalom, hiszen trendeket tükröznek. A tudásmenedzsmentet sokféle terület kutatói, így a menedzsment és üzleti adminisztráció, a szociológiai tudományok és természetesen az információs szakemberek, könyvtárosok is vizsgálják, de legtöbbször egymástól elszigetelten tevékenykednek.

A tudásmenedzsment egyik érdekes aspektusa, hogy az egyetemek (főként az Egyesült Államokban) keresik annak lehetőségét, hogy újrafogalmazzák az információ előállításában elfoglalt helyüket. Nevezetesen arról van szó, hogy saját oktatói publikációikat maguk akarják kiadni, mintegy visszavéve a kiadói szerepet a tudományos szakirodalomra szakosodott profitorientált kiadóktól.

A könyvtárosok fontos szerepet töltenek be a tudásmenedzsment megvalósításában. Lehetővé teszik az együttműködést olyan területeken, ahol más szakmák képviselői erre nem látnak lehetőséget. Ismerik emellett a távoli forrásokat. Az új technológiák sokak számára nem váltak be egyértelműen. A hatékony információs infrastruktúra alapja az együttműködés, amelynek az emberi oldala a legfontosabb.

Példamutató napi gyakorlatról persze divatos kifejezések nélkül is beszélhetünk. Ezt egy ugyancsak amerikai kormányzati intézmény példáján mutathatjuk be.

A National Oceanic and Atmospheric Administration (NOAA) egy olyan, több szervezetből alakított intézmény, amely többek között magába foglalja a meteorológiai szolgálatot és az óceán hasznosításával és kutatásával kapcsolatos számos intézményt. Központi könyvtára nagy számú történeti és aktuális jellegű anyagot digitalizált és tesz hozzáférhetővé a <http://www.lib.noaa.gov/docs/e-pubs.htm> címen. A WINDandSEA The Oceanic and Atmospheric Sciences Internet Locator (<http://www.lib.gov/docs/windandsea.html>) pedig a témába vágó válogatott minőségi internetes források kalauza.

Ami a projekteket illeti, kiemelt figyelmet érdemelnek a skandináv országok elektronikus (digitális) könyvtári projektjei. Ezek más és más kiindulásból, de minden skandináv országban kibontakozóban vannak. A leginkább központosított és projektorientált programot Finnországban találjuk. A több országot is átfogó együttműködés fontos intézménye a Nordinfo (<http://www.nordinfo.helsinki.fi/>), amelyet a skandináv országok közösen tartanak fenn, és amely több projektet is finanszíroz, továbbá megkezdte a skandináv országok nemzeti információs politikáinak összehasonlító elemzését.

Nagy-Britannia elektronikus könyvtári programja, az Elib (<http://www.ukoln.ac.uk/services/elib/>) számos projektje szolgál értékes célokat. Közülük is különös érdeklődésre tarthatnak számot a hibrid könyvtárak kialakítását célzó programok. A hibrid könyvtárat nem valamiféle nehézkes átmenetnek tekintik a papíralapú könyvtár és a digitális könyvtár között, hanem olyan önálló értékű modellnek, amelyben a digitális dokumentumok mellett továbbra is nagy figyelmet fordítanak a papíralapú gyűjteményeknek az elektronikus gyűjteményekhez hasonló módon történő közös használatára.

Koltay Tibor

Koltay Tibor és Téglási Ágnes
From occasional training courses to systematic
thinking on continuing professional education of
librarians in Hungary
című cikke, amely a Librarian Career Development
folyóirat 1999. évi 3. számában jelent meg,
elnyerte a kiadó, az MCB University Press
és a folyóirat 1999. évi Legjobb Cikke
(Most Outstanding Paper) kitüntető címet.

Látogatás a lipcsei könyvvásáron

Ebben az évben a könyvvásárt március 23–26 között rendezték meg. Lipcsében régi hagyománya van a könyvkészítésnek és ennek megfelelően a könyvkereskedelemnek. A város tulajdonképpen a 18. században vált az európai könyvkereskedelem központjává, és ettől kezdve rendezik meg évente a nagy nemzetközi könyvvásárt. A második világháború után – mivel Lipcse a keleti zónába került – a jelentősége csökkent, miután ellenpólusként a nyugati zónában létrejött a frankfurti könyvvásár, mely a világ legnagyobb ilyen intézményévé nőtte ki magát. Később azért valamennyit visszanyert a súlyából, a régi fényében azonban csak 1993–94 táján kezdett ragyogni, és azóta is töretlenül fejlődik. Korábban a belvárosban a Messehaus am Markton lévő hatemeletes irodaházban tartották a kiállítást. Az új kiállítási terület a város északkeleti részén felépült vásárközpontban terül el. Öt óriási csarnokot, egy fedett, de a szélein nyitott üvegpavilont, igazgatósági épületet, kongresszusi központot, sajtóházat foglal magában. Ezen kívül van szabadtéri kiállítási területe is. 1998-tól rendezik itt a könyvvásárokat.

A Leipziger Messe GmbH gyorsjelentése arról tudósít, hogy 1999-ben 28 országból összesen 1870 kiállító 11 380 m² nettó területen állított ki könyveket, műalkotásokat és egyéb mediatermékeket. Ötvenezer látogató kereste fel a vásárt, ebből húsz százalék regisztrált könyvkereskedelmi szakember volt. 870 esemény történt a Leipzig liest (Lipcse olvas) nevű városi rendezvényen, és ezeken 75 000 ember vett részt. 1316 akkreditált újságíró jelent meg húsz országból. A díszvendég Bulgária volt 120 kiadóval.

A 2000. évi kiállítás vezérfonala „Európa az ezredfordulón” volt. 1934 kiállító jött el harminc országból, a nettó kiállítási terület pedig 13 679 m²-re növekedett. Az esemény túlnyomórészt a német nyelvterület kiadóinak a seregszemléje volt, de nem hiányoztak a külföldiek sem. Ezek közül a legnagyobb helyet Lengyelország foglalta el, de több nagy ország is tekintélyes területet bérelt (Franciaország, Nagy-Britannia, Oroszország, Kína). Meglepő volt Görögország nagy kiállítási területe. Románia ugyancsak nagy anyaggal vett részt. A kisebb európai országok közül Finnország és Szlovénia képviseltette magát jelentősen, de jelen volt pl. Csehország is. Sajnos, magyar kiállítót, bármennyire is szerettem volna, nem sikerült felfedeznem. Csak olyan kiadókat amelyeknek a neve volt magyar, de külföldön működtek. 1996-ban, mikor először jártam a vásáron, még magyar kiadók is voltak, bár szerény kiállítási területen. Véleményem szerint a frankfurtihoz hasonlóan ide is érdemes lenne nagyobb számban eljönniük a magyar kiadóknak. Mivel kisebb a kiállítási terület, mint a Majna-parti városban, itt sokkal jobban felfigyelhetnének könyvkiadásunkra. A kettes csarnok egyik szegletében a vásárra telepített könyvkereskedést hoztak létre, ahol vásárolni lehetett. Ugyanebben a csarnokban volt egy naptárkiállítás is. Témák szerint így oszlottak meg a kiállítók a kettes csarnokban: szépirodalom, lexikonok, idegenforgalom, művészeti könyvek, tankönyvek, vallásos irodalom, gyermek- és ifjúsági könyvek és a már Londonban is megcsodált OCE digitális nyomda és könyvkötészeti gép. A hármas csarnokban az elosztás a következő volt: szépirodalom, lexikonok, újságok, folyóiratok, tudományos szakkönyvek. Ehhez csatlakozott az immár hatodszor megrendezett antikvár vásár is. Itt a legszebb régi könyveket és az első kiadásokat állították ki.

A vásárhoz szorosan kapcsolódott a *Könyvtárak és az információ 2000-ben* témájú konferencia. Ismeretes, hogy a könyvkereskedelem is egyre inkább elektronizálódik, így a már korábban említett Börsenverein könyvkereskedelmi bulletin kiadott egy tekintélyes mennyiségű könyvkereskedelmi szoftverajánlatot és közölte a német kiadók internetes címeit is. Ezenkívül a Könyvkereskedők Egyesülete megjelentette a Könyvkereskedők adatbankja CD-ROM-on és interneten c. kiadványt. A könyvtári integrált rendszerek közül egy figyelemre méltó akadt a LIBERO Windows NT alatt a szokásos és egy kiegészítő nyelvelemző modullal. Külön ismertetőt adtak ki az IPAC (Internet Public Access Controller) internet hozzáférést szabályozó terminálról.

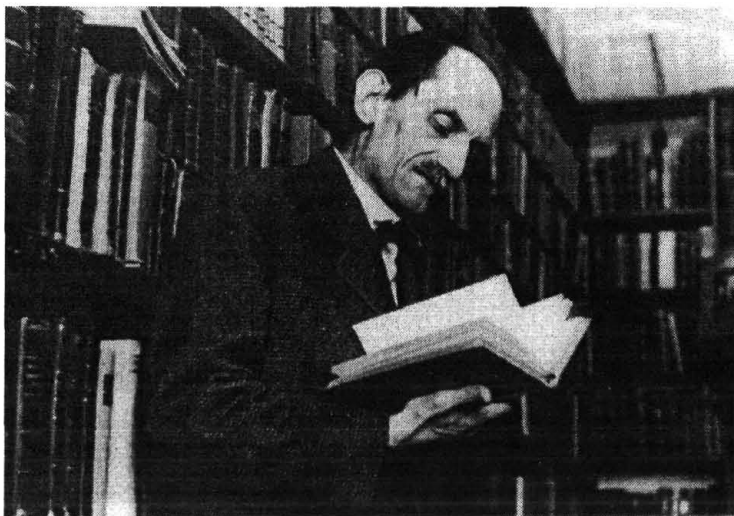
A Lipcse olvas c. olvasói fesztivált az idén már kilencedik alkalommal rendezték meg. A cím némileg megtévesztő, mert tulajdonképpen arról van szó, hogy sok száz író olvas fel a város különböző helyszínein a frissen megjelent könyveiből sok ezer lipcseinek és a város vendégeinek, s alkalom nyílik a velük való beszélgetésekre éppúgy, mint a dedikálásokra. Ezek az események négy napon át kávéházakban, színházakban, kiadóknak, nyomdáknak, egyházi helyiségekben zajlanak. A több mint nyolcszáz rendezvényt Lipcse város, a Leipzig Messe GmbH, a Börsenverein, a Bertelsmann Klub és a vásáron résztvevő kiadók szervezik.

A vásárral egyidőben a Német Nemzeti Könyvtárban (Deutsche Bücherei) vezetést szerveztek a látogatók számára, és éltem is ezzel a lehetőséggel. A Német Nemzeti Könyvtár – mint talán ismeretes – három különálló könyvtár alkotja: a Deutsche Bibliothek (Frankfurt), a Deutsche Bücherei (Leipzig) és a Deutsches Musikarchiv (Berlin). Frankfurtban van a főkönyvtár, a lipcsei annak filiáléja. Itt található a Deutsches Museum für Buch und Schrift múzeum is, amely a Nemzeti Könyvtár

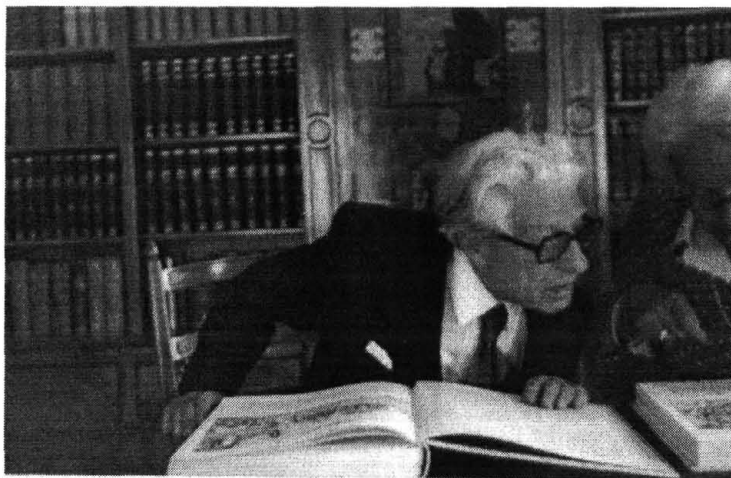
állandó kiállítása: a lipcei nyomdászatot, könyvkötést, könyvdíszítést és könyvkereskedelmet mutatja be a kezdetektől egészen a mai napig. Az állandó kiállítást időszaki tárlatok egészítik ki. Ilyen most az 1899-ben alapított Insel Verlag kiállítása.

Hogy a könyvfertőzést enyhítsem, a Nemzeti Könyvtárból az utam a Tamás-templomba vezetett, ahol egy orgonás és motettás vesperás keretében a templom világhírű énekkarának hangversenyét hallgattam meg.

Hadrovics Gábor

*Babits Mihály dolgozószobájában
(Bojár Sándor felvétele, 1940)*

*Charles de Tolnay – Tolnay Károly
(Firenzei fotó, 1970-es évek)*

Megjelenik: általában 30 nap alatt. A szervezeteknek és a központi testületi tagoknak kiküldjük: a megjelenés után három napon belül.

Személyi hírek

Az MKE TTSz gazdasági felelőse Lakits Istvánné (Országgyűlési Könyvtár) lett Kocsis Leventéné (OPKM) helyett.

Mi történt a szervezetekben?

Bács-Kiskun Megyei Szervezet – Prágai tanulmányi kirándulást szervez 2000. május 4–7. (Padányi Emese, emese@kjm.k.hu, telefon: 76/500-558, fax: 76/500-570)

Békés Megyei Szervezet – 2000. április 3-án Könyvtárosok képzése, továbbképzése címmel szakmai napot rendezett, az előadók: Kenyéri Katalin, Csapó Edit és Hajdú Ágnes voltak

Elektronikus Könyvtári Szekció – a szekció 2000 elején újjászervezte magát és a következő feladatok vállalását, kezelését igyekszik ellátni:

- a könyvtárakban végzett munkafolyamatok számítógépesítésével kapcsolatos általános, könyvtáros-informatikusi kérdések,
- a könyvtárak együttműködésének kérdései a feldolgozás, a szolgáltatások és a tájékoztatás területén,
- a virtuális könyvtár, azaz a könyvtárakban fizikailag nem jelenlevő, de a szolgáltatás és egyéb intézményi funkciók szempontjából fontos állományok kezelésével, feldolgozásával kapcsolatos kérdések,
- a könyvtárak digitális archívumaival kapcsolatos szakmai kérdések,
- a magyar elektronikus illetve digitális könyvtárak és az ezekkel kapcsolatos területek számítástechnikai, informatikai és könyvtári problémái,
- a könyvtárak számítógépes szolgáltatásaival (CD-ROM, elektronikus folyóiratok, teljes szövegű adatbázisok, számítógépes szótárak és fogalomtárak, stb.) kapcsolatos kérdések,
- az elektronikus (digitális) könyvtárakkal kapcsolatos szabványok és jogszabályok,
- a fenti kérésekkel kapcsolatos workshopok, tanfolyamok és konferenciák támogatása, azokon való részvétel,
- a fenti kérdéseket és a szekció működését segítő web szolgáltatás, levelező lista (Magyar Katalin összefoglalója)

Közkönyvtári Egylet – az egylet 2000. március 1-én megtartotta „Az én falum könyvtára” pályázat díjkiosztó ünnepségét az FSZEK-ben.

Olvasószolgálati Szekció – Heves Megyei Szervezet és a Hatvani Ratkó József Közművelődési Egyesület „2000 AZ OLVASÁS ÉVE!” címmel kétnapos tanácskozást szervezett 2000. március 31–április 1-ig Hatvanban.

Somogy Megyei Szervezet – 2000. március 7-én a Kaposvári Megyei és Városi Könyvtárban lezajlott a Könyvtárosok kézikönyvének dél-dunántúli bemutatója.

Társadalomtudományi Szekció – a szekció Frankofil csoportja 2000. február 29-én, találkozót szervezett a budapesti Francia Intézetbe. Mme DeRaulin tartott előadást a jelenleg működő francia intézeti könyvtárak hálózatáról. Várhatóan ez év májusától a francia könyvtár katalógusával kilép az Internetre. A program következő pontja Tóth Eszter tanulmányúti beszámolója volt.

Tolna Megyei Szervezet – 2000. április 4-én ünnepséget rendeztek a Szekszárdi Körzeti Könyvtár megalakulása 50. születésnapja alkalmából.

Zenei Könyvtáros Szervezet – 2000. március 8-án összejövetelt rendezett az FSZEK Zenei Gyűjteményében. A programban szerepelt: 1) Az új szerzői jogi törvény és a könyvtárak (Dr. Kenyéri Katalin, 2) Tájékoztató a szervezet 1999. évi munkájáról, a 2000. évi programokról (Dr. Pogány György).

Rövid hírek

Köszönjük a szervezetek által az MKE titkárságára eljuttatott 1999. évi beszámolókat és 2000. évi munkaterveket. Kérjük, hogy akik elektronikusan rögzítették ezeket a dokumentumokat, küldjék meg csatolt file-ban hozzánk, mert szeretnénk ezeket az információkat az egyesület honlapján elhelyezni. A titkárság e-mail címe: *mke@oszk.hu*

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Zenei Gyűjteményének (1088 Bp., Ötpacsirta u. 4., telefon: 338-4933) nyitvatartási időpontjai: hétfő: 13–20, kedd: 10–17, szerda: zárva, csütörtök: 13–20, péntek: 10–17, szombat: 9–13 óráig.

Lezajlott rendezvények – könyvtárosok beszámolói

2000. március 20. és 22. között tartották meg immár második alkalommal az Internet Librarian International konferenciát, amelynek rendezője az Information Today Inc. és annak angliai képviselője volt. A gazdag programkínálat számos érdeklődőt vonzott a világ minden tájáról, elsősorban természetesen a hazai (brit) könyvtári-információs szakemberek jöttek el, de sokan voltak az Egyesült Államokból, Kanadából, a skandináv országokból és több más nyugat-európai államból. Az előadások olyan, mindenkit érdeklő témakört öleltek fel mint az Internet, az intranet, Web-szolgáltatások világa. Kiemelten szerepelt az előadások sorában az Internet fejlődésével kapcsolatos tapasztalatok mélyebb szakmai ismertetése, az információs szakembereket közelről érintő problémák felvetése, a trendek felvázolása. Magát a konferenciát egy-egy színvonalas workshopokkal teletűzdelt nap előzte meg, illetve zárta le, de emellett meg kell említeni a párhuzamosan zajló két fontos kiállítást is a London Book Fair-t és a LibTech könyvtártechnológiai szakkiállítást. Magyarországról dr. Koltay Tibor, a gödöllői Szent

István Egyetem könyvtárának igazgatója és Nagy Ferenc, az Antenna Hungária Elektronikus Információs Központ vezetője utazott ki a konferenciára. (Az összefoglalót Nagy Ferenc készítette.)

A Kisalföldi Könyvtárosok és Könyvtárak Egyesülete vezetőségének tagjai 2000. február 3-án találkoztak és összeállították a 2000. év programját, munkatervét.

Az MKE Békés Megyei Szervezete 2000. február 22-én szakmai nappal egybekötött taggyűlést tartott. Előadók voltak: Zalaíné dr. Kovács Éva, dr. Koncz Gábor és Lukovicsné Ramasz Edit.

Az MKE Bibliográfiai Szekciója szakmai tanácskozást rendezett 2000. április 4-én az OSZK-ban. A nagy sikerrel lezajlott rendezvény előadói Dr. Gazda István, Biszak Sándor és Kégli Ferenc voltak.

A Könyvtárostanárok Egyesületének Országos konferenciája „Könyvtárhasználatlan a gyakorlatban” címmel 2000. április 7–8. között zajlott le Budapesten. A program szekcióüléseket, közgyűlést és plenáris ülést foglalt magába. Kísérő rendezvénye volt: kiállítás és vásár a könyvtárhasználatlan tankönyvekből és segédkönyvekből.

Az MKE Társadalomtudományi Szekciója látogatást szervezett az FSZEK Zenei Gyűjteményében 2000. április 13-án.

Az MKE Vas Megyei Szervezete 2000. február 23-án látogatást szervezett a szombathelyi Európai Dokumentációs Központba; március 10-én vidám rendezvényük volt a Berzsényi Dániel Megyei Könyvtárban.

Előkészületben

MKE MŰSZAKI KÖNYVTÁROS SZEKCIÓ

Tisztelt Kollégák!

Szeretettel várjuk Önöket az információs társadalomról folytatott előadás-sorozatunk következő kerekasztal beszélgetésére, mely a Könyvfesztiválon lesz április 22-én, szombaton 10.30–12.30 (Liszt terem) **Ember az információs társadalomban**

MEGHÍVÓ

a **Műszaki Szekció** rendezvényére, melyet május 26-án pénteken az OSZK VIII. emeletén, a Kápolnában tartunk 10 óra 30 perces kezdettel

Az Internet-etikáról címmel

Előadó: Thomas J. Froehlich egyetemi tanár, Kenti Egyetem, USA

Az előadás angolnyelvű, tolmácsolás nem lesz

Minden érdeklődőt vár a szekció nevében a házigazda dr. Koltay Tibor

Az MKE Heves Megyei Szervezete 2000. június 20-án „A kis nemzetek egyetlen lehetősége a minőség” (Klebersberg Kunó) címmel minőségbiztosítási tréninget tart Besenyőtelken.

SZÉKESFEHÉRVÁR 2000
AZ MKE HELYISMERETI KÖNYVTÁROSOK SZERVEZETE
ÉS A BIBLIOGRÁFIAI SZEKCIÓ VII. ORSZÁGOS TANÁCSKOZÁSA:
„A helyismereti gyűjtemények létrejötte a közkönyvtárakban.
Jeles elődök életműve,”
2000. július 26–28., Székesfehérvár

A Zenei Könyvtáros Szervezet ez évben a vándorgyűlés keretében ünnepli alapításának 30. évfordulóját.

Társ Egyesületek, rokon szervezetek

A Publika Magyarország Konferencia plenáris ülését Zamárdiban tartották meg 2000. március 29-én. Az előadók között szerepeltek: Mary Rowlett, dr. Kondorosi Ferenc, dr. Téglási Ágnes, Szabó Sándor és dr. Bartos Éva.

Regionális könyvtári tanácskozást tartott az Informatikai Könyvtári Szövetség és a gyulai Mogyoróssy János Városi Könyvtár 2000. április 10-én Gyulán. Az előadók Moldován István, dr. Kenyéri Katalin, Kis-Pál Sándorné, Tiborné Putnocki Edit és Litauszky Györgyné voltak.

A Magyar Periodika Kör rendezvénye a Budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválon:

A könyvtár mindenkié címmel, április 21. péntek 10–11.30 között lesz a Lehár teremben. Bod Péter Ákos, Ramháb Mária és Gyurkovics Tibor mondják el véleményüket az információhoz való szabad és egyenlő hozzáférésről.

Az idei NETWORKSHOP Gödöllőn lesz április 18–20. között; www.iif.hu/rendezvenyek/networkshop

Az Informatikai Könyvtári Szövetség 2000. május 24-én közgyűlést tart Budapesten az Országos Széchényi Könyvtárban.

A Neumann Ház és az OSZK mintegy 30 fejlesztő–kiadó cég részvételével 2000. május 25-én rendezi meg a magyar CD-ROM kiadók 3. Kiállítását az OSZK-ban.

Előzetes rendezvénynaptár:

Magyarországon:

- Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál, 2000. április 21–23. Budapest, Kongresszusi Központ
- A Társadalomtudományi Szekció, az OSZK, az MTA Könyvtörténeti és Művelődéstörténeti Bizottságaival együtt rendezi meg 2000. május 9-én a Muzeális könyvállományt őrző gyűjtemények első találkozója-t az OSZK-ban.
- Az INFO 2000 2. Nemzetközi Informatikai és Kommunikációtechnikai Szakkiállítás, 2000. május 9–13. Budapesti Vásárcsopont

- Biztonságos Internet – BIK'2000 Konferencia, 2000. május 22–23. Budapest, Kongresszusi Központ
- Az idei Ünnepi Könyvhét 2000. június 1-5. között lesz.
- Az MKE 32. Vándorgyűlése, 2000. augusztus 10–12., Esztergom
- A magyar könyvtárosok V. szakmai találkozója, 2000. augusztus 17–19. Budapest, OSZK
- A Társadalomtudományi Szekció szervezésében konferencia lesz „Szürke irodalom” elektronikus környezetben címmel 2000. november 14-én az OSZK-ban.
- Az MKE, MKE TTSz Frankofil csoport, IKSZ és a Francia Intézet közös konferenciát rendez 2000. október 5–7. Könyvtári management témában Budapesten, a Francia Intézetben
- COMFAIR 2000, Budapesti Vásárközpont, 2000. október 17–21.
- Az MKE Műszaki Szekciója A tudomány napja címmel konferenciát rendez, 2000. november 3., Budapest

Külföldön:

- 2000. május 1–5., Koppenhága, Dánia, június 5-9. Amszterdam, Hollandia – ECPA Workshops on management of photographic collections további információ: ECPA PO Box 19121 1000 GC Amsterdam The Netherlands tel.: +31-20-551-0839, fax: +31-20-620-4941 e-mail: ecpa@bureau.knaw.nl, <http://www.knaw.nl/ecpa/sepia>
- 2000. május 5–6. Eight EBLIDA Annual Council meeting, Madrid, Spanyolország
- 2000. május 15–16. „Electronic resources: Quality evaluation mechanisms”, Patras, Görögország, Marina Korfiati, tel.: +30-61-995-056, e-mail: korfiati@lis.upatras.gr, http://www.lis.upatras.gr/LIS/FORMS/Workshop_May_EL.shtml
- 2000. május 22–25. Pioneering Tomorrows Internet. TERENA Networking conference 2000, Lisszabon, Portugália, <http://www.terena.nl/tnc2000/>
- 2000. május 28–30. 28th annual conference of the Canadian Association for Information Science, Edmonton, Alberta, további információ: <http://www.hssf.ca/Cong/CongressInfoEng.html>
- 2000. május 30–június 3. Hypertext 2000, június 2–7. Digital Libraries – San Antonio, Texas, USA, további információ: <http://www.ht00.org/> és <http://www.dl00.org/>
- 2000. május 22–26. Information Technology and Journalism, The Fifth International Conference, Dubrovnik, Horvátország (<http://www.fpzg.hr/itn>)
- 2000. május 28–30. Dimensions of a Global Information Science, 28th Annual Conference of the Canadian Association for Information Science, Edmonton, Alberta, Kanada
- 2000. június 14–július 14. IGSS 2000 címmel az International Graduate Summer School nyári továbbképzéseket szervez; <http://www.dil.aber.ac.uk/IGSS/>
- 2000. július 6–7. ALCTS Preconference on Metadata, Chicago, USA
- 2000. július 6–13. 2000 ALA Annual Conference, Chicago II, USA; e-mail: intl@ala.org

- 2000. augusztus 17–19. ELECTRONIC PUBLISHING IN THE THIRD MILLENNIUM, Kaliningrad/Svetlogorsk, Russia
- 2000. augusztus 13–18. Conference of International Federation of Library Associations, Jeruzsálem, Izrael
- 2000. szeptember 11–12. International Conference on Copyright and the Cultural Industries: Economics, Law and Management, Erasmus University Rotterdam, Hollandia (e-mail: towse@fhk.eur.nl)
- 2000. szeptember 18–20. ECDL2000 – The Fourth European Conference on Research and Advanced Technology for Digital Libraries, Lisszabon, Portugália; <http://www.bn.pt/org/agenda/ecdl2000/>
- 2000. október 16–19. GLOBAL 2000: The Information Age: Challenges Opportunities The Second Worldwide Conference on Special Librarianship, Brighton, Egyesült Királyság (www.slaglobal2000.org)

Állást keres:

Bánfi István György közkönyvtári olvasószolgálatban elhelyezkedne, telefon: 06-23-338-466. – Főiskolai végzettséggel 8 órás munkakört keres Bükkösi György, telefon: 344-4023. – Nyelvtudományi egyetemi diplomával 8 vagy 4 órás munkakörben elhelyezkedne Dancs Szabolcs, telefon: 316-3963. – Napi 8 órás állást vállal főiskolai diplomával, német nyelvismerettel Egri Julianna, telefon: 335-5707. – Entz Ferenc ELTE TTK végzettséggel könyvtáros, dokumentátor állást keres, telefon: 365-4075. – Dr. Radnóti Róbert magyar-könyvtár szakos egyetemi végzettséggel bármilyen könyvtáros munkakörben állást vállal 8/4 órában, telefon: 257-0940. – Sass Kálmánné főiskolai végzettséggel 6 vagy 4 órás kölcsönző/tájékoztató munkakörben, kis könyvtárban szeretne dolgozni, telefon: 356-8653. – Tímár Bálint adatrögzítő munkát keres, telefon: 243-2146. – Állást keres jeligére ELTE főiskolai diplomával, passzív angol nyelvtudással feldolgozó, olvasószolgálati, tájékoztatói 8 órás munkakört keres hölgy.

24 éves szakmai gyakorlat jeligére okleveles könyvtáros megbeszélés szerint könyvtáros munkát keres. – Középfokú könyvtárosi és más szakirányú egyetemi végzettséggel 4 vagy 6 órás állást keres „Telefon: 403-3302 jeligére.” – Ágnes sürgős jeligére könyvtáros asszisztens állást keres. – Könyvtárszakos egyetemi végzettséggel, német nyelvvizsgálóval, angol nyelvismerettel, könyvtár-informatikus felsőfokú végzettséggel, adatbázisok kezelésében, interneten való keresésben, tájékoztatásban, szövegszerkesztésben és dokumentációs feldolgozásban gyakorlattal állást változtatnék. Jelige „Változás” – Internetes információkeresést (bibliográfia stb.) vállalok otthonról távmunkában, esetleg kötetlen munkaidejű részállásban. Nyugdíjas orvos, bibliográfus (szakozó), telefon: 251-9345.

Állást kínál:

Az Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet közalkalmazotti besorolással, felsőfokú végzettséggel, középfokú nyelvvizsgálóval, teljes munkaidőben, könyvtárosi munkakörbe munkatársat keres. Érdeklődni lehet: Noseda Tiborné könyvtárvezetőnél, telefon: 217-6037. – A BKAE Államigazgatási Kar Könyvtára – Bibliotheca Publica érettségivel rendelkező 6 órás munkatársat keres könyvtári kapuügyelet-adminisztratív munkakörbe. Az önéletrajzokat vagy levél-

ben (1118 Bp., Ménesi út 5.) vagy e-mailen kérjük (agnes@mail.aif.hu) Érdeklődni a 386-9474-es telefonon lehet. – Az Iparművészeti Múzeum Könyvtára német nyelvtudással rendelkező diplomás könyvtárost keres 8 órás szakkönyvtárosi munkakörbe. Bővebb információ : Tiszavári Ferencné könyvtárvezetőnél, tel.: 217-5222/177 m. – A Magyar Képzőművészeti Egyetem könyvtára fiatal, barátságos, könyvtárkezelői – vagy főiskolai – végzettséggel rendelkező kollégát keres számítógépes kölcsönzési és egyéb olvasószolgálati feladatok ellátására. Érdeklődni lehet: Molnár Márta tel.: 342-1738/18 m. vagy marta@voyager.arts7.hu. – Az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár munkatársat keres számítógépes tájékoztatási feladatok ellátására és az ezekhez kapcsolódó (pl. elektronikus folyóiratokra, adatbázisokra épülő) szolgáltatások fejlesztésére. A pályázó lehetőleg felsőfokú könyvtárosi/informatikai végzettséggel, vagy műszaki, illetve természettudományos végzettséggel és informatikai szakismerettel/gyakorlással rendelkezzen. Angol nyelvtudás szükséges, legalább középfokú C nyelvvizsga után pótlék jár. Bérezés a közalkalmazotti bértábla alapján megállapodás szerint. Jelentkezés életrajzzal Szántó Péter igazgatónál, 1088 Bp., Múzeum u. 17., telefon: 338-4837, fax: 318-0109, e-mail: dirlibr@omk.omikk.hu. – A General Electric Lighting Tungfram könyvtárvezetőt keres műszaki könyvtárába. További információ: Vigh Károly, telefon: 399-1786, 06-30-921-6759. – Néhány éves gyakorlattal, középfokú könyvtárosi végzettséggel, alapfokú angol és számítógépes ismeretekkel rendelkező munkatársat keresünk kémiai könyvtárba. Szép, új könyvtár, közalkalmazotti fizetés. Érdeklődni lehet 8–16 között a 372-2500 telefonszámon vagy a chemlib@para.chem.elte.hu e-mail címen Máthé Juditnál. – A MOBILITÁS INFORMÁCIÓS SZOLGÁLAT munkatársakat keres KÖNYVTÁROS-INFORMATIKUS munkakörökre, rész-, vagy teljes munkaidőben. Középszintű ANGOL NYELVTUDÁS SZÜKSÉGES. Érdeklődni lehet a 438-1050-es telefonon, hétköznap 9–16 óra között Zelenka Péternél. – A Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár (9021 Győr, Baross G. u. 4.) olvasószolgálatos könyvtárost keres, további információ: Antalíné Hujter Szilvia, tel.: (96)-328-231. – A KFKI Könyvtára könyvtárasszisztensi és raktárosi feladatokra munkatársat keres. Omakel Judit, tel.: 392-2583, e-mail: omakel@sunserv.kfki.hu

* * *

Szerkeszti: Jáki Éva

Cím: MKE titkárság, 1054 Budapest, Hold u. 6. Tel./fax: 311-8634

E-posta: MKE@OSZK.HU

CompOffice BT.

1033 Bp., Búza u. 32.

Tel./Fax: 367-1247

Vállaljuk:

- ❖ számítógép-eladás
- ❖ meglévő számítógéppark rendszeres karbantartása
- ❖ számítógépes hálózatok tervezése, kivitelezése
- ❖ kiállítások, rendezvények informatikai hátterének tervezése, kiépítése
- ❖ számítógép-bérbeadás
- ❖ Internet

További információ:

367-1247 illetve a 06-309-665-357-es telefonszámon

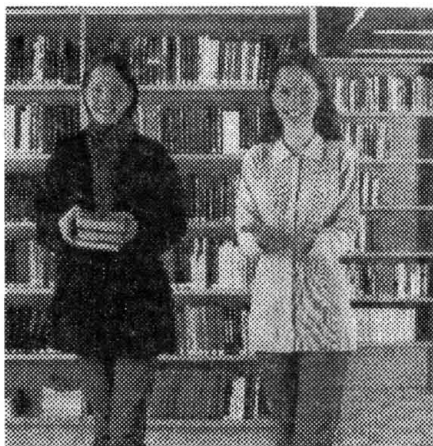
Checkpoint®

Őrizzük meg értékeinket!

A könyvtári állományokra sajnos sokkal kevesebb pénzünk van, mint amennyit szeretnénk. Hogy a beszerzésekre fordított összegeket ne a hiányok újbóli beszerzésére, hanem új könyvek vételére fordíthassák a könyvtárak, szükség van a meglévő állományok védelmére.

A hatékony megoldást erre a problémára a rádiófrekvenciás könyvtár-védelmi rendszerek jelentik, melyek megvédik az Önök könyveit is a lopásoktól. A Checkpoint több mint három évtizedes tapasztalatával megóvja az Önök értékeit. Elegáns és megfizethető megoldásaival segíti a könyvtárak munkáját abban, hogy a beszerzésekre jutó összegekből a legnagyobb legyen a gyarapodás.

Checkpoint

**Checkpoint Systems Hungary
Kft.**

Budapest 1155

Dembinszky u. 1

Tel.: 06 1 30 50 100

Fax.: 06 1 30 50 101

www.checkpointsystems.com

